

Paliskunta altavastaajana vai neuvotteluosapuolena? -
Johtamisen pro gradu- tutkielma tuulivoiman suunnittelu- ja
neuvotteluprosesseista

Vilma Sanaksenaho
Pro gradu- tutkielma
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta/
Johtaminen
2023

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Kannen kuva: Mari Parpala

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Paliskunta altavastaaajana vai neuvotteluosapuolena - Johtamisen pro gradu-tutkielma tuulivoiman suunnittelu- ja neuvotteluprosesseista

Tekijä: Vilma Sanaksenaho

Koulutusohjelma/oppiaine: Johtaminen

Työn laji: Pro gradu -työ X Sivulaudaturtyö __ Lisensiaatintyö __

Sivumäärä: 105

Vuosi: 2023

Tiivistelmä:

Tutkielmassani tarkastelen miten tuulivoiman ja poronhoidon yhteensovittamiseen liittyvät suunnittelu- ja neuvotteluprosessit toteutuvat. Taustalla on keskustelu ilmastonmuutoksen hillinnän toimien poronhoidolle aiheuttamista sopeutumispaineista lisääntyneen muun maankäytön myötä. Aikaisemmassa tutkimuksessa on tuotu esille, että paliskunnilla on usein epätasavertaiset lähtökohdat osallistua ja vaikuttaa maankäyttöön liittyvissä suunnittelu- ja neuvotteluprosesseissa. Tutkimus tuottaa tietoa siihen, miten oikeudenmukaisia, tasapuolisia ja reiluja tuulivoiman suunnittelu- ja neuvotteluprosesseja voitaisiin pyrkiä edistämään. Tutkielmani teoreettisena viitekehysenä on maankäyttöön liittyvä kestävyys, oikeudenmukaisuuden ja yhteensovittamisen aikaisempi tutkimus. Tutkielma nojaa sosiaalisen konstruktionismin tieteenfilosofisiin lähtökohtiin, haastattelut on toteutettu teemahaastatteluina ja aineisto on analysoitu dialogisen tematisoinnin keinoin.

Tutkielman keskeisinä tuloksina oli, että haasteina nähtiin olevan erilaisiin intresseihin ja erilaiseen tietoon liittyvät konfliktit ja ristiriidat, erilaiset reunaehdot ja ymmärryksen puute toisten toiminnasta. Huomiot tukevat aikaisemmissa tutkimuksissa esitettyjä näkemyksiä maankäyttökonfliktien taustatekijöistä. Hankkeiden pullonkaulana nähtiin hankealueen merkityksen kriittisyys alueen poronhoidolle ja sen jatkuvuudelle. Pullonkaulojen syntymiseen vaikuttavat paliskuntien erilaiset tilanteet, lähtökohdat ja mahdollisuudet sopeutua muutoksiin. Tutkielmani tuloksissa nousi esille erityisesti, se että suunnittelu- ja neuvotteluprosessien onnistumista edesauttavia tekijöitä ovat kuulluksi tuleminen, molemmin puolinen ymmärtäminen, sosiaalisen toimiluvan rakentuminen, aidot vaikutusmahdollisuudet ja tunnustaminen. Konfliktin syntymiseen voi johtaa, tai sitä voi syventää, esimerkiksi luottamuksen puute, kokemus kuulluksi tulemisen puutteesta tai kokemus altavastajuudesta.

Tutkielmani on osa Porotuuli- tutkimushanketta, jonka tavoitteena on tutkia sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä tuulivoimasuunnittelun ja -rakentamisen ehtoja, tuottaa tietoa maankäyttökonfliktien ehkäisemiseksi sekä edistää oikeudenmukaisia suunnittelu- ja neuvotteluprosesseja. Maankäyttöön liittyvien ristiriitojen sekä poronhoitajien kuormittumisen on aikaisemman tutkimuksen mukaan nähty lisääntyvän tulevaisuudessa entisestään. Konfliktien ehkäisemiseen on erityisen tärkeä kiinnittää huomiota tuulivoimasuunnittelun ja -rakentamisen lisääntyessä poronhoitoalueella.

Avainsanat: poronhoito, maankäyttö, tuulivoima, suunnittelu- ja neuvotteluprosessit, yhteensovittaminen, kestävyys

Abstract:

The aim of the thesis is to consider how fair and equitable wind power planning and negotiation could be furthered. Actions to curb climate change have caused adaptation pressure for reindeer herding due to increased land use. The theoretical framework of my thesis is based on previous research on sustainability, equity and reconciliation related to land use. Previous research has highlighted the often unequal starting points for reindeer herding cooperatives to participate and influence in land use planning and negotiation processes. In my thesis I examine how these planning and negotiation processes are implemented. The thesis is based on the scientific-philosophical assumptions of social constructionism. The interviews have been conducted as theme interviews and the material has been analyzed using dialogic thematization.

The results of the thesis were that the challenges and conflicts are related to crossing interests, different knowledge and lack of understanding. These observations support the views presented in previous studies of the background factors in land use conflicts. The bottleneck of the projects was considered to be the criticality of the project area for reindeer husbandry and its continuity. The results of my thesis showed that being heard, mutual understanding, social license, genuine opportunities for influence and recognition emerged as factors that are necessary for the success of planning and negotiation processes. A lack of trust, the experience of not being heard, or the experience of being a defendant can lead to the emergence of a conflict or deepen the conflict.

My thesis is part of the Porotuuli research project. Research project aims to study the conditions of socially and culturally sustainable wind energy planning and construction, generate knowledge to prevent land use conflicts, and promote equitable planning and negotiation processes. Previous research has shown that land use conflicts and the workload of reindeer herders are likely to increase in the future. Therefore, constant attention must be paid to preventing conflicts as wind energy planning and construction increases in reindeer husbandry area.

Keywords: reindeer herding, land use, wind power, planning and negotiation processes, reconciliation, sustainability

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO

1.1 Tutkielman tausta ja tavoite	7
1.2 Tutkimuskysymykset	13
1.3 Tutkielman rakenne	14

2 TUULIVOIMASUUNNITTELUN ERITYISPIIRTEET PORONHOITOALUEELLA

2.1 Tuulivoimahankkeet poronhoitoalueella	15
2.2 Poronhoidon erityispiirteitä	18
2.3 Yhteiset toimintatavat ja suositukset	21

3 AIKAISEMPI TUTKIMUS

3.1 Kestävyyshaaste	24
3.2 Kestävyystiede	28
3.3 Poronhoidon asema ja oikeudenmukaisuus	32
3.4 Yhteensovittaminen	39

4 TUTKIELMAN METODOLOGIA

4.1 Tutkielman tieteenfilosofinen positio	46
4.2 Oma tutkijapositio	48
4.3 Tutkielman etiikka	48
4.4 Tutkimusmenetelmät	49
4.5 Aineisto	51
4.6 Aineiston analyysi	53

5 TUTKIELMAN TULOKSET

5.1 Paikka asettaa reunaehdot	60
5.2 Paliskunta altavastaajana vai tasapuolisena neuvotteluosapuolena	64
5.3 Kuullaan mutta kuunnellaanko	73
5.4 Erilaista tietoa ja erilaisia intressejä	77

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	
6.1 Tutkielman johtopäätökset	85
6.3 Tutkielman luotettavuus	90
6.2 Jatkotutkimusehdotukset	93
LÄHTEET	95

1 JOHDANTO

1.1 Tutkielman tausta ja tavoite

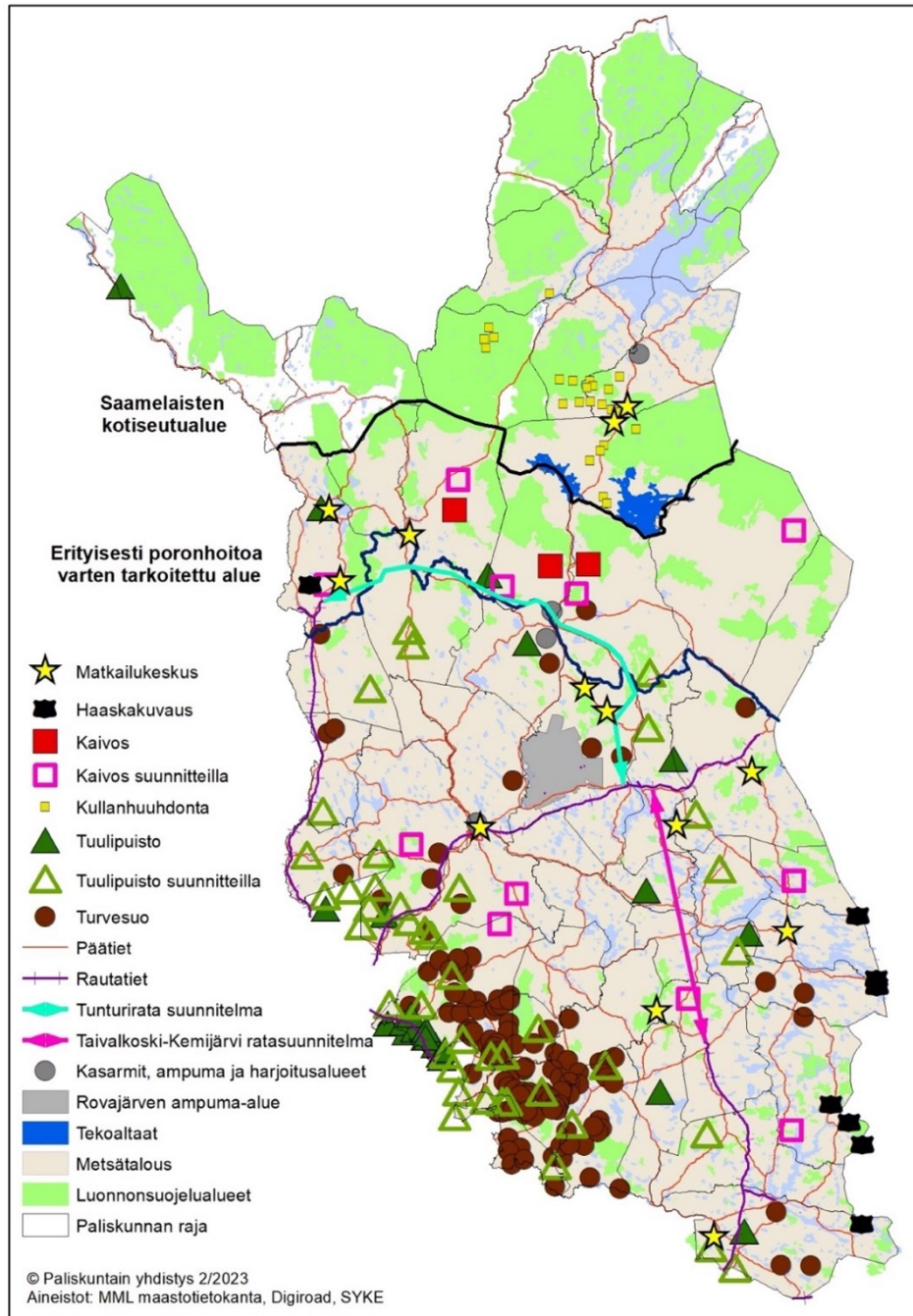
Uusiutuvan energian, erityisesti tuulivoiman, suunnittelu ja rakentaminen on ollut kasvussa viime vuosikymmeninä. Syöttötariffijärjestelmän käyttöönoton myötä 2010-luvun alusta lähtien tuulivoiman suunnittelu ja rakentaminen lisääntyi ja vuonna 2018 julkaistiin ensimmäinen ilman valtion tukea rakennettava tuulivoimahanke (Suomen Tuulivoimayhdistys, ei pvm.c). Syitä kasvuun on ollut pitkällä aikavälillä ilmastonmuutoksen hillitseminen. Viime vuosina Euroopan kiristynyt turvallisuustilanne on kiihdyttänyt tuulivoiman lisärakentamista Euroopan pyrkiessä irtautumaan Venäjältä tuodusta fossiilisesta energiasta. Pohjois-Suomi houkuttelee tuulivoimatoimijoita erityisesti harvan asutuksensa ja hyvien tuuliolosuhteidensa takia. Hankkeiden sijoittamista juuri harvan asutuksen alueille ohjaa osaltaan valtioneuvoston asetus tuulivoimaloiden ulkomelutason ohjearvoista (1107/2015).

Tämän myötä tuulivoimaa on suunnitteilla enenevässä määrin poronhoitoalueelle (kuva 2). Suomen Tuulivoimayhdistyksen (2023) mukaan koko Suomessa toiminnassa olevia tuulivoimaloita oli syyskuun 2023 tietojen pohjalta 1 508 ja tuulivoimakapasiteetti 6 351 megawattia. Suomessa julkaistuja suunnitteilla olevia maatuulivoimahankkeita oli toukokuun 2023 tietojen mukaan jopa yli 63 100 megawattia ja merituulivoimahankkeita yli 57 600 megawattia (Suomen Tuulivoimayhdistys, ei pvm.a). Suomen Tuulivoimayhdistys (ei pvm.b) on arvioinut, että Suomessa tuulivoimapotentiaalia olisi 30 TWh vuonna 2030, mikäli tuulivoimarakentaminen pääsisi etenemään esteettä ja investointinäkymät säilyisivät hyvinä. Vuonna 2019 tuulivoimatuotanto oli 6 TWh tasolla.

Poronhoidolla on pitkät juuret ja perinteet pohjoisessa. Sen kulttuurinen arvo pohjoiselle Suomelle on merkittävä ja se on vanhin edelleen elinvoimainen pohjoisen elinkeino. Poronhoito pitää pienet kylät asuttuna ja elinvoimaisina työllistäen ihmisiä. (Paliskuntain yhdistys, ei pvm.b.) Poro on pohjoisen Suomen matkailun vetonaula ja koko Suomi hyötyy laajemmin poron imagosta maailmalla. Poron ja poronhoidon kokonaisarvoa kaikkine välillisine vaikutuksineen on kuitenkin haastavaa täysin mitata. (Paliskuntain yhdistys, ei pvm.c.)

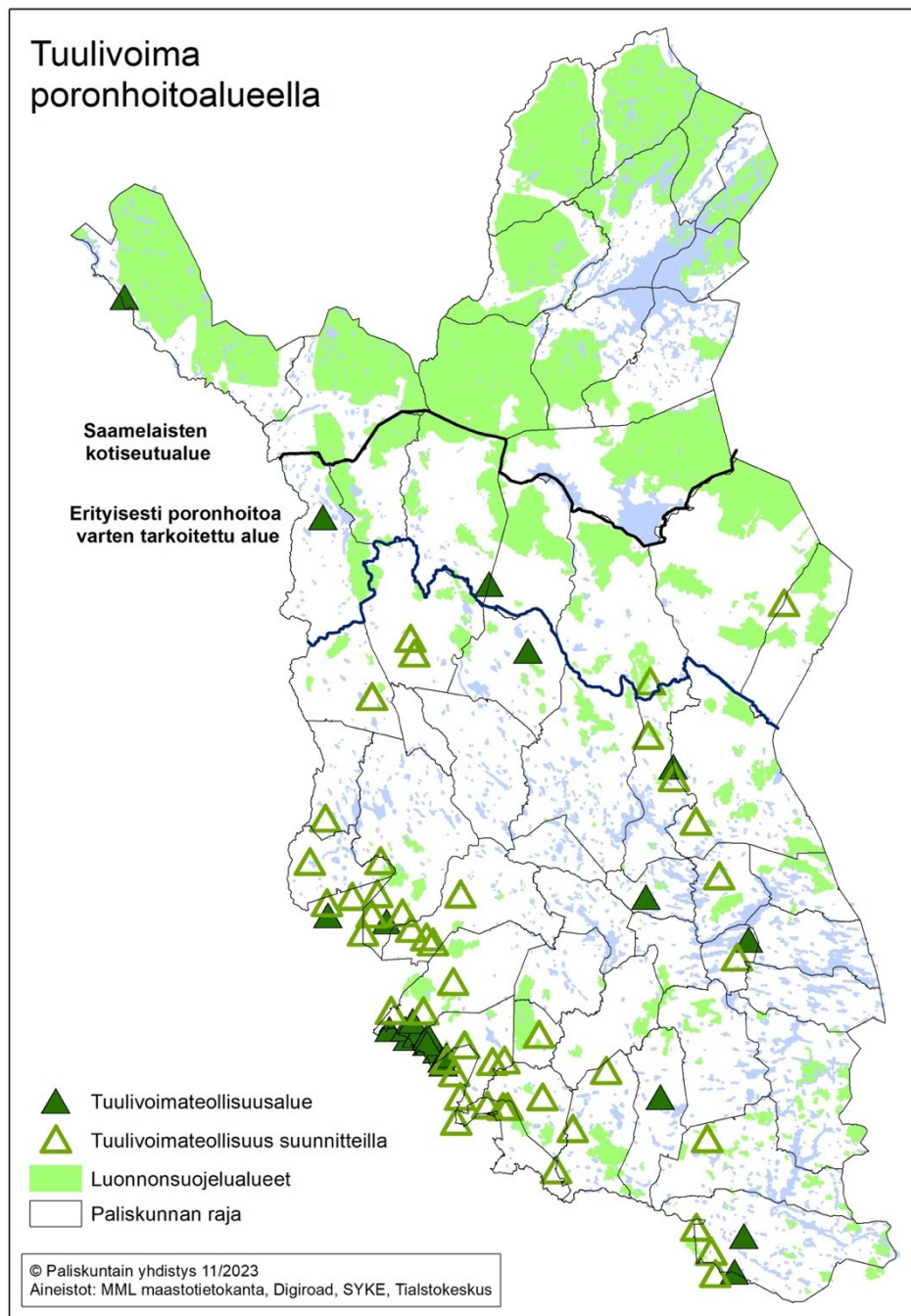
Nykyiset ilmastonmuutoksen hillinnän toimet ovat aiheuttaneet poronhoidolle lisää sopeutumispaineita lisääntyneen muun maankäytön myötä. Samaan aikaan porotalous on kärsinyt viime vuosina ilmastonmuutoksen aiheuttamista poikkeuksellisista sääolosuhteista (Kumpula ym., 2022b). Teollisuuden ja muun maankäytön lisääntyessä pohjoisessa, kumuloituvien paineiden vuoksi poronhoitoalue on vaarassa käydä poronhoidolle ahtaaksi (kuva 1). Tuulivoima on yksi monista muista maankäyttömuodoista, jotka vaikuttavat poronhoidon järjestäytymiseen. Ruotsissa tehtyjen tutkimusten (Skarin, Sandström & Alam, 2018; Skarin ym., 2015; Skarin & Åhman, 2014) mukaan tuulivoima-alueet vaikuttavat porojen laidunten käyttöön ja käyttäytymiseen. Poronhoito tarvitsee toimiakseen laajoja, yhtenäisiä, alueita. Muu maankäyttö paliskunnan alueella vaikuttaa aina jollakin tavalla poronhoidon järjestämiseen ja porojen laidunkiertoon.

Paliskunnille tehdyn kyselyn mukaan muun muassa petotilanne, metsästys, metsätalous, kaivostoiminta, kullankaivuu, matkailu, maatalous ja tuulivoima koettiin ongelmallisina porotaloudelle. Eri maankäyttömuotojen alueellinen ilmeneminen vaikutti siihen, miten ongelmallisina ne nähtiin paliskunnissa. (Kumpula ym., 2022a, s. 31–32.) Paliskunnille tehdyssä kyselyssä nähtiin maankäyttöön liittyvien ristiriitojen sekä tätä myötä poronhoitajien kuormittumisen lisääntyvän tulevaisuudessa entisestään (Kumpula ym., 2022a, s. 35). Vallitsevan tilanteen vuoksi paliskuntien sisäinen työmäärä on muuttunut ja kasvanut. Paliskunnat ovat uuden edessä ja paliskuntaa johtavalta poroisännältä sekä paliskunnan hallinnolta vaaditaan uudenlaista osaamista. Paliskuntien, erityisesti poroisäntien, työmäärä on kasvanut hankkeiden vuoksi erilaisten lausuntojen, neuvotteluiden ja tilaisuuksien sekä niihin liittyvän tiedonhankinnan myötä. Paliskunnan käytännön johtamiseen ja poronhoitotöihin jää entistä vähemmän aikaa.

Kuva 1 Eri maankäyttömuodot ja niiden laajuus poronhoitoalueella.

Kuva: Paliskuntain yhdistys 2/2023.

Kuva 2 Tuulivoima-alueet ja suunnitteilla olevat tuulivoimahankkeet poronhoitoalueella. Kuva: Paliskuntain yhdistys 11/2023.

Tuulivoimaa edistetään tärkeiden tavoitteiden, ilmastonmuutoksen hidastamisen sekä energiaomavaraisuuden saavuttamiseksi. Ilmastonmuutoksen hillintää ja energiaomavaraisuuden tavoitetta ei ole syytä kuitenkaan irrottaa laajemmasta historiallisesta ja globaalista kontekstista. Taustalla on ilmastonmuutoksen rinnalla monimuotoisuuskuva, joka juontuu kestävästä luonnonvarojen käytöstä. Luonnonvarojen tehokas käyttö on tuonut joillekin alueille talouskasvua, mutta talouskasvun myötä myös energian kysyntä kasvaa. Suomi tähtää energiaomavaraiseksi vuoteen 2030 mennessä ja tämän jälkeen tavoitteena on tulla energian viejäksi (työ- ja elinkeinoministeriö, 2022, s. 163–164). Tuulivoimarakentamista ohjataan pohjoiseen syrjäisille seuduille niiden harvan asutuksen sekä tuulisuuden takia. Uusiutuvan energian rakentaminen vaikuttaa siten erityisesti syrjäisempiin seutuihin ja niiden paikallisyhteisöihin.

Nämä syrjäiset seudut ovat usein juuri poronhoidolle tärkeitä laidun- ja toiminta-alueita. Tuulivoimarakentaminen vaikuttaa siis erityisesti poronhoitoon. Samaan aikaan poronhoito on kohdannut ilmastonmuutoksen aiheuttamia vaikutuksia ja painetta muusta alati lisääntyvästä maankäytöstä. Eri maankäyttöhankkeet, tuulivoima mukaan lukien, työllistävät ja kuormittavat paliskuntia yhä enemmän. Näitä vaikutuksia ei voida jättää huomiotta, kun puhutaan tuulivoiman yhteiskunnallisen kestävyysrajoista. Tutkielmassani käsittelemän aikaisempaa tutkimusta kestävyysrajoista, oikeudenmukaisuuden ja yhteensovittamisen näkökulmista. Tuulivoiman suunnittelussa ja rakentamisessa poronhoitoalueella on erityisen tärkeää etsiä aitoja yhteensovittamisen keinoja ja kohdentaa katse siihen, miten tuulivoimaan liittyvät suunnittelu-, neuvottelu- ja sopimisprosessit voidaan toteuttaa kestävästi ja oikeudenmukaisesti.

Tutkielmani on osa Lapin ELY-keskuksen rahoittamaa Luonnonvarakeskuksen Porotuuli- tutkimushanketta, jossa on mukana myös Suomen ympäristökeskus. Tutkimushankkeen tavoitteena on tutkia sitä, miten tuulivoimaa voitaisiin suunnitella ja rakentaa poronhoitoalueella sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävästi sekä mitkä ovat tuulivoimarakentamisen yhteiskunnallisen kestävyysrajojen ehdot. Tavoitteena on myös tunnistaa ja määritellä parhaita käytäntöjä sekä lisätä luottamusta ja oikeudenmukaisuutta suunnittelu- ja neuvotteluprosesseissa. Tutkimushankkeessa pyritään tuottamaan tietoa maankäyttökonfliktien ehkäisemiseksi ja poronhoitoon kohdistuvien haittojen minimoimiseksi. (Luonnonvarakeskus, 2022.)

Jotta parhaita käytäntöjä tuulivoimarakentamiseen ja suunnitteluun poronhoitoalueella voidaan ottaa käyttöön, tulee osapuolilla olla tasavertaiset ja tosiasialliset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa suunnittelu- ja neuvotteluprosesseihin. Tutkielmani tavoitteena on tuoda esille, miten eri osapuolet näkevät suunnittelu- ja neuvotteluprosessit ja missä kohtaa prosessia on ratkaisevia vaiheita onnistuneen, tasavertaisen sekä oikeudenmukaisen prosessin toteutumisen kannalta. Tutkielmani painopiste on erityisesti paliskuntien näkemyksissä, joita muiden toimijoiden haastattelut täydentävät. Olen itse poronhoitaja sekä osallistunut tuulivoimaan liittyviin suunnittelu- ja neuvotteluprosesseihin paliskuntani edustajana. Olen tehnyt töitä myös porotalouden asiantuntijatehtävissä. Tutkielmani aineisto ei tule prosesseista, joissa olen ollut paliskuntani edustajana mukana. Oma taustatietoni, kokemukseni ja ymmärrykseni tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä ovat kuitenkin ohjanneet tutkimusaiheeni valintaa ja toimivat tutkielmassani analyysejä tukevana taustamateriaalina.

Aikaisempia tutkimuksia tuulivoimaan ja poronhoitoon liittyen löytyy vain vähän Suomesta. Tässä tutkielmassa käyn läpi joitain aikaisempia tutkimuksia Ruotsista ja Norjasta, jotka käsittelevät tuulivoimatapauksia saamelaisalueella. Tutkielmassani tutkimuksen kohteena olevat tapaukset ovat saamelaisten kotiseutualueen ja erityisen poronhoitoalueen ulkopuoliselta poronhoitoalueelta. Tutkimuskohteet eivät sijoitu saamelaisten kotiseutualueelle, joten tässä tutkielmassa ei tarkastella tutkielman tapauksia yhteydessä saamelaisuuteen tai alkuperäiskansan oikeuksiin liittyviin kysymyksiin.

Osana monitieteistä Porotuuli- tutkimushanketta tutkielmani liittyy kestävyystieteen alaan. Tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä voidaan pitää maankäyttöön liittyvää kestävyuden, oikeudenmukaisuuden ja yhteensovittamisen aiempaa tutkimusta sekä ajankohtaista keskustelua uusiutuvan energian tuotannosta. Kestävyystieteen tarkastelun kohteena on yhteiskunnan ja ympäristön vuorovaikutuksia, joita on mielletty ongelmallisiksi (Hukkinen ym., 2020). Tässä tapauksessa tutkimuksen kohteena on tuulivoiman ja poronhoidon yhteensovittaminen, tarkemmin tuulivoimahankkeisiin liittyvät suunnittelu- ja neuvotteluprosessit. Elinkeinojen yhteensovittamisesta syntyy monikerroksisia, tieteiden rajoja ylittäviä ja poliittisia ongelmia (Hast & Jokinen, 2016). Poronhoidon erityispiirteet ja uusiutuvan energian voimakas edistäminen tuovat omat haasteensa yhteensovittamiseen. Kestävyystieteen kenttä antaa hyvän perustan tämän

teeman tutkimiseen. Omassa tutkielmassani tarkastelen, miten suunnittelu- ja neuvotteluprosessit toteutuivat kahdessa tuulivoimahankkeessa. Tarkastelen toimijoiden kokemuksia prosesseista, niiden haasteista ja oikeudenmukaisuudesta. Tällä tarkastelulla liityn osaksi aikaisempaa tutkimusta, joka on tuonut esille, että paliskunnilla on usein epätasavertaiset lähtökohdat osallistua ja vaikuttaa maankäyttöön liittyvissä suunnittelu- ja neuvotteluprosesseissa (kts. esim. Larsen ym., 2022 & Sarkki, Heikkinen ja Löf, 2021).

Olen haastatellut tutkielmaani varten yhdeksän paliskuntien edustajaa, kaksi tuulivoimayhtiöiden edustajaa ja yhtä konsulttiyhtiön edustajaa. Tavoitteena on esitettyjen näkemysten pohjalta pohtia, miten asioita voidaan huomioida prosesseissa ja siten edistää oikeudenmukaisia, tasapuolisia ja reiluja tuulivoiman suunnittelu-, neuvottelu- ja sopimisprosesseja käytännössä. Tutkielmani tavoitteena on tuottaa tietoa, jonka avulla voitaisiin edistää ratkaisujen löytämistä haasteelliseen tilanteeseen poronhoidon ja tuulivoiman välisten konfliktien ehkäisemiseksi.

1.2 Tutkimuskysymykset

Tutkielmani päätutkimuskysymys on: *Miten tuulivoiman ja poronhoidon yhteensovittamiseen liittyvät suunnittelu- ja neuvotteluprosessit toteutuvat?* Alatutkimuskysymyksinä toimivat: *Minkälaisia näkemyksiä ja kokemuksia suunnittelu- ja neuvotteluprosesseista on?, Mitä haasteita prosesseissa on koettu?, Mitä oikeudenmukainen ja tasapuolinen suunnittelu- ja neuvotteluprosessi tarkoittaa?*

Tutkielmani tavoitteena on tuoda esille, miten eri osapuolet näkevät suunnittelu- ja neuvotteluprosessit. Tavoitteena on tarkastella missä kohtaa prosessia on ratkaisevia vaiheita onnistuneen, tasavertaisen sekä oikeudenmukaisen prosessin toteutumisen kannalta. Tutkielmassani tarkastelen sitä, minkälaisia näkemyksiä ja kokemuksia suunnittelu- ja neuvotteluprosesseista on erityisesti poronhoidon näkökulmasta. Mitä haasteita paliskuntien edustajat ovat kokeneet, missä vaiheessa prosessia haasteet on koettu ja onko jo olemassa hyviä käytäntöjä, joista voisi olla hyötyä muuallakin? Millaisia resursseja ja käytäntöjä tarvittaisiin, jotta tasavertainen suunnittelu- ja neuvotteluprosessi voisi toteutua? Tuulivoimayhtiöiden ja konsulttiyhtiön edustajien haastattelujen pohjalta vertailen myös paliskuntien ja muiden toimijoiden näkemyksiä.

Aikaisemmassa tutkimuksessa on tuotu esille, että paliskunnilla on usein epätasavertaiset lähtökohdat osallistua ja vaikuttaa maankäyttöön liittyvissä suunnittelu- ja neuvotteluprosesseissa. (kts. esim. Larsen ym., 2022 & Sarkki ym., 2021) Tavoitteena on tarkastella mitä tarvitaan, jotta paliskunnat voivat osallistua aidosti ja suunnittelu- ja neuvotteluprosessien tasavertaisuus ja oikeudenmukaisuus toteutuisi parhaiten.

1.3 Tutkielman rakenne

Johdannossa avaan tutkielmani taustat ja tavoitteet, esittelen tutkimuskysymykseni ja tutkielmani rakenteen. Tämän jälkeen johdattelen lukijaa tutkimuksen aiheeseen tarjoamalla katsauksen ajankohtaiseen tilanteeseen liittyen tuulivoiman suunnitteluun ja sen erityispiirteisiin poronhoitoalueella. Seuraavaksi esittelen tutkielmani aiheeseen liittyvää aikaisempaa tutkimusta tutkielmani kannalta keskeisistä teemoista; kestävydestä, oikeudenmukaisuudesta ja yhteensovittamisesta. Tässä osiossa käsittelen myös oman tutkielmani asemoitumista tutkittavaan ilmiöön.

Neljännessä osiossa perustelen tutkielmani tieteenfilosofisen position, esittelen tutkielmani metodologiset valinnat, kuvaan aineiston ja sen analyysin sekä pohdin omaa positiotani tutkijana suhteessa tutkielmani aiheeseen. Tutkielman tulokset esittelen luvussa viisi. Tämän jälkeen tarkastelen, pohdin sekä teen yhteenvedon saaduista tuloksista sekä esitän tutkielmani johtopäätökset. Lopuksi käsittelen tutkielmani luotettavuutta sekä ajatuksia jatkotutkimuksen tarpeesta.

2 TUULIVOIMASUUNNITTELUN ERITYISPIIRTEET PORONHOITOALUEELLA

2.1 Tuulivoimahankkeet poronhoitoalueella

Tuulivoimahankkeisiin liittyy useita eri osapuolia. Keskeisiä osapuolia ovat tuulivoimayhtiöt, kunta, maakuntaliitto, maanomistajat, paliskunta, Metsähallitus, ELY-keskus, Fingrid tai paikallinen sähköverkkoyhtiö sekä muut viranomaiset ja eri sidosryhmät. Tuulivoimatoimijat ovat yrityksiä, jotka suunnittelevat ja kehittävät hankkeita. Joissakin hankkeissa toimija voi vaihtua hankkeen elinkaaren aikana ja toisissa toimija pysyy samana koko elinkaaren ajan. Yksityiset maanomistajat neuvottelevat maidensa vuokraamisesta tai tarjoavat maitaan vuokralle tuulivoimatoimijoille. Metsähallitus suunnittelee, luvittaa ja myy luvittamiensa alueiden hankeoikeuksia valtion alueilla ja toimii neuvotteluosapuolena poronhoitolain 53 §:n mukaisissa neuvotteluissa silloin kun toimitaan valtion mailla tai kun Metsähallitus on hankkeessa hankevastaavana. (Akordi, 2023, s. 11.)

Tuulivoimahankkeiden suunnitteluun ja niiden sijoittumiseen vaikuttavat useat eri tekijät. Maakuntakaavoituksissa tai niihin liittyvissä selvityksissä kartoitetaan tuulivoimalle potentiaalisia alueita. Tuulivoimatoimijat tekevät itse kartoitustyötä tuulivoimalle mahdollisesti suotuisista alueista, jonka lisäksi kunnat saattavat kartoittaa tällaisia alueita sekä maanomistajat ehdottaa alueitaan tuulivoimarakentamiselle. Valtion omistamilla mailla taas Metsähallitus vastaa tuulivoimahankkeiden kehittämisestä. Moni asia ohjaa ja vaikuttaa tuulivoimahankkeiden sijoittamiseen ja toteutumiseen. Ehdottomina edellytyksinä hankkeen etenemiselle pidetään tuulisuutta, puolustusvoimien myönteistä lausuntoa tutkavaikutusten osalta, kunnan myönteistä tahtotilaa sekä järkevällä etäisyydellä olevaa sähköverkkoa, johon liittyä. Näiden lisäksi tulee huomioida etäisyys asutukseen, taloudellinen toteutuskelpoisuus, luonnonsuojelualueet sekä suojeltujen lajien esiintyminen alueella tai sen lähellä ja mahdollisuus yhteensovittamiseen muiden alueen elinkeinojen kuten poronhoidon kanssa. (Akordi, 2023, s. 8.)

Jos hankkeella katsotaan olevan todennäköisesti merkittäviä ympäristövaikutuksia, tulee sen yhteydessä tehdä ympäristövaikutusten arviointi (YVA). Laissa

ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (252/2017) määritellään hankkeet, joiden yhteydessä tulee aloittaa YVA-menettely. Tuulivoimahankkeiden osalta se tarkoittaa sitä, että voimaloita on vähintään 10 tai kokonaisteho on vähintään 45 megawattia. Pienempiin hankkeisiin voidaan yksittäistapauksissa soveltaa YVA-menettelyä, jos sen ympäristövaikutusten arvioidaan olevan todennäköisesti merkittävästi haitallisia (YVAL 3 §). Jos YVA- menettelyn tarpeesta on epäselvyyttä, se päätetään ELY-keskuksen YVA-tarveharkintamenettelyssä (YVAL 11§). YVA-menettely on osa hankkeen suunnittelua ja sen keskeisenä tarkoituksena on osallistaa suunnitteluun ne tahot joihin hankkeella voi olla vaikutuksia, kartoittaa hankealueen nykytilanne, arvioida eri toteutusvaihtoehtoja ja niiden vaikutuksia sekä hankkeen toteuttamiskelpoisuutta. Menettelyssä on ohjelma- ja selostusvaihe. YVA-menettelyn yhteysviranomaisena toimii kyseisen alueen ELY-keskus (YVAL 10 §). Hankkeeseen laadittava tuulivoimayleiskaava tehdään usein yhtäaikaaisesti YVA- menettelyn kanssa (Paliskuntain yhdistys, 2014, 20). Vaikka kaikki tuulivoimahankkeet eivät vaadi YVA-menettelyä, tulee näissäkin hankkeissa arvioida niiden ympäristövaikutukset ja poronhoitoalueella vaikutukset poronhoitoon (Paliskuntain yhdistys, 2014, s. 17).

Maankäyttö- ja rakennuslaissa (MRL 132/1999) säädetään eritasoisista kaavoista ja valtioneuvoston asettamien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottamisesta. Kaavoituksella ohjataan alueiden käyttöä. Kaavoituksessa on eri tasoja, joista alueen maakuntaliiton laatima maakuntakaava on yleispiirteisintä ja kuntien laatimat osayleiskaava ja asemakaava ovat yksityiskohtaisempia. (Paliskuntain yhdistys, 2014, s. 18–19.) Maakunnan liiton tehtävänä on laatia, päivittää ja kehittää maakuntakaavaa (MRL 27 §). Maakuntakaavan tarkoituksena on ohjata maakunnan seudullista alueiden käyttöä ja yhteensovittaa erilaisia alueiden käytön intressejä. Kuntien vastuulla on yleis- ja asemaakaavojen laatiminen. Maankäyttö- ja rakennuslain 77 a, b ja c §:ssä säädetään tuulivoimayleiskaavasta, jonka perusteella hankkeelle voidaan myöntää rakennusluvat. Yleiskaavassa tulee huomioida, miten poronhoidon edellytykset turvataan tuulivoima-alueen suunnittelussa ja toteutuksessa. (Paliskuntain yhdistys, 2014, s. 19).

Maakuntakaavassa osoitetaan alueen seudullisesti merkittävät tuulivoima-alueet. Alueita, jotka ovat alle seudullisesti merkittävän alueen rajan, voidaan suunnitella myös maakuntakaavassa osoitettujen tuulivoima-alueiden ulkopuolelle. Kainuussa seudullisesti merkittävän alueen raja on 10 voimalaa ja joillain tietyillä määritellyillä

alueilla 3 voimalaa (Kainuun tuulivoimamaakuntakaava kaavaluonnos, 2021, s. 57). Pohjois-Pohjanmaalla seudullisesti merkittävän alueen raja tulee olemaan 7 voimalaa (Pohjois-Pohjanmaan energia- ja ilmasto- vaihemaakuntakaavan luonnosvaiheen kaavaselostus, 2022, s. 37).

Nopeasti kasvava ala näkyy myös maakuntakaavatasolla uusien alueiden tarkasteluna kaavojen päivittämisen myötä. Vuonna 2019 päätettiin käynnistää Kainuun tuulivoimamaakuntakaavan tarkistus (Kainuun liitto, ei pvm.) ja Pohjois-Pohjanmaalla on aloitettu vuonna 2021 uuden energia- ja ilmastovaihemaakuntakaavan laatiminen (Pohjois-Pohjanmaan liitto, ei pvm.). Toisin kuin Kainuussa ja Pohjois-Pohjanmaalla Lapissa ei ole tällä hetkellä maakuntakaavaa, mikä ohjaisi tuulivoimarakentamista. Hankkeiden vireillepanosta kunnan alueella päätäntävästuussa ovat kunnat itse. Julkisessa keskustelussa on vedottu siihen, että kokonaisuuden hallitsemiseksi myös Lappiin tarvittaisiin maakuntakaava, joka ohjaisi tuulivoimarakentamista Lapissa yli kuntarajojen. Tämä edesauttaisi sitä, että suurien hankkeiden ja lukuisten hankkeiden yhteisvaikutukset tulisivat huomioiduksi kestäväällä tavalla. (Kantola, 2023.)

Lisääntyneen tuulivoimasuunnittelun – ja rakentamisen myötä uuden tutkimustiedon saaminen tuulivoiman vaikutuksista on noussut keskeiseksi. Suomessa on tutkittu vain vähän tuulivoiman vaikutuksia eläimistöön. Muissa maissa tehtyjä tutkimuksia on kuitenkin olemassa. Vuonna 2023 käynnistyneen Luonnonvarakeskuksen ja neljäntoista tuulivoimayhtiön rahoittaman viisivuotisen WINDLIFE- tutkimushankkeen tarkoitus on tutkia tuulivoiman vaikutuksia poronhoidon ohella direktiivilajeihin eli suteen, metsäpeuraan ja maakotkaan. Suomessa ei ole aikaisemmin tehty tutkimusta tuulivoiman vaikutuksesta näihin lajeihin. Tutkimushankkeen tarve nousee arvioista, että muissa maissa tehtyjen tutkimusten tuloksia ei voitaisi täysin soveltaa suoraan Suomen oloihin. Aikaisempien tutkimusten mukaan vaikutusten on havaittu riippuvan esimerkiksi elinympäristötyyppien vaihtelusta, maastojen korkeuseroista sekä ihmistoiminnan esiintymisestä. Hankkeen tavoitteena on tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää tutkimuksen kohteena olevien lajien huomioon ottamisessa tuulivoima-alueiden sijoittelussa Suomen olosuhteissa. (Luonnonvarakeskus, 2023.)

2.2 Poronhoidon erityispiirteitä

Poronhoitoa varten tarkoitettu alue, poronhoitoalue, määritellään poronhoitolain (PHL 848/1990) 2 §:ssä. Poronhoitoalue kattaa Kemi-Torniota lukuun ottamatta Lapin maakunnan sekä Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun maakuntien pohjoisosat (kuva 1). Poronhoitoalue on laaja, joten paliskunnat eroavat alueellisesti niin laajuudeltaan kuin poronhoitotavoiltaan. Suomen poronhoitoalue koostuu pinta-aloiltaan ja poromääriltään erikokoisista paliskunnista. Paliskuntia on 54 ja jokainen niistä vastaa poronhoidosta alueellaan. (Paliskuntain yhdistys, ei pvm.a.) Poronhoitoasetuksessa (883/1990) määritellään paliskunnan hallituksen tehtävät. Paliskunnan hallituksen tehtävänä on muun muassa johtaa paliskunnan toimintaa, kutsua paliskunnan kokoukset koolle sekä huolehtia paliskunnan kokousten päätösten valmistelusta ja täytäntöönpanosta.

Poronhoitoasetuksessa (883/1990) määritellään myös poroisännän tehtävät. Poroisännän tehtävänä on muun muassa paliskunnan käytännön tehtävien suorittamisesta huolehtiminen ja paliskunnan hallituksen päätösten täytäntöönpano. Poroisäntä myös suorittaa muut paliskunnalle kuuluvat tehtävät, joita ei ole säädetty kuuluvaksi paliskunnan kokoukselle tai hallitukselle. Ennen kaikkea poroisännän tehtävänä on edustaa paliskuntaa. Aiemmin tekemäni kandidaatin tutkielma (Sanaksenaho, 2020) käsitteli johtajuutta paliskunnassa sosiomateriaalisena ilmiönä. Tutkielman keskeisenä tuloksena oli, että paliskunnassa toimintaa ohjaavat historia ja perinteet, sidosryhmät ja luonto. Toiminta paliskunnassa ohjautuu materiaalin ja muiden toimijoiden yhteenkietoutuneessa prosessissa. Poroisännällä on kuitenkin tärkeä rooli toiminnan valvojana ja ohjaajana sekä erityisesti toimia paliskunnan näkyvänä keulahahmona ulospäin.

Pelkästään lainsäädännön määräämien tehtävien pohjalta voidaan todeta, että poroisännällä sekä hallituksella on moninaisia tehtäviä hoidettavanaan käytännön poronhoitotöiden lisäksi. Uusiutuvan energian voimakas edistäminen näkyy energiantuotannolle potentiaalisten alueiden kartoittamisena ja kaavoittamisena. Poronhoitoalueella se on näkynyt konkreettisesti vilkkaana hankesuunnitteluna, mikä on lisännyt poroisäntien ja paliskuntien hallinnon työmäärää. Paliskunnat ovat osallisia monissa lakisäätöissä suunnitteluun liittyvissä menettelyissä. Näitä suunnitteluun

liittyviä prosesseja ovat muun muassa kaavoituksen eri tasot kuten maakuntakaava, yleiskaava ja asemakaava. Paliskunnat ovat myös osallisia hankkeisiin liittyvissä ympäristövaikutusten arvioinneissa. Näihin menettelyihin osallistuminen tarkoittaa paliskunnille lausuntojen ja mielipiteiden valmistelemista sekä kirjoittamista. Ja myös erilaisiin tilaisuuksiin, kokouksiin ja neuvotteluihin osallistumista. Hankkeisiin liittyen järjestetään esimerkiksi seurantaryhmän kokouksia ja erilaisia tiedotus-, keskustelu- ja yleisötilaisuuksia.

Tuulivoimahankkeeseen kuuluu eri vaiheita kuten esisuunnittelun, suunnittelun ja luvituksen, rakentamisen, tuotannon ja tuotannon päättymisen vaiheet. Suunnittelu- ja luvitusvaiheeseen kuuluvat erilaiset neuvottelut, vaikutusten arvioinnin ja kaavoituksen menettelyt. (Akordi, 2023, s. 9.) Paliskuntaa edustaa lähtökohtaisesti poroisäntä tai varaporoisäntä. Paliskunta voi myös valtuuttaa esimerkiksi jonkun osakkaistaan edustamaan paliskuntaa tilaisuuksiin. Paliskuntain yhdistys, porotalouden asiantuntija-, ohjaus- ja neuvontaorganisaatio, toimii maankäyttöön liittyvissä menettelyissä poroelinkeinon asiantuntijana. Paliskuntain yhdistys muun muassa antaa lausuntoja, osallistuu neuvotteluihin sekä erilaisiin ohjaus- ja työryhmiin. (Paliskuntain yhdistys, 2014, s. 12.)

Poronhoitoalueella kaavoituksessa tulee ottaa huomioon poronhoitolaki. Poronhoitoalueella poroilla on vapaa laidunnusoikeus. Poronhoitolain (848/1990) 3 §:ssä säädetään poronhoidon harjoittamisoikeudesta: poronhoitoa saa harjoittaa poronhoitoalueella maan omistus- tai hallintaoikeudesta riippumatta. Poronhoito-oikeus on ikimuistoinen nautintaoikeus eli poronhoitajat ovat oikeudenomistajia (Joonas, 1993). Poronhoitolaki (PHL 53 §) velvoittaa poronhoitoalueella neuvottelemaan asianomaisen paliskunnan kanssa aina, kun paliskunnan alueelle valtion maille suunnitellaan poronhoidon harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavia toimenpiteitä. Myös yksityismaita koskevissa hankkeissa suositellaan poronhoitolain 53 §:n hengen mukaisen neuvottelun käymistä paliskunnan kanssa (Akordi, 2023, s. 24).

Maankäyttö ja -rakennuslaissa (132/1999) mainitaan, että kaavaa laadittaessa tulee huomioida, ettei maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle aiheudu kohtuutonta haittaa. Poronhoitajien katsotaan olevan muun oikeuden haltijoita. Poronhoitolaissa (PHL 2§) määritellään erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alue, joka muodostuu

poronhoitoalueen pohjoisen osan valtion maista. (kuva 1) Tällä alueella maata ei saa käyttää, sillä tavoin, että se aiheuttaisi huomattavaa haittaa poronhoidolle. Poronhoitoalueella tulee huomioida myös saamelaisten kulttuuriset oikeudet alkuperäiskansana. Saamelaisten kotiseutualue on määritetty laissa saamelaiskäräjistä (974/1995) ja se näkyy kuvassa 1.

Poronhoito tarvitsee laajoja yhtenäisiä laidunalueita, joten se asettaa erityisiä tarpeita alueidenkäytön suunnittelulle. Maankäyttö- ja rakennuslaki (28 §) edellyttää maakuntakaavoissa maakunnan oloista johtuvien erityisten tarpeiden huomioon ottamista. Poronhoitoalueen maakuntakaavoihin on kirjattu määräyksiä poronhoidon turvaamisesta maankäytön suunnittelussa (Akordi, 2023, s. 15). Kaavoituksessa poronhoidolle tärkeitä alueita, kuten aitarakenteita, laidunalueita, kulku- ja kuljetusreittejä otetaan huomioon aluevarauksilla, kaavamerkinnoilla ja -määräyksillä. Kaavamääräyksen kautta turvataan laajemmin koko kaava-alueella poronhoidon edellytyksiä. (Paliskuntain yhdistys, 2014, s. 18–19.)

Poronhoitoon liittyvää toimintaa on laajasti lähes kaikkialla paliskunnan alueella. Poronhoitotyöt kietoutuvat porojen luontaisen vuosittaisen laidunkierron ympärille. Porot laiduntavat erilaisilla laitumilla eri vuodenaikoina. Laidunalueiden lisäksi paliskunnilla on erilaisia eri vuodenaikojen toiminnallisia alueita sekä rakenteita, esimerkiksi aitoja ja kämppejä. Eri alueiden merkitys vaihtelee paliskunnittain sekä myös paliskunnan sisällä. Joillain paliskunnalla voi olla niukemmin hyviä talvilaitumia, kun taas toisella paliskunnalla voi olla niukemmin hyviä kesälaitumia. Tällöin näiden olemassa olevien hyvien laidunten merkitys korostuu entisestään. Jokaisella alueella on merkitys myös paliskunnan sisällä, vaikkeivat ne olisikaan sillä hetkellä käytössä. Laitumien säästämisen tai poikkeuksellisten sääolosuhteiden varalta laitumia voidaan mahdollisuuksien mukaan pitää reservissä. Näiden erityispiirteiden takia arvioinnissa korostuu kulttuuristen vaikutusten tunnistaminen sekä lisäksi poronhoitajien asiantuntemus hankkeen vaikutuksista poronhoitoon kyseisellä alueella. (Paliskuntain yhdistys, 2014, s. 13–16.)

Skarin ja Åhman (2014) ovat koonneet yhteen useita tutkimuksia artikkelissaan ja ne osoittivat, että porot välttelivät jopa 12 kilometrin etäisyydellä infrastruktuuria ja ihmistoimintaa. Välttämisaalueet vaihtelivat vuodenaikojen välillä. Ruotsissa on tehty

tutkimusta tuulivoimaloiden vaikutuksesta porojen käyttäytymiseen sekä rakennus- että tuotantovaiheessa. Tuulivoima-alueen rakentamisvaiheen on todettu vaikuttavan porojen luontaiseen liikkumiseen laidunten välillä sekä laidunten käyttöön. Kulkureittien käyttö kahden kilometrin säteellä alueesta väheni jopa 76 % ja porot välttelivät tuulivoima-alueita vasonta-aikana toteutetussa tutkimuksessa. (Skarin ym., 2015.) Tuulivoiman rakentaminen ja tuotanto vaikuttivat negatiivisesti porojen laidunten käyttöön alueella ja sen lähistöllä. Tuulivoimaloiden tuotantovaiheen on tutkittu vaikuttavan vielä enemmän porojen laidunten käyttöön kuin rakentamisvaiheen. On myös havaittu, että etäisyys porojen vasontapaikkojen ja tuulivoima-alueen välillä kasvoi tuotantovaiheessa enemmän kuin rakentamisvaiheessa. Porot siirtyivät pois elinympäristöistä, joihin tuulivoimalat näkyivät voimaloiden melu- ja välkevaikutuksen takia. (Skarin ym., 2018.)

2.3 Yhteiset toimintatavat ja suositukset

Poronhoidon huomioimisen parantamiseksi maankäyttöhankkeiden suunnittelussa ja vaikutusten arvioinneissa on aiemmin tehty opas vuonna 2014. Opas on tehty hankkeessa ”*Ohjeistus poroelinkeinojen tarkasteluun maankäyttöhankkeissa (PoroYVA)*” laajan asiantuntijatyöryhmän työskentelyn pohjalta. Oppaan tarkoituksena on tuoda esimerkkien ja kokemusten kautta esille poronhoidon huomioimisen käytäntöjä sekä tietoa poronhoidosta tuulivoimatoimijoille, konsulteille ja viranomaisille ja paliskunnille tietoa eri menettelyissä toimimisesta. Opas käsittelee erityisesti YVA- ja kaavoitusmenettelyitä.

Oppaassa on käyty läpi muun muassa poronhoidon hallintoa sekä paliskunnan toimintaa poronhoitoalueen eri osat huomioiden. Oppaassa käydään läpi erilaisia vaikutusmekanismeja eli minkälaisia vaikutuksia eri maankäyttömuodoilla voi olla laitumiin, porojen laidunten käyttöön ja laajemmin poronhoitoon. Sekä esimerkkejä siitä minkälaisia haittojen ehkäisy- ja lieventämiskeinoja voidaan käyttää ja miten vaikutuksia voidaan seurata. Oppaassa esitellään myös vaikutusten arvioinnin lainsäädännöllistä taustaa sekä kaavoitusta ja sen eri vaiheita. (Paliskuntain yhdistys, 2014.) Oppaassa tuodaan esille poronhoidon kulttuurista merkitystä pohjoisessa. Poronhoito on iso osa harjoittajansa identiteettiä ja laajemmin se edustaa kokonaista elämäntapaa. Poronhoitokulttuuri ja -tavat vaihtelevat alueittain. Näiden kulttuuristen

seikkojen ja erojen tunnistaminen on perusta vaikutusten arvioinnin onnistumiselle. (Paliskuntain yhdistys, 2014, s. 16–17.)

Poronhoidon ja tuulivoimasuunnittelun ja -rakentamisen välisten konfliktien ehkäisyn eteen on tehty jo aiemmin töitä etsimällä yhteisiä toimintatapoja ja suosituksia. Paliskuntain yhdistys ja Suomen Tuulivoimayhdistys ry ovat rakentaneet näitä yhteisiä toimintatapoja konsulttityhtiö Akordin avustuksella. Akordi tarjoaa riippumatonta apua esimerkiksi ympäristöpäätöksentekoon liittyvään yhteensovittamiseen. (Akordi, ei pvm.) Yhteistyö on sisältänyt myös vierailuja toimialojen kesken ja vuosittain järjestettyjä keskustelutilaisuuksia. Alojen välille on syntynyt jatkuvaluontoinen yhteistoiminnan foorumi, jonka pohjana on ympäristökiistojen neuvottelevan ratkaisun periaatteet (Luoma & Kangasoja, 2023).

Akordin luotsaaman yhteistyön tuloksena syntyneessä yhteisessä toimintamallissa esitellään molempien toimialojen suosituksia hyviksi käytännöiksi poronhoitoalueella tuulivoimahankkeiden suunnittelussa ja operoinnissa. Esitetyt toimintamallit ja alojen välinen yhteistyö koskevat saamelaisten kotiseutualueen ja koltta-alueen ulkopuolista poronhoitoaluetta. (Akordi, 2023, s. 4; Luoma & Kangasoja, 2023.) Metsähallituksen vuosien 2022–2027 saamelaisten kotiseutualueen luonnonvarasuunnitelmassa linjataan, että Metsähallitus ei käynnistä tuulivoimahankkeita saamelaisten kotiseutualueella kyseessä olevalla suunnittelukaudella (Metsähallitus, 2022, s. 31). Saamelaiskäräjät (2023) ovat tuoneet esille suhtautuvansa kielteisesti tuulivoiman edistämiseen saamelaisten kotiseutualueella tuulivoiman poronhoidolle aiheuttamien tutkimuksissa todettujen vaikutusten vuoksi. Tuulivoiman tuotannosta saamelaisalueilla on esitetty, että hankkeilla tulee olla saamelaisten vapaa, tietoon perustuva ennakkosuostumus (Saamelaiskäräjät, 2021).

Yhteisessä toimintamallissa esitettynä suosituksena on avoin yhteydenpito ja keskusteluyhteyden sekä luottamuksen luominen paliskunnan ja tuulivoimatoimijan välillä. Tässä korostetaan mahdollisimman aikaista yhteydenottoa paliskuntaan, jotta saadaan ajoissa tietoa hankealueen merkityksestä alueen poronhoidolle sekä hankkeen toteuttamiskelpoisuudesta. Yhteisissä keskusteluissa tavoitteena olisi jakaa tietoa molemmin puolin, keskustella alueen merkityksistä, osapuolten tarpeista ja hankkeen eri toteutusvaihtoehdoista ja niiden toteuttamiskelpoisuudesta. Toimintamallissa on käyty

tarkemmin läpi hyviä käytäntöjä muun muassa kokouspalkkioista, matkakulujen ja menetetyn työajan korvaamisesta paliskunnalle. Yhteydenottamisen osalta on tarkennettu muun muassa sitä, mikä on paras aika tavoitella, miten yhteydenotot tulisi kirjata sekä miten neuvottelut ja keskustelut voitaisiin ajoittaa poronhoitotöiden kannalta sopiviin ajankohtiin. (Akordi, 2023.)

Suunnittelu- ja luvitusvaiheessa korostetaan osallistamista, tutustumista toisten toimialoihin sekä vaikutusten arvioinnin tekemistä aina paliskuntakohtaisesti, sillä paliskunnat ovat keskenään erilaisia niin laatumiltaan kuin poronhoidon harjoittamisen käytännöiltään. Toimintamallissa käydään läpi, miten hankkeet etenevät sekä mitä suunnittelussa ja vaikutusten arvioinnissa tulisi huomioida poronhoidon osalta käytännön tason vaikutuksista laajempiin vaikutuksiin. Siinä eritellään myös, mitä asioita tulisi käsitellä neuvotteluissa sekä listataan mahdollisia konkreettisia keinoja, miten poronhoidolle aiheutuvia haittoja voitaisiin lieventää ja kompensoida laidunmaiden suojelemisen, elvyttämisen ja ennallistamisen keinoin. Siinä kuvataan myös käytännön tasolla, mitä hyviä käytäntöjä on rakentamisen ja käytönaikaiseen yhteydenpitoon esimerkiksi, miten toimitaan porokolaritilanteissa. Lopuksi annetaan suosituksia seurannan suunnittelemisesta ja toteuttamisesta käytännön tasolla GPS-pantaseurattavien porojen valinnasta, GPS-pantojen hankkimiseen, asentamiseen ja datan käsittelemiseen sekä hankkeen päättymisvaiheen jälkeisten toimien sopimisesta. (Akordi, 2023.)

Toimialojen asiantuntijat ja viranomaiset ovat olleet mukana laatimassa näitä parhaita käytäntöjä poronhoidon huomioimiseksi tuulivoimahankkeiden eri vaiheissa. Työn on tarkoitus olla jatkuvaa ja toimintamalleja on tarkoitus päivittää tulevien kokemusten pohjalta. (Akordi, 2023, s. 4.) Yhteisten toimintamallien luomisella on pyritty ehkäisemään konflikteja ja antamaan tietoa tuulivoimatoimijoille poronhoitoalueella toimimisesta. Ymmärryksen lisäämisen rinnalla alojen välisen keskusteluyhteyden vahvistaminen on ollut prosessin keskeisenä tavoitteena. Osa ymmärryksen lisäämistä on myös kipukohtien tunnistaminen. Paliskuntain yhdistyksen toiminnanjohtaja Anne Ollila toteaa osan suunnitelluista alueista olevan poronhoidon näkökulmasta niin keskeisillä alueilla, ettei niille ole mahdollista yhteensovittaa poronhoitoa ja tuulivoimaa. (Peltoperä, 2023.)

3 AIKAISEMPI TUTKIMUS

Tarkastelen seuraavissa luvuissa aikaisempaa tutkimusta kestävyden, oikeudenmukaisuuden ja yhteensovittamisen näkökulmista. Määrittelen aluksi kestävyden käsitettä, vahvan ja heikon kestävyden eroja ja kestävyyskeskustelun linkittymistä uusiutuvan energian tuotantoon. Johdattelen tämän kautta lukijaa kohti kestävyystieteen tutkimusalaa. Esittelen kestävyystieteen keskeisimmät piirteet, lähestymistavat ja tavoitteet. Viimeisissä luvuissa käsittelen aikaisempaa tutkimusta oikeudenmukaisuudesta ja yhteensovittamisesta yhteydessä reiluun ja oikeudenmukaiseen siirtymään energiamurroksessa sekä maankäyttöön liittyviin konflikteihin. Keskityn näihin aiheisiin erityisesti poronhoidon näkökulmasta. Kokonaisuudessaan nämä edellä mainitut tieteelliset keskustelut sekä ajankohtainen keskustelu uusiutuvasta energiasta muodostavat pohjan omalle empiiriselle tutkimukselleni.

3.1 Kestävyysaaste

Kestävyydellä tarkoitetaan tutkimuksessa yleisesti tilaa, jolloin ihmisen ja muun luonnon hyvinvointi on mahdollisimman hyvässä tasapainossa. Tällaiselle tilalle ominaista on kontekstisidonnaisuus. (Soini & Salo, 2022.) Kestävän kehityksen käsite on syntynyt Yhdistyneiden kansakuntien Brundtlandin komissiossa vuonna 1987. Kestävällä kehityksellä tarkoitetaan ohjattua yhteiskunnallista muutosta, joka tapahtuu monella tasolla niin maailmanlaajuisesti, alueellisesti kuin paikallisesti. Muutoksen tavoitteena on pyrkiä edistämään kestävyttä. Kestävän kehityksen ytimessä on nykyisille sekä tuleville sukupolville hyvän elämän mahdollisuuksien turvaaminen. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi keskiössä on ympäristön, ihmisen ja talouden tasavertainen huomioon ottaminen päätöksenteossa. Kestävä kehitys pitää sisällään kolme ulottuvuutta; ekologisen, taloudellisen sekä sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyden. (ympäristöministeriö, 2023.)

Kestävän kehityksen käsitteen ympärillä on keskusteltu vahvasta ja heikosta kestävydestä. Pelenc, Ballet ja Dedeurwaerdere (2015) kuvailevat vahvan ja heikon kestävyden erona olevan ajatus luonnonpääoman korvattavuudesta. Vahva kestävyys sisältää oletuksen, että luonnonpääoman korvattavuutta tulisi rajoittaa voimakkaasti sillä

se tarjoaa olennaisia asioita ihmisen olemassaololle ja hyvinvoinnille. Heikon kestävyuden näkökulmasta taas oletetaan luonnonpääoman sekä valmistetun pääoman olevan korvattavissa ja katsotaan, että niiden tuottaman hyvinvoinnin välillä ei ole olennaisia eroja. Keskeistä on pääomakannan kokonaisarvo, jota tulisi kasvattaa tai vähintään säilyttää se nykyisellään. Heikon kestävyuden näkökulmasta nojataan teknologian kehitykseen ja sen tuottamiin teknisiin ratkaisuihin vastauksena ympäristöongelmiin, jotka ovat syntyneet lisääntyneestä tuotannosta. Vahvan kestävyuden näkökulmasta korostetaan, että valmistettua pääomaa voidaan toisintaa ja sen tuhoutuminen ei näin ollen ole peruuttamatonta. Luonnonpääoman tuhoutuminen ja kuluminen on sen sijaan usein peruuttamatonta kuten esimerkiksi lajien sukupuuttoon kuoleminen. Tulevaisuuden talouskasvu ei voi korvata kokonaan luonnonpääoman menetyksiä etenäkään sellaista, mikä olennaisesti vaikuttaa ekosysteemipalveluiden säilymiseen. Kriittisen luonnonpääoman tunnistamiseksi ja säilyttämisen edistämiseksi tarvitaan tutkimuksessa poikkitieteellistä lähestymistapaa. (Pelenc ym., 2015.)

Myös organisaatiotutkimuksen keskuudessa on kritisoitu organisaatiotutkimuksen ihmiskeskeistä käsitystä ja ehdotettu, että ekologisen kriisin ratkaisemiseksi on tarve soveltaa perinteistä tietoa luonnon ja ihmisten syvästä yhteydestä. Se voisi luoda uusia oivalluksia ekologisen kriisin ymmärtämiseksi ja siihen puuttumiseksi. Organisaatio- ja johtajuustutkijoiden tulisi haastaa käsityksiään sekä kunnioittaa perinteisiä käsityksiä ja tiedontuotannon tapoja ihmisen ja luonnon suhteesta. (Banerjee ja Arjaliès, 2021.)

Luonnonvaroja kulutetaan jatkuvasti lisääntyvässä määrin ihmisten tarpeiden tyydyttämiseen ja samaan aikaan viime vuosikymmeninä ilmastonmuutos ja luontokato ovat aiheuttaneet huolta. Luonnonvaroja käytetään kestävästi ja luontopääomamme hupenee. Tällä hetkellä luonnon monimuotoisuus heikkenee nopeaa tahtia ja merkittävä osa maapallon luonnosta on muuttunut ihmisen toiminnan vaikutuksesta. Ekosysteemeistä tulisi jo nyt suojella 30–50 % jotta niiden tarjoamat ekosysteemipalvelut voitaisiin turvata tulevaisuudessa (IPBES, 2019). Huonosti suunniteltuna ilmastotoimet pahentavat luontokatoa. Fossiilisten polttoaineiden korvaaminen nykyisten poliittisten tavoitteiden ja energiankulutuksen mukaisesti tarkoittaa merkittävää lisäämistä mineraalien louhintaan ja kierrättämiseen. Geologian tutkimuskeskus (GTK) on selvittänyt tutkimuksessaan (2022), että nykyiset

mineraalivarat eivät tule riittämään fossiilittomaan energiaan pohjautuvan infrastruktuurin rakentamiseen. Toiminnan jatkamiseksi tulee miettiä uudenlaista mineraalien hyödyntämistä, kierrättämistä ja innovaatioita. Tulevaisuuden kehityssuunnitelmien toteutumista ja nykyisiä kulutusmalleja joudutaan kuitenkin arvioimaan kriittisesti.

Maapallon vakaus ja kestävyys sekä ihmisten hyvinvointi linkittyvät erottamattomasti toisiinsa. Niiden keskinäisiä riippuvuuksia ei kuitenkaan yleensä tunnusteta, vaan niitä käsitellään erillisinä. On kuitenkin luotu malleja kuvaamaan niiden välistä riippuvuutta toisistaan. Rockström ym. (2009, 2023) ovat kuvanneet turvallisten ja oikeudenmukaisten rajojen määrittelemistä maapallon järjestelmille, ilmastolle, biosfäärille, vesi- ja ravinnekierrolle sekä aerosoleille. Näitä kutsutaan planetaarisiksi rajoiksi, joita on yhdeksän. Yhdeksästä määritellystä turvallisesta rajasta oli ylitetty kolme vuonna 2009 julkaistun artikkelin mukaan. Vuonna 2023 ilmestyneen artikkelin mukaan seitsemän kahdeksasta maailmanlaajuisesti määritellystä rajasta on ylitetty. Tämän kehityskulun muuttamiseksi tarvitaan globaalilla tasolla eri sektoreilla, taloudellisella, teknologisella ja poliittisella, tapahtuvaa muutosta. Muutos edellyttää myös resurssien käytön vähentämistä sekä uudelleenkohdistamista. (Rockström ym., 2023.)

Raworth (2017) on kehittänyt planetaaristen rajojen pohjalta ”donitsitalous” -mallin. Donitsitalous voidaan kuvata nimensä mukaisesti ”donitsina”, jossa ulkoreunalla on ekologinen ”katto” ja sisäreunalla on sosiaalinen perusta. Näiden väliin jäävä alue, itse ”donitsi” on turvallinen ja oikeudenmukainen tila ihmiskunnalle. Donitsin ulkopuolelle jäävä tila on kriittinen planetaarisen rappion tila ja keskelle ulkopuolelle jäävä tila on kriittisen inhimillisen puutteen tila. Donitsi kuvaa sosiaalisia ja planetaarisia rajoja. Sosiaaliset rajat rakentuvat Yhdistyneiden kansakuntien kestävä kehityksen tavoitteiden pohjalta. Ekologinen katto perustuu planetaaristen rajojen mallille. Kummankin sekä sosiaalisen perustan että ekologisen katon reunoille on määritelty tietyt raja-arvot erilaisten mittareiden ja indikaattoreiden pohjalta, joiden perusteella on määritelty niiden ylitys ja vaje ”donitsilla”. Ekologisen katon osalta erityisesti ilmastonmuutos, monimuotoisuuden kato, luontoympäristössä tapahtuvat muutokset muun maankäytön johdosta, sekä typen ja fosforin kuormitus ovat ylittäneet turvavyöhykkeen. (Raworth, 2017.)

Antropologinen kehityskritiikki on kyseenalaistanut kulutusyhteiskuntaa sekä laajemmin länsimaista elämäntapaa, joka nojautuu tiiviisti talouskasvuun ja sitä kautta kestävämpään kulutukseen. Kohtuutalous on viitekehys, joka on kyseenalaistanut talouskasvua yhteiskunnallisena päämääränä. Sen mukaan ympäristökriisiä ei voida ratkaista jatkuvan talouskasvun vauhdissa pelkästään tuottavuuden, teknologisten ja ekotehokkaiden ratkaisujen avulla. Kohtuutalouden näkökulmasta on ehdotettu suunnitelmallista tuotannon sekä kulutuksen vähentämistä ja laadullista muutosta. Kohtuutalous-ajattelussa on kritisoitu kestävä kehityksen käsitettä. Tämä johtuu siitä, että puhuttaessa kestävästä kehityksestä, korostetaan kaikkien ulottuvuuksien sosiaalisen, ekologisen ja taloudellisen kestävyuden tasapainoa. Todellisuudessa ekologinen ja sosiaalinen kestävyys ovat jääneet talouskasvutavoitteiden ohella vähemmälle huomiolle. (Latva-Pukkila, 2015.)

Myös Hickel (2019) esittää artikkelissaan, että katse tulisi siirtää kasvun jälkeiseen aikakauteen. Kasvun vähentämisen tulisi tapahtua nimenomaan niillä sektoreilla, jotka ovat ekologisesti tuhoisia ja tarjoavat vain vähän tai ollenkaan sosiaalista hyötyä. Kohtuutalouden yhtenä tavoitteena on, että elintaso nousisi siellä missä eletään puutteessa ja ylikuluttavissa yhteiskunnissa etsittäisiin keinoja, joilla kulutusta voitaisiin vähentää. Talouskasvua on kuitenkin pidetty välttämättömänä, jotta resurssit voidaan kohdistaa teknologiseen muutokseen, jota tarvitaan maailman siirtämiseksi kohti kestävä kehitystä.

Julkisessa keskustelussa puhutaan paljon hiilipäästöjen rajoittamisesta sekä ilmastonmuutoksen hillitsemisestä. Hickel (2019) nostaa artikkelissaan esille, että ilmastokriisin syentyessä ilmastotutkijat sekä ekologit ovat korostaneet talouskasvua ongelmana. Tietyillä sektoreilla kasvu voi olla tarpeellista, kuten vähäpäästöisen energiantuotannon, ekologisen ruoantuotannon ja liikkumista vähentävän yhdyskuntasuunnittelun osalta. (Latva-Pukkila, 2015.) Ilmastokriisin edetessä ilmastotutkijat ovat kuitenkin korostaneet, että nimenomaan talouskasvu tarkoittaa kasvavaa energian kysyntää. Tämä lisää koko ajan myös vähäpäästöisen energiantuotannon tarvetta ja investointeja. Tutkijat ovat huomauttaneet, että kasvava energiankysyntä hidastaa puhtaaseen energiaan siirtymistä. Ilmaston lämpenemisen hidastamiseen tulisi vastata riittävän tehokkaasti, jotta lämpenemisen eteneminen kohti potentiaalisesti katastrofaalisia lämpenemisennusteita voitaisiin estää. (Hickel, 2019.)

Sitran julkaisemassa useiden talouden ja yhteiskunnan vaikuttajien yhteisesti kirjoittamassa muistiossa (Buchert ym., 2023) käsitellään talouden ja yhteiskunnan hyvinvoinnin riippuvuutta luonnosta eri alojen näkökulmasta. Muistiossa peräänkuulutetaan muun muassa hintalapun määrittämistä luonnon monimuotoisuudelle ja luonnon hyödyntämiselle. Dasguptan raportissa (2021) korostetaan, että luonto on itsessään pääomaa eikä ole erillään taloudesta. Luonnolta puuttuva taloudellinen arvo heijastuu markkinahinnoissa eikä se kannusta yhteiskuntia ja kansalaisia luontokatoa jarruttaviin valintoihin. Kun luonnon monimuotoisuudelle ei ole määritelty hintaa, se voi ajaa ekologisesti kestävämpiin taloudellisiin valintoihin. Tutkijat ovat varoittaneet vakavista ympäristökriiseistä. Tämä huoli ei kuitenkaan ole tavoittanut päättäjiä tarpeeksi tehokkaasti. Muutos ei ole ollut riittävän nopeaa eikä välttämättä aina oikeudenmukaista. Ajan saatossa on syntynyt tarve uudentyyppisille lähestymistavoille kestävyysongelmien ymmärtämiseksi ja ratkaisemiseksi. Hukkinen ym. (2022) kuvaavat, että tästä tarpeesta kestävyystieteen tutkimusala on kehittynyt.

3.2 Kestävyystiede

Liitän tutkielmani osaksi kestävyystieteen alan tutkimuksia. Tutkielmani on osa Porotuuli-tutkimushanketta, johon osallistuu toimijoita monilta tieteen aloilta. Kestävyystiede on tieteidenvälinen tutkimusala, joka tarkastelee ihmisen ja muun luonnon välistä vuorovaikutusta. Kestävyystieteen lähtökohtana on ollut kestävä kehityksen käsite sekä sen kolme ulottuvuutta. Kestävyystiedettä voidaan luonnehtia ongelma- ja ilmiölähtöiseksi sekä ratkaisunhakuiseksi. Sen keskeisenä tavoitteena on pyrkiä ymmärtämään ja tarjoamaan ratkaisuja monimutkaisiin, maailmanlaajuisiin kestävyysongelmiin. Kestävyystiede ei ainoastaan tutki maailmaa sellaisena kuin se on nyt, vaan pyrkii etsimään vastauksia siihen minkälainen sen tulisi olla. Kestävyystiede on melko tuore tutkimusala. Se on saanut alkunsa 2000-luvun alkupuoliskolla. Vasta 2010-luvun loppupuoliskolla Suomessa lisääntyi keskustelu kestävyystieteestä omana tieteenalanaan. (Hukkinen ym., 2022.)

Kestävyystieteessä on keskeistä poikkitieteellinen lähestymistapa, tiivis yhteistyö eri tieteenalojen välillä sekä uudenlaisten tutkimustapojen ja –menetelmien kehittäminen sekä käyttö. Poikkitieteellisellä tutkimuksella on erilaisia muotoja kestävyystieteessä; monitieteinen tutkimus, tieteidenvälinen tutkimus sekä tieteen rajat ylittävä tutkimus.

Monitieteissä tutkimuksessa tutkimusongelmaa lähestytään kunkin tutkimuksessa mukana olevan tieteenalan omilla teorioilla ja käsitteillä. Tieteidenvälisessä tutkimuksessa taas mukana olevat eri tieteenalat tuovat yhteen erilaisia tutkimusmenetelmiä, käsitteitä ja teorioita. Tieteen rajat ylittävässä tutkimuksessa käytetään paljon osallistavia menetelmiä. Kestävyytieteiden normatiivisuus, tiivis osallistuminen ja vuorovaikutus tutkimuksen osapuolien kanssa vaativat erityistä reflektiivisyyttä tutkijalta. Tutkijan tulee olla tietoinen omista arvoistaan, niiden vaikutuksesta tutkimuksessa tehtäviin valintoihin sekä arvioida kriittisesti niiden vaikutusta tutkimukseen. (Hukkinen ym., 2022.)

Kestävyytieteelle ominaista on tiedon tuottaminen yhdessä käytännön toimijoiden kanssa. Porotuuli- tutkimushankkeeseen osallistetaan käytännön toimijoita muun muassa poronhoidon ja tuulivoiman toimialoilta. Kestävyytieteiden prosesseissa syntyy monenlaista tietoa; systeemitietoa, tavoitetietoa, uudistavaa tietoa sekä tunnustelevaa tietoa. Systeemitieto avaa sosioekologisia järjestelmiä, niiden rakenteita ja toimintaa. Systeemitietoa täydentää käytännöllinen ja paikallinen tieto, joka on erityisen tärkeää muutoksen vaikutusten arvioimiseksi. Tavoitetieto avaa sitä, mitä yhteiskunnassa arvostetaan ja minkälaista tulevaisuutta tavoitellaan. Tavoitetieto tuo esille ristiriitoja arvoissa ja tavoitteissa, mikä on tärkeää saada esille oikeudenmukaisen muutoksen luomiseksi. Uudistavalla tiedolla pyritään etsimään ratkaisuja monimutkaisiin ongelmiin. Tunnustelevaa tietoa tarvitaan epävarmoihin, ennalta-arvaamattomiin kehityskulkuihin varautumiseen sekä kestävyysmurrosta vastustavien voimien ymmärtämiselle. Vastustus pakottaa ajattelemaan uudella tavalla ja edesauttaa uuden tiedon syntymistä. (Hukkinen ym., 2022.)

Hukkinen ym. (2022) kuvaavat, että tavoitetiedon kartoittamisen jälkeen käydään vuoropuhelua eri toimijoiden välillä. Tästä keskustelusta tulisi selvitä miltä ongelma näyttää eri toimijoiden sekä luonnonvarajärjestelmän hallinnan näkökulmasta. Tätä kautta pyritään etsimään yhdessä ratkaisuja tilanteeseen. Tutkielmassani näitä asioita kartoitetaan paliskuntien, tuulivoimayhtiöiden ja konsulttiyhtiön edustajien haastatteluiden avulla. Laajemmin tätä kartoitetaan Porotuuli-tutkimushankkeessa järjestetyissä työpajoissa ja tilaisuuksissa. Tämän jälkeen pyritään tuottamaan tunnustelevaa tietoa yhdistämällä tutkimuksen havainnot teoreettiseen ajatteluun ja pohditaan ratkaisuehdotuksia epävarmuustekijöineen yhdessä luonnonvarajärjestelmän

osapuolten kanssa (Hukkinen ym., 2022). Tutkielmassani peilaan itsenäisesti havaintojani aikaisempaan tutkimukseen. Laajemmin havaintoja ja ratkaisuehdotuksia tarkastellaan Porotuuli- tutkimushankkeessa yhdessä hankkeeseen osallistuvien eri toimijoiden kanssa.

Kestävyystiede on tapauslähtöistä. Tarkastelun kohteeksi valikoituu yhteiskunnan ja ympäristön vuorovaikutuksia, jotka jotkin ihmisryhmät mieltävät ongelmalliseksi. Tässä tapauksessa tutkimuksen kohteena on tuulivoiman ja poronhoidon yhteensovittaminen, tarkemmin hankkeisiin liittyvät suunnittelu- ja neuvotteluprosessit. Hukkinen ym. (2022) kuvaavat, että relevantin systeemitiedon tuottamiseksi, tulee valita tarkoituksenmukainen analyysitaso. Tämä edellyttää sitä, että voidaan kartoittaa eri käyttäjien luonnonvarajärjestelmää koskeva tavoitetieto eli ne tavoitteet, arvot ja ongelmat, joita luonnonvarayksiköiden käyttöön liitetään. Tätä tietoa käsitellään tässä tutkielmassa aikaisempien tutkimusten, tässä ajassa käydyn yleisen keskustelun sekä haastatteluiden kautta.

Kestävyystieteessä tutkimuksen kautta pyritään saamaan aikaan muutosta, joka mahdollistaisi oikeudenmukaisen tulevaisuuden ja takaisi sekä ihmisen että luonnon hyvinvoinnin. Kestävyys siirtymällä tarkoitetaan yleensä yhdellä sektorilla tapahtuvaa siirtymää, kuten tutkielmani tapauksessa energiantuotannon kehitystä. Kestävyysmurros itsessään on kokonaisvaltaisempi ilmiö, joka läpäisee kaikki yhteiskunnan sektorit. Se edellyttää muutosta arvoissa, asenteissa, tiedon tuottamisessa ja päätöksenteossa. Yhteiskunnallinen muutos vaatii erityistä tarkastelua muutoksen tasapuolisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta. Yksittäisten toimijoiden ja yhteisöjen lisäksi maantieteelliset alueet voivat olla erilaisissa asemassa kestävyys siirtymän- ja murroksen edellyttämässä muutoksissa. Monimutkaisissa kestävyysongelmissa tulee usein esille ristiriitoja, jännitteitä ja konflikteja eri toimijoiden välillä. Tämä heijastuu myös tiedontuotannolle asetettuihin tavoitteisiin. Tutkimuksessa voi olla jännitteitä esimerkiksi heikompien ryhmien ja resursseiltaan vahvempien ryhmien tai organisaatioiden välillä. (Hukkinen ym., 2022.)

Kestävyystieteessä lähtökohtana on tarkastella sitä, miten kyseessä oleva tapaus ja sen ratkaisuvaihtoehdot heijastelevat nykyistä yhteiskuntaa, poliittista järjestelmää, kyseessä olevien ryhmien ja yhteisöjen tilanteita, tavoitteita sekä sen hetkisiä

ympäristöolosuhteita (Hukkinen ym., 2022). Tuulivoimabuumi liittyy kansallisiin ja kansainvälisiin hiilineutraaliustavoitteisiin. Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelma sisälsi tavoitteen saavuttaa hiilineutraali Suomi vuoteen 2035 mennessä (Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma, 2019, s. 34). Petteri Orpon hallitus sitoutuu päästövähennystavoitteisiin ja etenemään kohti hiilineutraalisuustavoitetta sekä edelleen kohti hiilinegatiivisuutta. Kuitenkin niin, että nämä toimet eivät tulisi heikentämään elinkeinoelämän kilpailukykyä tai nostamaan kansalaisten arjen kustannuksia. Tavoitteena on erityisesti vauhdittaa siirtymää puhtaaseen energiaan, luoda uutta kasvua puhtaasta energiasta kasvattamalla kilpailukykyä sekä edistämällä investointeja. (Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma, 2023, s. 134.) Tämän tutkielman johdannossa on jo valotettu sitä, miten kyseessä oleva ilmiö vaikuttaa tutkimuksen kohteena olevien yhteisöjen, paliskuntien ja laajemmin poronhoidon toiminta- ja elinympäristöön. Tutkielman edetessä syvennyttään tähän aiheeseen peilaten sitä tutkimuksen kohteena oleviin tapauksiin.

Kestävyystieteen ongelmalähtöisyyttä ja paikkasidonnaisuutta kohtaan on esitetty kritiikkiä sen asettamista haasteista tutkimustulosten yleistettävyydelle ja monistettavuudelle. Esimerkiksi jos tutkitaan yhtä maankäyttöhanketta, voidaanko tämän yhden tapauksen tutkimuksesta ja siinä ehdotetuista politiikkasuosituksista tehdä yleistyksiä. Analogioiden hyödyntämisellä eli yksittäisen tapauksen vertaamisella toiseen oleellisilta näkökulmilta samankaltaiseen tapaukseen, voidaan pyrkiä ratkaisemaan yleistettävyyden ongelmaa. Siinä vaaditaan kuitenkin kykyä tunnistaa tapausten erityispiirteitä. Tutkimuksesta saatua tietoa voidaan parhaimmillaan hyödyntää muualla samankaltaisiin ongelmiin ja haasteisiin. Hankkeiden synnyttämät paikalliset huolet sekä vaikutukset voivat muistuttaa toisiaan niin, että yhdenkin tutkimuksen tuloksista voi olla hyötyä yleisemmin. Toinen kestävyystiedettä kohtaan esitetty kritiikki on sen objektiivisuus, koska tiedon tuottamisessa on tutkijoiden lisäksi mukana tutkimukseen osallistuneita toimijoita. Muiden toimijoiden osallistaminen tiedontuotantoon lisää tutkimuksen laatua ja edesauttaa nimenomaan kestävyystieteelle ominaisen uuden tiedon syntymistä. (Hukkinen ym., 2022.)

3.3 Poronhoidon asema ja oikeudenmukaisuus

Kysymys reilusta siirtymästä ja oikeudenmukaisuudesta on korostunut energiamurroksessa. Tutkielmassani syvennyn näkemyksiin ja kokemuksiin tuulivoiman ja poronhoidon yhteensovittamiseen liittyvistä suunnittelu- ja neuvotteluprosesseista ja siihen, miten oikeudenmukaiseksi ja tasapuoliseksi ne koetaan. Tätä käsittelem erityisesti paliskuntien näkökulmasta. Näitä näkökulmia laajennetaan muiden toimijoiden haastatteluilla.

Ei ole yhtä yhtenevää määritelmää oikeudenmukaisuudelle energiasiirtymässä, mutta siinä on nähty yhtymäkohtia niin proseduraaliseen oikeudenmukaisuuteen (menettelytapojen oikeudenmukaisuus), distributiiviseen oikeudenmukaisuuteen (jako-oikeudenmukaisuus) sekä tunnustavaan oikeudenmukaisuuteen. Proseduraalisella oikeudenmukaisuudella tarkoitetaan päätöksenteon ja hallinnon luonnetta, osallistumisen tasoa, osallisuutta sekä sitä, minkälainen vaikutusvalta osallistujilla on. Distributiivisella oikeudenmukaisuudella tarkoitetaan sitä, miten hyödyt ja haitat jakaantuvat. Eli miten resurssit, mahdollisuudet, hyödyt ja toisaalta kulut, riskit ja haitat jakaantuvat päätöksistä, toimista ja muutoksista. Tunnustamisella tarkoitetaan sitä, miten osallisena tai vaikutusten kohteena olevien ryhmien oikeuksia, tarpeita, arvoja, ymmärryksiä ja tapoja kunnioitetaan ja tunnustetaan. (Schwanen, 2020.) Yksi kysymys oikeudenmukaisuuden näkökulmasta onkin se, vaikuttavatko toimet kohtuuttomasti johonkin osapuoleen.

Suomen ilmastopaneelin julkaisun mukaan ilmastopolitiikan yksi tavoitteista on globaalin ja ylisukupolvisen epäoikeudenmukaisuuden korjaaminen samalla kun pyritään vastaamaan ilmastonmuutoksen torjunnan ja hillitsemisen tarpeeseen (Kivimaa ym., 2021). Kuten aikaisemmissa luvuissa kuvattiin, ilmastopäästöjä tuottavien toimien hyödyt ja ilmastonmuutoksesta aiheutuvat riskit ja haitat eivät jakaudu alueellisesti tasaisesti. Suomen ilmastopaneelin julkaisussa kuvataan, että ilmastopolitiikan vaikutukset tulisi jakautua tasaisesti, mutta joissain tapauksissa näin ei välttämättä tapahdu. Esimerkiksi puhdasta teknologiaa kehittävät yritykset hyötyvät uusiutuvan energian tuotannon edistämisestä ja kasvattamisesta, kun taas tiettyjen elinkeinojen harjoittaminen voi näiden toimien johdosta hankaloitua. Distributiivisen oikeudenmukaisuuden lähtökohtana on ilmastonmuutoksen tehokas torjunta ja

onnistuneen sopeutumisen takaaminen. Tässä yhteydessä esiin on nostettu hyvittävän oikeudenmukaisuuden käsite eli toiminnasta seuranneiden haittojen kompensointi ja lieventäminen. Epäoikeudenmukaiseksi koettuja politiikkakeinoja voidaan pyrkiä korjaamaan hyvittävän oikeudenmukaisuuden keinoin. (Kivimaa ym., 2021.) Haittojen kompensointi- ja lieventämiskeinoihin liittyy erilaiset sopimisen prosessit.

Eri maankäyttömuotoihin liittyvistä sopimuksista on tehty Ruotsissa selvitys (Larsen ym., 2022), jossa käytiin läpi 15 ruotsalaisten paliskuntien ja hanketoimijoiden välillä tehtyä sopimusta. Kahdeksan näistä sopimuksista oli tehty tuulivoimayhtiöiden kanssa. Selvityksessä todettiin, että sopimusten hyödyt oli pääasiassa paliskunnille hyvin rajalliset verrattuna siihen, että niistä aiheutuu merkittäviä riskejä. Tämä nousi erityisesti esille tuulivoimahankkeista solmituissa sopimuksissa. Näissä sopimuksissa oli epädullisia lausekeyhdistelmiä kuten avoin suostumus eli määrittelemättömien hankkeiden salliminen, valitusoikeudesta luopuminen ja erilaiset vaitioloehdot, jotka esimerkiksi estivät ulkopuolisen avun hakemisen.

Selvityksessä (Larsen ym., 2022) tuotiin esille, että sopimukset usein heijastavat epätasa-arvoista valta-asemaa yhtiön ja paliskunnan välillä. Selvityksen perusteella huolestuttavaa oli se, että sopimukset vaikuttivat perustuvan ”pakotettuun suostumukseen” eli paliskunnat tekivät sopimuksen, koska eivät kokeneet olevan muita vaihtoehtoja. Larsen ja kumppanit tuovat esille myös esimerkkejä joistain onnistuneista sopimuksista. Usein haasteena poronhoidon kannalta on kuitenkin tietämättömyys siitä, mitä sopimusneuvotteluissa voidaan vaatia. Tämän asian muuttamiseksi tarvitaan selvitystä siitä, millä tavoin paliskuntien osaamista ja resursseja voitaisiin lisätä ja miten paliskuntia voidaan tukea sopimusprosesseissa. Tuulivoimaan liittyvät sopimukset ovat olleet yleisessä keskustelussa myös Suomessa erityisesti maanomistajien näkökulmasta. Asiantuntijoiden mukaan tuulivoimamarkkinoilla yritysten toimintatavat ovat olleet vaihtelevia. Tuulivoima-alueita koskevat sopimukset ovat kestoaltaan hyvin pitkiä, joten se lisää myös haastavuutta kokemattomalle sopimuksen tekijälle. (Lassila, 2022.)

Proseduraalinen oikeudenmukaisuus on laajentunut käsittämään myös hyväksyttävyyttä sekä osallisena olevien tahojen resilienssin ja kapasiteetin tukemista. Osallisilla tulee olla mahdollisuus tuoda esiin epäkohtia sekä mahdollisuus vaikuttaa omaa yhteisöään ja ympäristöään koskeviin päätöksiin. Proseduraalinen oikeudenmukaisuus on yhteydessä

tunnustavaan oikeudenmukaisuuteen. Tunnustavaan oikeudenmukaisuuteen lukeutuu esimerkiksi tunnustettavat ryhmät, joista keskeisiä ovat alkuperäiskansat sekä alueelliset, globaalit ja ylisukupolviset kysymykset. Tunnustavaan oikeudenmukaisuuteen voidaan ajatella kuuluvan myös eläinten ja luonnon oikeuksien tunnustaminen, vaikka perinteisesti tarkastelut ovat keskittyneet ainoastaan ihmisten väliseen oikeudenmukaisuuteen. Proseduraaliseen oikeudenmukaisuuteen linkittyy se, miten ihmisten erilaiset lähtökohdat ja kyvyt osallistua päätöksentekoon huomioidaan, sekä se minkälaista tietoa ja arvottamistapoja prosesseissa pidetään hyväksyttävänä. (Kivimaa ym., 2021.)

Vasstrøm ja Lysgård (2021) ovat tutkineet, miten Norjan tuulivoimaan liittyvä politiikka on rakentunut ajan saatossa ja mitkä tahot hallitsevat tai vastustavat tuulivoimapolitiikan kehittämistä. Sosiaalisen hyväksynnän puute ja paikallinen vastustus ovat saaneet huomiota energiasiirtymän tutkimuksessa ja poliittisissa väittelyissä. Se on kaivannut kriittistä tarkastelua, joka menisi “nimby” (not in my backyard) - ilmiötä syvemmälle ja tarkastelisi epätasa-arvoa ja epäoikeudenmukaisuutta energiasiirtymässä. Kriittisen tarkastelun kohteena Vasstrømillä ja Lysgårdilla (2021) oli se, mikä vaikuttaa energiasiirtymän linjausten rakentumiseen ja mitä huolia tästä on jätetty pois etenkin suhteessa energiasiirtymän oikeudenmukaisuuden periaatteisiin.

Norjalaiset tuulivoimalinjaukset ovat tutkimuksen mukaan muuttumassa ja argumentteja energiaturvallisuudesta, ilmaston muutoksen hillinnästä ja markkinaolosuhteista on täydennetty näkökulmilla ympäristön ja luonnon arvosta, paikallista osallistamisesta ja läpinäkyvyydestä sekä haittojen ja hyötyjen jakautumisesta. Tutkimuksessa nostettiin esille, että tähän asti tuulivoimapolitiikkaa on hallinnut vihreän teknologian markkinakeskeinen politiikka. Tärkeä kysymys on, miten paikalliset ja globaalit arvot sekä ihmisten ja ympäristön oikeudet tasapainotetaan ilmastonmuutoksen hillitsemisen ja talouskasvun kanssa. Paikallisten yhteisöjen, järjestöjen ja ihmisten vastustus on nostanut esille sen, että tarvitaan kriittistä energiapolitiikan arviointia liittyen paikallisten näkökulmien ja ympäristön arvostukseen, distributionaaliseen ja proseduraaliseen oikeudenmukaisuuteen ja vaihtoehtoisten tulevaisuuden energiakuvielmien tunnistamista. (Vasstrøm ja Lysgård, 2021.)

Viimeaikaisessa tutkimuksessa, joka käsitteli Norjan Fosenin tuulivoima-alueen oikeustapausta (Fjellheim, 2023), nostettiin esille vihreän kolonialismin ilmiö osana tuulivoimarakentamista. Vihreällä kolonialismilla viitataan vihreillä arvoilla perusteltuun luonnon ja maan käyttöön alkuperäiskansojen alueilla. Vihreä kolonialismi on liitetty julkisessa keskustelussa myös muualla syrjäisillä alueille tapahtuvaan vihreillä arvoilla perusteltuun luonnonkäyttöön. (Tuulentie, 2022.) Suomalaisten mielipiteitä pohjoisten luonnonvarojen käytöstä, vihreän siirtymän oikeudenmukaisuudesta ja luontoarvojen sekä poronhoidon merkityksestä on kartoitettu kyselyn avulla (Paliskuntain yhdistys, 2023). Tuulivoimaa koskevien väitteiden osalta vastaajista 40 % oli täysin eri mieltä ja 34 % jokseenkin eri mieltä siitä, että poronhoidon tulisi väistyä tuulivoiman tieltä. Vain 4 % vastaajista oli täysin samaa mieltä siitä, että poronhoidon tulisi väistyä tuulivoiman tieltä. Vastaajista 46 % oli täysin samaa mieltä ja 36 % jokseenkin samaa mieltä siitä, että poronhoito on korvaamatonta osa pohjoisen kulttuuriperinnettä ja se tulee säilyttää. Kyselyn tulokset osoittavat Paliskuntain yhdistyksen (2023) mukaan sen, että suomalaiset edellyttävät vihreältä siirtymältä oikeudenmukaisuutta ja se näkyy siinä, että yhteensovittamisen epäonnistuessa poronhoidon turvaaminen asetettaisiin teollisten maankäyttöhankkeiden toteutuksen edelle.

Keskeiseksi ristiriitoja aiheuttavaksi tekijäksi tuulivoimahankkeissa on tunnistettu se, ettei poronhoidon oikeudellista asemaa ja erityispiirteitä ole tunnettu riittävän hyvin. Paliskunnat ovat kokeneet jääneensä sidosryhmän rooliin. Paliskunnille on syntynyt kokemuksia sivuuttamisesta, arvostuksen puutteesta, epäoikeudenmukaisuudesta ja vähäisistä vaikuttamisen mahdollisuuksista. Paliskunnilla on kokemuksia siitä, että neuvottelut ovat olleet lähinnä muodollisia, tiedotustilaisuuksien kaltaisia kokoontumisia, joilla velvoite on saatu täytettyä. (Luoma & Kangasoja, 2023.) Sarkki ym. (2021) kuvailevat, että sidosryhmän käsite ei ota huomioon poronhoidon erityispiirteitä ja historiaa, sillä mikä tahansa ryhmä voidaan nähdä sidosryhmänä. Sidoryhmäkäsite painottaa ja vertailee taloudellisia intressejä, joka poronhoidon kohdalla johtaa riittämättömään kulttuuristen ja sosiaalisten merkitysten ja vaikutusten tarkasteluun. Sidoryhmäkäsitteen käyttäminen poronhoitajista johtaa myös usein riittämättömään vaikutusvaltaan maankäyttöön liittyvissä päätöksissä. He ehdottavatkin, että poronhoitajat nähtäisiin sidosryhmän sijasta oikeudenhaltijoina. Tällöin se perustelisi paremmin poronhoidon erityistä asemaa. Se voisi myös edesauttaa sellaisten

toimien edistämistä, jotka tosiasiallisesti turvaisivat ja parantaisivat poronhoidon toimintaedellytyksiä. Oikeudenhaltijastatus voidaan perustella nojaten saamelaiden alkuperäiskansa-asemaan ja poronhoitoon perinteisenä elinkeinona. Maankäytön päätöksissä voidaan pitää poronhoitajia oikeudenhaltijoina nojaten poronhoitoon perinteisenä elinkeinona, sillä perusteella, että pohjoisessa poronhoitoperinteellä on pidempi historia kuin valtioilla, poronhoitajilla on ja on ollut omia järjestelyitä maankäytön oikeuksien jakamiseksi ja päätökset vaikuttavat poronhoitajien koko elämäntapaan. (Sarkki ym., 2021.)

Muutosten jatkuessa ja uusien maankäyttömuotojen vallatessa alueita, relevantti kysymys on se, kuinka paljon poronhoito voi sopeutua ja mitä seurauksia sopeutumisella on. Moen ym. (2022) huomauttavat, että poronhoito on erityisessä vaarassa kohdata ”käännekohdan”. Tällä tarkoitetaan kriittistä pistettä, joka koostuu pienempien muutosten sarjasta tai vaiheittaisten tapahtumien muodostamasta merkittävästä, usein pysäyttämättömästä, vaikutuksesta tai muutoksesta. He käsittelevät myös sitä, mitä voitaisiin tehdä tällaisen muutoksen riskin vähentämiseksi. Poronhoidon kulttuuristen, sosiaalisten ja taloudellisten toiminta- ja kehittämisedellytysten sekä jatkuvuuden turvaamiseksi tarvitaan ehjiä sosiaalis-ekologisia suhteita paliskuntien sisällä sekä vuorovaikutuksessa ulkoisen yhteiskunnan kanssa. Poronhoidon resilienssiä lisääviä toimia tulisi tehdä, esimerkiksi poronhoidon luontaista laidunkiertoa, laidunten monipuolisuutta ja vaihtoehtoisia laitumia tulisi vahvistaa ja lisätä. Jotkin poronhoitoa tukevat toimet tarvitsisivat rakenteellisia, institutionaalisia ja lainsäädännöllisiä muutoksia. Ne vaativat myös muutosta siinä mitä ajattelemme kestävyuden olevan sekä siinä, että poronhoitajat nähtäisiin sidosryhmän sijaan oikeudenhaltijoina, joita he lain mukaan ovat. (Moen ym., 2022.)

Kriisiytyneitä maankäyttökongflikteja punnitaan usein lopulta oikeudessa. Paliskuntien ainoaksi keinoksi on voinut jäädä oikeusteitse vaikuttaminen, jos suunnittelussa ei ole otettu poronhoitoa huomioon (Luoma & Kangasoja, 2023). Norjassa Fosenin niemimaalla sijaitsee kaksi tuulivoima-aluetta, joista Norjan korkein oikeus on linjannut lokakuussa 2021 niiden haittaavan poronhoitoa. Rakennetut voimalat sijaitsevat porojen laidunmaalla. Korkein oikeus totesi, että myönnettyt rakentamis- ja toimintaluvat rikkovat kansalaisyhteisöjä ja poliittisia oikeuksia koskevaa kansainvälistä yleissopimusta. Alueella toimivan tuulivoimayhtiön edustajan mukaan tuomio oli

yllättävä, koska viranomaiset ovat antaneet luvat toiminnalle pitkän ja yksityiskohtaiseksi kuvatun prosessin jälkeen, jossa oli osallistettu kaikki osapuolet. (Helsingin Sanomat, 2021.)

Saamelaisnuoret osoittivat mieltään Norjassa öljy- ja energiaministeriön ja valtiovarainministeriön edustalla, kun korkeimman oikeuden tuomiosta oli kulunut yli vuosi. Mielenosoittajien mukaan Norja ei ollut noudattanut korkeimman oikeuden päätöstä, sillä tuulivoimaloita ei päätöksestä huolimatta ole purettu. Päätöksessä sanotaan, että saamelaiset poronhoitajat eivät voi harjoittaa perinteistä elinkeinoaan rakennettujen tuulivoimaloiden takia. Lisäksi Norjan ihmisoikeusinstituutin edustajat ovat todenneet Norjan rikkovan ihmisoikeuksia Fosenin tuulivoimaloiden tapauksessa. Energiakriisin myötä Norjan hallitus on suunnitellut lisäävänsä tuulivoimaa. Suunnitelmat sijoittuvat nimenomaan juuri Pohjois-Norjan alueelle. (Fofonoff, 2023.) Tämä tapaus muistuttaa siitä, kuinka tärkeää on tosiasiallisesti huomioida ja tunnustaa vaikutukset ja niiden laajuus jo suunnitteluvaiheessa.

Fjellheimin (2023) tutkimuksen tapauksessa oikeuskäsittelyssä nousi esiin vastakkaisten osapuolten kilpailevat näkemykset poronhoidosta, siitä minkälaista sen pitäisi olla sekä vaikutuksista, joita osapuolten mukaan tuulivoimalla on poronhoitoon. Näkemykset perustuivat eriluonteiselle tiedolle ja laajemmin erilaiselle maailmankatsomukselle. Tutkimuksessa käsitellään myös sitä, miten kilpailevia väitteitä tukevat erilaiset epistemologiat eli ajattelu siitä, millainen tieto on oikeaa tietoa. Ongelmaksi nostettiin se, että suunnittelussa ja päätöksenteossa keskitytään ympäristölliseen ja etenkin teknistaloudelliseen näkökulmaan. Johtopäätöksinä nähdään, että päätöksentekoprosessien laadun ja legitimitetin parantamiseksi tarvittaisiin kokonaisvaltaisempaa lähestymistapaa, joka sisältäisi riittävän sosiaalisten ja kulttuuristen vaikutusten arvioinnin. Jos poronhoitajien tietoa laidunkierrosta, porojen liikkeistä, työmenetelmistä ja -käytännöistä ei pidetä validina tietona vaikutusten arvioinnissa, tuottaa se ongelmia tasavertaisen suunnittelu- ja päätöksentekoprosessin toteutumisen kannalta. Myös Luoma ja Kangasoja (2023) tuovat esille, että erilaiset toimintakulttuurit ja syvemmän ymmärryksen puute poronhoidon luonteesta ja toimintatavoista on aiheuttanut ristiriitoja tuulivoimahankkeissa. Keskeinen kiistanalainen kysymys on ollut yhteisen käsityksen muodostaminen tuulivoiman

vaikutuksista poronhoitoon, porojen käyttäytymiseen, laidunalueisiin ja elinkeinon tulevaisuuteen.

Suomessa korkein hallinto-oikeus on linjannut (KHO: 2022:12), että tuulivoimahankkeissa on turvattava poronhoidon alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset. Päätöksessä linjattiin, että vaikka osayleiskaavassa mahdollistettu tuulivoima-alue vei paliskunnan kokonaispinta-alasta pienen osan, oli alueella keskeinen merkitys alueella harjoitettavalle poronhoidolle. Tuulivoima-alueella olisi ollut alueen poronhoidolle merkittävään kielteisiä vaikutuksia ja laidunmenetyksen lisäksi se olisi vaikuttanut haitallisesti laidunkiertoon sekä porojen elinolosuhteisiin. Kaavan toteuttamisvaiheessa näitä haitallisia vaikutuksia ei ollut enää mahdollista olennaisella tavalla lieventää. Tämän perusteella korkein hallinto-oikeus katsoi, ettei vaihemaakuntakaavan suunnittelumääräyksissä asetettuja vaatimuksia poronhoidon edellytysten turvaamisesta täytetty. Päätöksessä linjattiin myös, että kaavalla ei saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa poronhoidolle.

Tämä esimerkki osoitti sen, että kaikki hankkeet eivät ole yhteensovittavissa alueen poronhoidon kanssa. Paliskuntain yhdistyksen tiedotteessa (2022) kuvataan korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätöksen osoittavan laajemmin sen, että lakisääteiset vaatimukset poronhoidon toimintaedellytyksen säilyttämisestä on huomioitava koko poronhoitoalueella. Suunniteltaessa maankäyttöhankkeita ja kaavoitusta on selvittävää aidosti vaikutukset poronhoitoon sekä vaikutusten laajuus ja kaavojen tulee perustua todellisiin selvityksiin.

Hankkeen suunnittelu-, vaikutusten arviointi-, luvitus- ja rakentamisprosesseista kertyy paikallisyhteisöille jatkuvasti joko oikeudenmukaisuuden tai epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia. Tämän pohjalta hyväksyttävyyden eli sosiaalisen toimintalupa joko rakentuu tai jää rakentumatta. (Luoma & Kangasoja, 2023.) Kestävyyden kannalta maankäyttöhankkeissa keskeiseksi nousee yhteiskunnallinen hyväksyttävyyden. Jos sosiaalista toimilupaa ei saavuteta, voi tuloksena olla pitkään jatkuvia konflikteja. Maankäyttömuotojen ollessa hyvin ristiriitaisia keskenään on yhteensovittaminen haastavaa. Jos maankäyttömuotoja ei saada sovitettua yhteen, on alueen elinkeinojen elinvoima ja sitä kautta yhteisön hyvinvointi vaarassa heikentyä. (Tuulentie, 2022.)

3.4 Yhteensovittaminen

Tutkielmassani syvennyn näkemyksiin ja kokemuksiin tuulivoiman ja poronhoidon yhteensovittamiseen liittyvistä suunnittelu- ja neuvotteluprosesseista. Tutkielmassani käsitellään sitä, mitkä asiat ovat yhteensovittamisen onnistumisen ja epäonnistumisen taustalla suunnittelu- ja neuvotteluprosesseissa. Hast ja Jokinen (2016) kuvaavat, että elinkeinojen yhteensovittamisesta syntyy monikerroksisia, tieteiden rajoja ylittäviä ja poliittisia ongelmia. Yhteensovittaminen on siis hyvin juuri kestävyystieteen luonteeseen sopiva tutkimusongelma.

Yhteensovittamisen avulla pyritään saavuttamaan maankäyttöhankkeille paikallinen hyväksyttävyyttä sekä varmistamaan luonnonvarojen sosiaalisesti kestävä käyttö ja oikeudenmukaisuuden toteutumista. Yhteensovittaminen voidaan ymmärtää toimintatapana. Alueiden käytön suunnittelussa eli kaavoitusmenettelyissä risteäviä alueiden käyttöön liittyviä intressejä pyritään yhteensovittamaan. Laajemmin yhteensovittamisella tarkoitetaan erilaisten elinkeinojen ja luontoon liittyvien, osin keskenään ristiriidassa olevien tai päällekkäisten toimintatapojen ja tavoitteiden sovittelua. Sovittelu tapahtuu erilaisin neuvottelu- ja suunnittelumenettelyin sekä sopimusratkaisuin. Yhteensovittaminen voidaan ymmärtää myös käsitteenä. Se ei ole ongelmaton käsite, sillä sitä voidaan käyttää poliittisena ja retorisenä keinona. Yhteensovittamiseen liittyy erilaisiin luonnonvaroihin kiinnittyvien arvojen, tietämisen tapojen ja tiedon luonteen yhteensovittaminen sekä niiden oikeuttaminen. (Hast ja Jokinen, 2016.)

Pohjoisessa maa-alueet ovat laajoja. Poronhoito itsessään tarvitsee laajoja ja yhtenäisiä laidun- ja toiminta-alueita rakenteineen sekä kulku- ja kuljetusreitteineen. Näille pohjoisen alueille on kuitenkin myös muita moninaisia maankäyttötarpeita ja -tavoitteita, jotka nekin vaativat yleensä isoja maa-alueita. Hast ja Jokinen (2016) kuvailevat, että kasvanut kiinnostus luonnonvarojen hyödyntämiseen näkyy siinä, että yhteensovittamisesta voidaan sanoa olevan Pohjois-Suomessa melkein arkipäiväistä. Erilaista alueiden käyttöön ja luonnonvaroihin kiinnittyvää moninaisten intressien yhteensovittamista on niin kaivosteollisuuden, kestävien energiantuotantomuotojen, luontomatkailun, virkistyskäytön kehittämisen, luonnonsuojelun, metsätalouden ja

poronhoidon välillä. Yhteensovittamiselle aiheuttaa haasteita osin keskenään ristiriitaiset ja päällekkäiset tavoitteet.

Risteävät alueiden käyttöön liittyvät intressit näkyvät myös tuulivoimahankkeissa monella tasolla. Tuulivoimalle soveltuvista alueista käydään kovaa kilpailua. Tuulivoimahankkeiden voimakas kasvu näkyy kilpailutilanteessa niin tuulivoimayritysten kesken kuin myös maanomistajien ja kuntien välillä. (Luoma & Kangasoja, 2023.) Liiketoiminnan suojaamisen vuoksi tuulivoimahankkeiden sijainnista ei alkuvaiheessa tiedoteta julkisesti (Akordi, 2023). Paliskuntien kokemusten mukaan paliskuntaan otetaan usein liian myöhäisessä vaiheessa yhteyttä. Hankkeen kehittäminen on tällöin voinut edetä maanomistajan ja kunnan kanssa jo pitkälle. Suunnittelussa ei usein enää tässä vaiheessa voida ottaa paliskunnan näkemyksiä tuulivoimalle sopivista tai sopimattomista alueista riittävästi huomioon. Tuulivoimahankkeisiin liittyvät merkittävät taloudelliset hyödyt voivat ajaa poronhoitajia ja paikallisia toimijoita keskinäisiin konflikteihin. Poronhoitajien kokemusten mukaan he ovat kokeneet painostusta ja jopa uhkailua vastustaessaan suunnitteilla olevaa tuulivoimahanketta. (Luoma & Kangasoja, 2023.)

Lainsäädäntö ja yhteiskunnalliset rakenteet ovat pyrkineet tukemaan osallistavampaa ja monimuotoisempaa tietoa huomioivaa suunnittelua ja päätöksentekoa alueiden käyttöön liittyen. Yhteensovittamisen pyrkimyksistä huolimatta konfliktit ovat jatkuneet. Myös osallistavina ja vuorovaikutteisina pidettyjä suunnitteluprosesseja on ajautunut konfliktoituneisiin tilanteisiin. Konfliktien keskeisinä taustatekijöinä on nähty muun muassa ristiriitaiset edut ja arvoperustat sekä tiedolliset erimielisyydet. Tiedolliset erimielisyydet liittyvät siihen, mitä tietoa huomioidaan tietona, kuullaanko tietoa aidosti ja riittävästi ja välittykö tieto tarpeeksi hyvin. Erimielisyydet eivät koske aina ”totena” pidettyjä asioita, joten tällöin tilanteet eivät ratkea luonnontieteellisen tutkimuksen ja tiedon määrän lisäämisellä. Paikallinen tieto luonnosta ja luonnonvaroista olisi keskeistä ottaa tasapuolisesti huomioon syrjäisten alueiden kestävä kehittäminen ja luonnonvarojen kestävä hallinnan kannalta sekä päätöksenteon pohjana olevan jaetun tietopohjan saavuttamiseksi. (Hast, 2021, s. 15–16; Pettersson ym., 2017; Peltonen & Villanen, 2004) Aidossa yhteensovittamisessa tulisi huomioida yhteensovittamisen paikallisuus ja se minkälaisella tiedolla on merkitystä kyseisessä tilanteessa yhteensovittamisen kannalta (Hast, 2021, 151). Myös Tuulentie (2022) kuvaa, että

olennaista on tilanteiden paikka- ja kulttuurisidonnaisuuden huomioiminen. Yhteensovittamisessa tulisi pystyä huomioimaan historialliset ja kulttuuriset merkityssuhteet. Tilanteiden ratkaiseminen vaatii usein paikallisten erityispiirteiden syvällistä ymmärtämistä.

Poronhoito on kohdannut muutoksia niin muun maankäytön, petojen, muuttuneiden poronhoitokäytänteiden, ilmastonmuutoksen, hallinnollisten, taloudellisten ja sosiokulttuuristen tekijöiden myötä. Rasmus ym. (2021) nostavat esille, että systemaattinen tutkimus poronhoitoon vaikuttavista tekijöistä poronhoitajien näkökulmasta eri alueilta on puuttunut. He ovat koonneet kyselyn avulla näitä näkökulmia eri puolilta poronhoitoaluetta. Tulokset vahvistavat sitä, että eri alueiden välillä on samankaltaisuuksia, mutta myös eroavaisuuksia. Tämä korostaa tutkielmani tapauksessa sitä, kuinka tärkeää maankäyttöhankeissa on katsoa yksilöllisesti aluetta, minkälaisia haasteita ja vaikutuksia siellä jo on, ja miten tuleva hanke vaikuttaa yhdessä jo olemassa olevien tekijöiden kanssa.

Maankäytön suunnittelussa tulee ymmärtää kaikkien maankäyttäjien tarpeet, jotta voitaisiin neuvotella vaikeissa tilanteissa ja hallita konflikteja. Poronhoitajien tieto paikallisista havainnoista, tulkinnoista ja mieltymyksistä eli parempi ymmärrys paikallisista käsityksistä voisi johtaa oikeudenmukaisempiin prosesseihin. Tällä hetkellä tämän tiedon sisällyttäminen ympäristövaikutustenarviointiin ja suunnittelumenettelyihin ei ole helppoa eivätkä päättäjät ja maankäytön suunnittelijat riittävästi tunnusta tätä tietoa. (Rasmus ym., 2021.) On tunnistettu, että vaikutusten arviointiin liittyvät menettelyt ei tällä hetkellä mahdollista paliskuntien oman alueen tuntemuksen ja kokemuseräistä tiedon hyödyntämistä (Luoma & Kangasoja, 2023).

Norjassa tehdyssä tutkimuksessa (Eftestøl ym., 2023) poronhoitajien havaintojen mukaan porot välttelivät tutkimuksen kohteena olevaa tuulivoima-aluetta, joka sijaitti porojen kesälaidunalueella. Poronhoitajien haastatteluiden mukaan yleiseen elinympäristön käyttöön aiheutuvien vaikutusten lisäksi vaikutuksia oli porojen liikkeisiin alueella ja tuulivoima-aluetta ympäröivien laidunalueiden käyttöön sekä poronhoitajien työmäärän lisääntymiseen. Poronhoitajien tekemiä huomioita verrattiin vaadinten GPS-pantatietoihin ennen, aikana ja jälkeen tuulivoima-alueen rakentamisen. GPS-pantatutkimusten tulokset tukivat kevätikäisen ja toisella mittakaavalla myös

kesäaikaisen välttämisen osalta poronhoitajien kokemuksia. GPS-pantatutkimuksen tuloksissa oli vaihtelua, joka riippui tutkimuksessa käytetyistä mittakaavoista (elinalue ja maisema) sekä esimerkiksi vuodenaikaisesta vaihtelusta. Tutkimuksen tulosten pohjalta voidaan kuitenkin korostaa sitä, että poronhoitajien kokemukseräistä tietoa tarvitaan, jotta maankäytön vaikutuksia poronhoitoon voitaisiin aidosti ymmärtää, lieventää ja estää.

Skarin ym. (2014) ovat tehneet katsauksen 18 tutkimukseen, jossa on tutkittu porojen reagoimista erilaisiin häiriöihin. He korostavat, että alueellisesti laajan ja pitkän aikavälin näkökulma on välttämätön, jotta voidaan nähdä ihmisen toiminnan ja infrastruktuurin vaikutukset poroon. Jotta porojen alueiden käyttämisestä saadaan oikea kuva, on tärkeää tutkia poroa sellaisessa spatiaalisessa ja ajallisessa mittakaavassa, joka on poron käyttäytymisen kannalta olennainen. Tuulivoima-alueita suunniteltaessa tulee poronhoitoon kohdistuvien vaikutusten lieventämiskeinoja suunnitella erityisen huolellisesti. Skarinin ym. (2018) tutkimuksen esimerkkitapauksessa lieventämiskeinona alueelle suunniteltiin uusi vasanmerkitysaita. Tuulivoima-alueen rakentamisen jälkeen porot siirtyivät alueelta pois, joten uusi vasanmerkitysaita ei ollut tarkoituksenmukainen lieventämiskeino alueella, vaikka se tehtiin yhteistyössä paliskunnan kanssa. Parempia ratkaisuja olisivat olleet muun muassa toimivien ylityspaikkojen rakentaminen tai metsäalueelle kohdistuvat ennallistamis- tai elvyttämistoimet, jotka olisivat ohjanneet porojen kulkua alueen läpi laidunmaiden välillä. (Skarin ym., 2018.) Lieventämiskeinoja suunniteltaessa keskeiseksi nousee vaikutusten arviointi sekä myöhemmissä vaiheissa niiden toimivuutta arvioitaessa vaikutusten seuranta.

Poronhoito tarvitsee laajoja alueita toimiakseen. Poronhoidon toimintoja ja rakenteita pystytään tiettyyn rajaan asti muuttamaan. Tämä asettaa rajoja myös yhteensovittamiselle. Moen ym. (2022) kuvaavat, miten poronhoito on ollut jatkuvien muutoksien kohteena jo pidemmän aikaa. Laitumet ovat pienentyneet ja pirstoutuneet muun maankäytön vaikutuksesta. Poronhoitajat ovat joutuneet sopeuttamaan poronhoitoa näihin muutoksiin muun muassa lisäruokinnalla ja tarhaamisella. Tämä on lisännyt poronhoidon kustannuksia. Muutokset luonnollisessa laidunkierrossa ja laitumissa ovat lisänneet laidunpainetta tietyillä alueilla ja heikentäneet poronhoidon resilienssiä muutoksia vastaan, koska vaihtoehtoisia monipuolisia laitumia ei ole

välttämättä riittävästi saatavilla. Saatavilla olevien laidunten määrä ja laatu vaikuttavat porojen terveyteen ja hyvinvointiin ja sitä kautta suoraan poronhoitajan tuloihin.

Muutoksilla on ollut myös psykososiaalisia vaikutuksia poronhoitajiin muun muassa maankäytön konfliktien aiheuttaman henkisen paineen myötä. Kaikki nämä muutokset vaikuttavat myös poronhoidon kulttuurin ja perinteiden jatkuvuuteen. Poronhoidon tulevaisuudennäkymät, kustannusten nousu ja kannattavuuden heikentyminen voivat vaikuttaa nuorien päätöksiin jatkaa poronhoitoa. (Moen ym., 2022.) Myös Hast ja Jokinen (2016) huomauttavat, että toimivalla ja kannattavalla poronhoidolla on paliskunnassa reunaehdot siinä, kuinka paljon yhteensovittamiselle on mahdollisuuksia. Uuden hankkeen kokonaisvaikutukset alueen poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytyksiin voidaan määritellä ainoastaan ottamalla tarkasteluun mukaan muut jo olemassa olevat maankäyttömuodot ja niiden aiheuttamat kumulatiiviset vaikutukset. Kaikki paliskunnan alueelle tuleva toiminta vaikuttaa alueen poronhoidon järjestämiseen, sillä se heijastuu myös muille alueille.

Climini-tutkimushankkeessa on tutkittu Suomen poronhoitoalueella porotalouden sopeutumista ilmastonmuutokseen ja sitä, miten ilmastonmuutoksen haitalliset vaikutukset voitaisiin minimoida. Tutkimushankkeen loppuraportissa kuvaillaan, miten ilmastonmuutos on jo vaikuttanut poronhoitoalueella ja miten se tulee vaikuttamaan tulevaisuudessa. Lämpötila on noussut viime vuosikymmeninä etenkin arktisella alueella voimakkaasti ja Suomessakin poronhoitoaluetta katsottaessa lämpötilan nousu on ylittänyt maapallon keskimääräisen lämpenemisnopeuden jopa 2–3-kertaisesti. (Rasmus ym., 2023, s. 31–36.) Tutkimushankkeen toimenpidesuosituksissa nostetaan esille, että nimenomaan maankäytön suunnittelu on yksi vahvimpia työkaluja, jolla porotalouden sopeutumista voidaan tukea yhteiskunnan taholta. Samalla se on myös yksi vahvimpia työkaluja, joilla poronhoidon sopeutumiskykyä voidaan murentaa. Yksi toimenpidesuosituksista onkin, että kansallisessa ilmastonmuutokseen sopeutumisen suunnitelmassa tulisi huomioida aiempaa paremmin porotalouden sopeutumiskyvyn vahvistaminen ja muiden poronhoitoalueella toimivien elinkeinojen yhteensovittaminen. (Rasmus ym., 2023, s. 91–92.)

Paliskunnille tehdyn kyselyn mukaan toimivina keinoina vaikuttaa ja sopeutua muun maankäytön poronhoidolle aiheuttamiin kumulatiivisiin vaikutuksiin nähtiin muun

muassa yhteiskuntasuhteista vastaavan henkilön nimeäminen paliskunnassa, poliittinen vaikuttaminen ja paliskuntien välinen yhteistyö. (Kumpula ym., 2022a s. 35.) POMURI-tutkimushankkeessa esitettiin toimenpidesuosituksia toimiviin ja onnistuneisiin elinkeinojen ja eri maankäyttömuotojen yhteensovittamiseen. Maankäyttömuotojen yhteensovittamisessa lähtökohtana tulisi olla alueella jo toimivien vanhojen ja vakiintuneiden elinkeinojen kuten poronhoidon toimintaedellytysten ja tarpeiden huolellinen arviointi. Uusien maankäyttömuotojen vaikutukset alueella jo toimiviin elinkeinoihin tulisi myös arvioida monipuolisesti, huolellisesti ja riittävän laajasti. Tämä sisältää uuden maankäyttömuodon lisäksi muiden alueella jo olevien maankäyttömuotojen sijoittumisen ja vaikutusten tarkastelua alueella. Maankäyttömuotojen kumulatiivisten yhteisvaikutusten tarkastelu on keskeistä. Yhteensovittamisessa toimenpidesuosituksia olivat muun muassa avoin dialogi ja vuorovaikutus varhaisesta vaiheesta lähtien, saatavilla oleva tieto maankäytön muutoksista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, parhaan mahdollisen tiedon käyttö vaikutuksia arvioidessa sekä erilaisten indeksikarttojen hyödyntäminen poronhoidon toimintaedellytysten turvaamisen ja tärkeiden alueiden määrittämisessä. (Kumpula ym., 2022a, s. 52–53.)

Maankäytön hankkeissa neuvottelun ja yhteensovittamisen kohteina voi olla sellaisia poronhoidon alueita, joista paliskunta ei pysty tai suostu neuvottelemaan. Nämä alueet voivat olla poronhoidolle ja sen jatkuvuudelle elintärkeitä. Niiden menetys voi johtaa liian suureen toiminnalliseen muutokseen paliskunnassa ja pahimmillaan kumulatiiviset vaikutukset voivat johtaa koko nykymuotoisen paliskunnan olemassaolon lakkaamiseen. Tällaisissa tapauksissa laidunten korvaaminen ja siitä neuvottelemine rahalla ei ole mahdollista. Osa alueista voi olla korvattavissa erinäisillä kompensointikeinoilla. Rahalla korvattavuus mahdollistaa joissakin tilanteissa kompromisseista neuvottelun. (Hast, 2021, s. 146.)

Hast (2021) kuvaa väitöskirjassaan, mitä yhteensovittamisen prosesseissa tapahtuu ja miten yhteensovittaminen on keskeinen osa sosiaalisten käytäntöjen muodostamaa luonnonvaraistumisen prosessia, jossa luonnosta määrittyy tietynlaisia luonnonvaroja. Luonto määrittyy korostuneesti erilaisina luonnonvaroina eli luonnonvaraistuu silloin, kun alueiden erilaiset käyttömuodot kohtaavat, törmäävät tai ovat yhteensovittamisen kohteena. Yhteensovittamiselle avautuu uusia mahdollisuuksia, jos sen lähtökohdaksi

otetaan luonnonvaraistuminen tai luonnonvaraistumisen käytäntöjen tarkastelu. Tällöin yhteensovittaminen nähdään osana alueen luonnonvarojen määrittymistä ja näin luonnonvarojakin voidaan ajatella eri tavalla. Luonnonvarat eivät ole olemassa jossakin irrallisina niitä hyödyntävistä käytännöistä, teknologioista ja tiedosta, vaan alueilla on aina jo monenlaisia luontoon liittyviä käytäntöjä. Kun alueelle suunnitellaan uusia luonnon käyttömuotoja, tulee tarkastella ovatko ne yhteensovitettavissa jo olemassa olevien kanssa ja minkälaisia seurauksia yhteensovittamisella on. (Hast, 2021, 147–151.)

4 TUTKIELMAN METODOLOGIA

4.1 Tutkielman tieteenfilosofinen positio

Tutkimuksen filosofiset perusteet ovat tiettyjä oletuksia, joihin tutkimusparadigmojen ja lähestymistapojen on nojaututtava tutkittavaa ilmiötä selitettäessä ja tulkittaessa sen luonnetta. Tieteenfilosofiset perusteet sisältävät muun muassa oletuksia tutkijan roolista ja statuksesta, tutkijan suhteesta tutkimukseen ja määrittävät piirteet tutkimusprosessin suhteesta teoriaan. Laadullisen yhteiskuntatutkimuksen filosofiset oletukset on yleisesti jaoteltu kolmeen pääkategoriaan. Ontologia on olemassaolon ja todellisuuden filosofia eli miten asiat ovat olemassa. Epistemologia on tiedon filosofia eli miten tietoa hankitaan ja rakennetaan. Aksiologiassa on kyse arvoista ja arvottamisen prosesseista. Aksiologiset oletukset viittaavat esimerkiksi siihen mitkä ovat tutkijan arvot ja miten ne vaikuttavat tutkimusprosessiin. (Neesham, 2018.)

Tutkielmani perustuu sosiaalisen konstruktionismin tieteenfilosofisiin perusolettamuksiin. Sosiaalinen konstruktionismi on saanut vaikutteita eri tieteenaloilta kuten filosofiasta, sosiologiasta ja kielitieteistä tehden siitä luonteeltaan monitieteisen (Burr, 2015, 2). Sosiaalista konstruktionismia voidaan pitää positivististen suuntausten vastakohtana. Positivistisen näkökulman mukaan totuus on löydettävä ja sitä tulee voida testata, monistaa ja ennustaa. Post-positivistisessä näkökulmassa ei ole tavoitteena positivistisesta näkökulmasta poiketen enää tiedon varmuus vaan todennäköisyys. Sosiaalinen konstruktionismi on kritisoinut positivismin ja post-positivismin keskeisiä ontologisia ja epistemologisia periaatteita väittämällä, että sosiaalinen todellisuus ei rakennu objekteista vaan subjektien kokemuksista ja vuorovaikutuksista. (Neesham, 2018.)

Sosiaaliselle konstruktionismille ei ole yhtä tiukkaa määritelmää. Siinä on kuitenkin tiettyjä tunnistettavia piirteitä. Sosiaalinen konstruktionismi suhtautuu kriittisesti itsestäänselvyyksinä pidettyihin tapoihin ymmärtää itseämme ja maailmaa ympärillämme. Kuten siihen, että tietomme ympäröivästä maailmasta perustuisi objektiiviseen ja puolueettomaan näkemykseen. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta tieto on subjektiivista ja se rakentuu sosiaalisissa prosesseissa. (Burr, 2015, 2–5.) Myös Neesham (2018) kuvaa, miten sosiaalisessa konstruktionismissa

todellisuus, sen ilmiöt ja rakenteet muodostuvat sosiaalisessa ja kielellisessä vuorovaikutuksessa. Kielen kautta rakentuu ja uudelleenrakentuu jatkuvasti käsityksiä todellisuudesta eli itsestämme, toisistamme ja maailmastamme. Voidaan sanoa, että tietoa ei ole ennen kuin sitä on tulkittu. Asioiden merkityksellistäminen eli todellisuuden jäsentäminen on aikaan, paikkaan ja tilanteeseen kiinnittyvää. Sosiaalisesta kontekstista riippuen tulkintoja todellisuudesta on monia. (Neesham, 2018.) Burrin (2015) mukaan sosiaalinen toiminta ja käsityksemme maailmasta ovat tiiviisti yhteydessä. Esimerkiksi rakentamamme kuva maailmasta voi ylläpitää tiettyjä sosiaalisen toiminnan malleja. Näin rakentamamme käsitykset maailmasta ovat kietoutuneet valtasuhteisiin ja siihen mikä on hyväksyttävä ja oikeutettu tapa toimia. Tietomme ja käsityksemme maailmasta ovat myös historiallisesti ja kulttuurisesti sidonnaisia. (Burr, 2015, 3–5.)

Burr (2015) kuvaa kielen roolia sosiaalisessa konstruktionismissa. Kieli on keskeistä todellisuuden rakentumisessa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Kieli on jatkuvasti rakentuvaa ja vaihtelevaa merkityksiltään. Ihmiset ja heidän käyttämä kieli on tiiviisti sidoksissa toisiinsa. Kieli tuottaa ja rakentaa kokemuksiamme toisistamme ja itsestämme. Merkitykset rakentuvat vuorovaikutuksessa sopimaan tiettyihin tarkoituksiin, kuten oikeuttamaan toimintaamme. Kieli rakentaa maailmaa, ei edusta maailmaa sellaisena kuin se on. Se pitää sisällään sen, miten näemme muut ihmiset, itsemme ja tapahtumat ja tällä on vaikutusta toimiimme niin yksilöinä kuin yhteiskuntana. (Burr, 2015, 52–72.)

Sosiaalinen konstruktionismi on linssi, jonka läpi katsotaan todellisuutta ja sitä, miten se rakentuu. Sosiaalisen konstruktionismin lähtöoletukset ovat olleet keskeinen perusta tutkielmassani alkaen tutkimuksen haastatteluvaiheesta, tulosten analysointiin ja koostamiseen. Sosiaalinen konstruktionismi sopii tutkielmaani erityisesti siitä syystä, että sen näkökulmasta tieto rakentuu vuorovaikutuksessa ihmisten välillä. Tutkimuksessa tieto rakentuu siis myös tutkijan ja tutkittavien välillä. Olen itse tutkijana jo lähtökohtaisesti tuottamassa tietoa tutkittavasta ilmiöstä tehdessäni siitä tulkintoja yhdessä tutkimukseen osallistuvien kanssa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.

4.2 Oma tutkijapositio

Tutkielmani sijoittui Porotuuli- tutkimushankkeen ensimmäiseen työpakettiin, joka kesti hankkeen alusta vuoden 2023 loppuun. Porotuuli- tutkimushanke alkoi syyskuussa 2022. Roolini Porotuuli- tutkimushankkeessa tutkielmani osalta oli olla mukana ensimmäisen työpaketin tiedonkeruuvaiheessa. Keräsin aineistoa työpakettiin tutkimuksen kohteena olevista tapauksista ja käytin sitä myös tutkielmani aineistona. Aloitin tiedonkeruun vuoden 2023 alussa ja aineisto oli kerättyä kokonaisuudessaan keväällä 2023.

Olen itse poronomistaja ja erään paliskunnan osakas. Olen ollut osallisena oman paliskuntani tuulivoimaan liittyvissä suunnittelu- ja neuvotteluprosesseissa paliskuntani edustajana. Tutkielmani aineisto ei tule oman paliskuntani prosesseista, joissa olen ollut osakkaana mukana. Omat kokemukseni kuitenkin vaikuttavat tiedostamattakin tekemiini huomioihin. Hyödynnän tutkielmassani omaa taustatietoani, ymmärrystä ja kokemusta poronhoitajana ja paliskunnan osakkaana. Olen tehnyt myös töitä porotalouden asiantuntijatehtävissä, joka osaltaan on laajentanut ymmärrystäni tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä ja laajemmin porotaloudesta.

Teen tutkielmassani läpinäkyväksi sen, että tutkimuksen tavoitteena on tuoda esille erityisesti paliskuntien ja poronhoidon näkökulmia tuulivoiman ja poronhoidon yhteensovittamisen prosesseista. Tavoitteena on lisätä ymmärrystä poronhoidon näkökulmasta. Näin voidaan paremmin ymmärtää myös konfliktien syntymistä ja sitä, miten niitä voitaisiin mahdollisuuksien mukaan ehkäistä. Tämän tavoitteen tukemiseksi ja laajemman ymmärryksen saavuttamiseksi olen haastatellut myös tuulivoimayhtiöiden ja konsulttiyhtiön edustajia.

4.3 Tutkielman etiikka

Tutkimusprosessissa eettinen puoli korostuu etenkin laadullisessa tutkimuksessa tutkijan ollessa osa tutkimusta. Tutkimuksen tekijän tulee pohtia omia valintojaan, tulkintojaan ja sitä miten ne vaikuttavat tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on itse osana tutkimusta reflektiivisyyden kautta. Tutkimuksesta tehtävät tulkinnat ovat myös tutkijan omia tulkintoja tutkittavasta ilmiöstä. Tutkijan on vaikea olla täysin objektiivinen niin, että tutkijan omat uskomukset ja arvotukset eivät

vaikuttaisi tutkimukseen. Tutkijan on pyrittävä tunnistamaan nämä esioletukset ja arvotukset. Näin tehden objektiivisuus syntyy nimenomaan tutkijan oman subjektiivisuuden tunnistamisesta. (Eskola & Suoranta, 1998/2015, luku 1.)

Porotuuli- tutkimushankkeessa tutkimuksen kohteena olevat tuulivoimahankkeet ovat julkisesti nimetty. Tämän vuoksi erityisen tärkeäksi tutkielmassani nousee haastateltavien ja haastattelumateriaalin anonymisoiminen, jossa noudatettiin anonymisoinnin peruseriaatteita (esim. Kuula, Tiitinen & Kuula-Luumi, 2010). Haastatteluiden osalta tämä vaikutti aineiston käsittelyyn sekä tulosten raportointiin. Tämän vuoksi en valinnut tutkielmani tutkimustavaksi tapaustutkimusta, sillä tapausten tarkkapiirteinen kuvaus olisi voinut heikentää haastateltavien anonymiteettiä. Haastattelut tallennettiin ja tämän jälkeen ne litteroitiin tekstimuotoon analyysia varten. Jo litterointivaiheessa aineistosta poistettiin tunnistetietoja. Tutkielmassani tapausten sensitiivisyys ja osaltaan salassa pidettävät asiat lisäsivät haasteita tulosten esittämiselle. Tutkielmassa anonymiteettiä kiinnitettiin tarkkaa huomiota ja pyrittiin varmistamaan anonymisointi mahdollisimman hyvin, jotta ilmaisuja ei voida yhdistää tiettyyn henkilöön. Tunnistettavia ilmaisuja vältettiin käyttämästä.

4.4 Tutkimusmenetelmät

Sosiaalisen konstruktionismin mukaan todellisuus rakentuu käyttämässämme kielessä, joten eri muodoissa olevan kielen analyysi on siinä keskeistä. Yleisesti tästä näkökulmasta tutkimus suuntautuu laadullisen tutkimuksen menetelmiin, ja yleisiä menetelmiä ovat erilaisten haastatteluiden, nauhoitettujen keskusteluiden ja tekstien analysointi. (Burr, 2015, s. 28.) Tutkielmani toteutettiin laadullisella eli kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä. Tutkielmani aineisto kerättiin teemahaastatteluilla, tarkemmin puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla. Aineiston analyysi toteutettiin teema-analyysin, tarkemmin dialogisen tematisoinnin (Puusa, Juuti & Aaltio, 2020) keinoin.

Tutkimustapana olisi voinut olla myös tapaustutkimus, mikä sopisi erityisen hyvin kestävyystieteen alan tutkimuksiin. Tapaustutkimuksen keinoin tutkielmassa olisi voinut syventyä tarkemmin kahteen tuulivoimahankkeeseen ja tarkastella niiden sisällä toimijoiden näkemyksiä. En valinnut tapaustutkimusta tutkimustavaksi sillä tarkoituksenani oli taata tutkielmassani anonymiteetti mahdollisimman hyvin.

Tapaustutkimuksessa keskeistä on perusteellinen ja tarkkapiirteinen kuvaus tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä tai tapahtumakulusta (Laine, Bamberg, Jokinen, 2007). Perusteellinen ja tarkkapiirteinen kuvaus tapahtumakuluista olisi voinut heikentää haastateltavien anonymiteettia.

Neesham (2018) kuvaa laadullisen ja määrällisen tutkimuksen eroa tutkittavalle ilmiölle esitetyin kysymyksiin. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen kohteena olevaa sosiaalista ilmiötä lähestytään kysymällä ”miksi”, ”mitä” ja ”miten”. Kun taas määrällisessä tutkimuksessa ilmiötä lähestyttäisiin kysymyksillä ”kuinka paljon” ja ”missä laajuudessa”. Eskolan ja Suorannan (1998/2015) mukaan laadulliselle tutkimukselle ominaista on ei-numeraalinen aineisto, hypoteesittomuus ja aineistolähtöinen analyysi. Aineistonkeruu, analyysi, tulkinta sekä raportointi eli tutkimuksen eri vaiheet kietoutuvat yhteen. Vaiheiden yhteen kietoutuminen johtaa siihen, että vaiheet eivät välttämättä etene loogisesti vaan tutkimus voi rakentua myös empiirisestä aineistosta lähtien. Tutkielmani tutkimusprosessissa valmistauduin siihen, että tutkimuskysymykseni voivat mahdollisesti muuttua tai tarkentua aineiston keruun ja analysoinnin jälkeen. Hypoteesittomuudella tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa ei ole ennakkoon oletuksia tutkimuksen tuloksista. Aikaisemmat kokemukset vaikuttavat toki tutkijan tekemiin ennakko-oletuksiin ja niitä voidaan pitää tutkimuksen esioletuksina. Aineistoista voidaan kuitenkin löytää uusia näkökulmia ja tutkimusprosessin aikana tutkijan tulisi itsekkin oppia uutta. (Eskola & Suoranta, 1998/2015, luku 1)

Laadulliselle tutkimukselle ominaista on myös osallistuvuus ja harkinnanvarainen otanta. Harkinnanvaraisella otannalla tarkoitetaan sitä, että laadullisessa tutkimuksessa tutkimuskohteita on usein vain muutama. Tällöin tärkeää ei ole määrä vaan laatu. Tutkimuskohteiden tutkimisessa korostuu tapausten perinpohjainen ymmärtäminen ja analysointi. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan asema on melko vapaa ja se antaa tutkijalle mahdollisuuksia valita joustavasti tutkimuksen toteutustapoja. Tutkijan on tuotava ilmi tutkimuksessa tekemänsä valinnat. (Eskola & Suoranta, 1998/2015, luku 1.)

Laadullista tutkimusta on kritisoitu subjektiivisuudesta sekä siitä, että sen tuottamat väitteet olisivat tieteellisesti perustelemattomia. Subjektiivisuutta pohditaan tarkemmin myöhemmin tässä luvussa. Jälkimmäisen väitteen taustalla on keskustelu siitä mikä määrittellään tieteeksi. Laadullinen ja määrällinen tutkimus toteuttaa omaa tieteeksi

kutsuttua toimintaansa ja määrittelevät tieteen luonteen omilla vakuuttelun strategioilla ja kielellisillä konventioillaan. (Eskola & Suoranta, 1998/2015, luku 1.) Laadullisessa sosiaaliseen konstruktionismiin perustuvassa tutkimuksessa ymmärretään haastateltavien kokemukseen perustuva ja haastattelutilanteen vuorovaikutuksessa rakentuva tieto keskeisenä. Se tuottaa tieteellisen tiedon tutkimukseni kohteena olevasta ilmiöstä, kun sitä tarkastellaan siten, että laadullisen tutkimuksen kriteerit täyttyvät. Tutkielmani luotettavuutta käsittelevässä luvussa 6.2 tarkastelen lähemmin sitä, miten tutkielmani on toteutettu laadullisen tutkimuksen kriteerien mukaisesti.

4.5 Aineisto

Aineistonkeruu toteutettiin haastatteluilla. Tutkielmani keskittyy osaksi Porotuuli-tutkimushankkeen ensimmäistä työpakettia: *Tuulivoimasuunnittelun ja -sopimisen pullonkaulat*. Työpaketissa kartoitetaan ja tunnistetaan tuulivoimasuunnittelun onnistumisten ja epäonnistumisten syitä. Haastateltavat valikoituivat Porotuuli-tutkimushankkeeseen osallistuneista toimijoista. Paliskunnista haastateltiin yhdeksän henkilöä. Näiden lisäksi haastattelin myös kaksi henkilöä tuulivoimayhtiöiden edustajista sekä yhden konsulttiyhtiön edustajan. Tutkielmani painottuu paliskuntien näkemyksiin, joten tämän vuoksi valitsin haastateltavaksi määrällisesti enemmän paliskuntien edustajia. Tuulivoimayhtiöiden sekä konsulttiyhtiön edustajien haastattelut laajentavat ja täydentävät tutkielmassa esitettyjä näkemyksiä. Haastatteluissa käsiteltiin kahteen eri tuulivoimahankkeeseen liittyviä kokemuksia. Analyysejä tukevaa ymmärrystä olen kartuttanut osallistumisellani Porotuuli-tutkimushankkeen järjestämiin tilaisuuksiin kuten erilaisiin työpajoihin ja palavereihin. Hyödynsin myös omaa taustaani, havaintojani ja kokemuksiani aineiston ja tutkimuksen tulosten tulkinnassa.

Haastattelut toteutettiin tilanteen mukaan paikan päällä tai etänä Teamsin välityksellä. Haastattelut tallennettiin. Haastatteluiden nauhoittamisella pyrittiin takaamaan se, että haastatteluaineisto on tarkkaa ja näin ollen aineisto sekä sen käsittely on luotettavampaa. Haastateltavilta pyydettiin suostumus haastatteluun sekä kirjallinen lupa haastattelumateriaalin käyttämiseen osana tutkielmani aineistoa.

Haastattelut tehtiin teemahaastatteluina. Teemahaastattelussa on ennalta määritelty teemat eli tietyt aihepiirit, jotka käydään haastateltavien kanssa läpi. Haastattelijä

varmistaa, että kaikki teema-alueet käydään läpi. Teema-alueiden järjestys ja laajuus voivat kuitenkin vaihdella haastattelutilanteiden mukaan. Teemahaastattelussa ei ole yleensä valmiita kysymyksiä. (Eskola & Suoranta, 1998/2015, luku 3.) Tehdyt haastattelut muistuttivat pitkälti puolistrukturoituja haastatteluja. Haastatteluissa oli ennalta määritellyt teemat ja kysymykset. Kysymysten ja teemojen järjestys vaihteli kuitenkin haastattelutilanteen ja haastateltavien kertomusten etenemisen mukaisesti. Puolistrukturoitu haastattelu muotoutuukin haastattelutilanteessa. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymysten järjestystä ja jopa muotoa voi vaihdella tilanteeseen sopivaksi. Haastattelutilanteessa tavoitteena on kuitenkin pysyä määriteltyjen teemojen sisällä. (Hirsjärvi & Hurme, 2022, luku 4.2.3.)

Haastatteluissa lämmittelykysymysten jälkeen ensimmäisenä teemana oli yleiset kysymykset tuulivoimasuunnittelusta ja -sopimisesta. Tässä osiossa käsiteltiin sitä, milloin prosessi on haastateltavan mielestä onnistunut, mitä onnistuneeseen prosessiin tarvitaan kummaltakin osapuolelta, mitkä asiat ovat olennaisia tai välttämättömiä suunnittelu- ja neuvotteluprosessin onnistumisen kannalta, ja mitä haastateltavien näkemyksen mukaan tarkoittaa oikeudenmukainen ja tasapuolinen suunnittelu- ja neuvotteluprosessi. Kaikkien näiden kysymysten tarkoituksena oli kartoittaa niitä tekijöitä, joita haastateltavat kokivat olennaisina suunnittelu- ja neuvotteluprosessin onnistumisen kannalta sekä myös niitä asioita, jotka koettiin haasteina. Kysymysten kautta pyrittiin saamaan esille myös niitä asioita, joilla voitaisiin estää konfliktien syntyä.

Toinen teema oli konkreettista kuvausta hankkeen suunnittelu- ja neuvotteluprosesseihin liittyvästä työstä, tekemisestä ja siihen liittyvästä arvottamisesta. Tässä osiossa käsiteltiin tarkemmin kyseessä olevaa tuulivoimahanketta, miten suunnittelu- ja neuvotteluprosessit etenivät, mitkä asiat, henkilöt tai tekijät ovat vaikuttaneet prosessin kulkuun, mikä prosessissa meni erityisen hyvin, mikä olisi voinut mennä paremmin, yllättikö jotkin asiat tai tilanteet ja tehtäisiinkö jotakin toisin jälkeinpäin. Tässä vaiheessa kartoitettiin, oliko haastateltavilla kokemuksia muista kuin tutkimuksen kohteena olevista tuulivoimasuunnittelun, -neuvottelun tai -sopimisen prosesseista. Haastattelun viimeisessä osiossa kartoitettiin yleistä arviota aiheeseen liittyen. Tämä sisälsi muun muassa eri osapuolten eli paliskunnan ja tuulivoimatoimijan rooleja kartoitettavia kysymyksiä. Minkälaiset roolit ovat, onko ne muuttuneet tai muuttumassa, onko muutokselle tarvetta tai esteitä. Tässä osiossa kartoitettiin myös sitä, että onko

nykykäytännöissä jotakin, jota haluttaisiin muuttaa. Paliskuntien haastateltaville tein laajemmat haastattelut, sillä tutkielmani pääpaino on paliskuntien näkemyksissä. Haastatteluissa käsiteltiin paliskuntien resursseja ja mahdollisuuksia osallistua suunnittelu- ja neuvotteluprosesseihin. Kysymyksillä pyrittiin kartoittamaan myös mitä tarvittaisiin, jotta prosesseihin voitaisiin osallistua parhaalla mahdollisella tavalla.

Taulukko 1. Tutkimusaineisto

Haastattelut	Paliskuntien edustajat 9 henkilöä. Tuulivoimayhtiöiden edustajat 2 henkilöä. Konsulttiyhtiön edustaja 1 henkilö.
Muu analyysieja tukeva taustamateriaali	Hankkeen tuottama tilannekartoitus, oma etnografinen ymmärrys tuulivoimaan liittyvistä suunnittelu- ja neuvotteluprosesseista poronhoitajana ja paliskunnan osakkaana.

4.6 Aineiston analyysi

Analyysimenetelmät ovat tutkimuksen menetelmällisiä valintoja. Analyysimenetelmän valintaan vaikutti se, minkälainen tutkimusongelma oli ja mikä sen ratkaisemiseksi olisi mielekästä ja luontevaa valita. Tutkimuksen teoreettiset lähtökohta-oletukset ohjasivat valintoja, kuten aiemmin tuotiin esille sosiaalisen konstruktionismin lähtökohta-oletuksien ja tiedon tuottamisen tapojen vaikutuksista valittuihin menetelmiin. Aineiston analyysi tehtiin teema-analyysinä dialogisen tematisoinnin (Puusa ym., 2020) avulla.

Dialogisella tematisoinnilla tarkoitetaan kokonaisuudessaan teoreettisen, metodologisen ajattelun, empiirisen aineiston, tutkimuskohteen kontekstuaalisen tiedon, aiemman tutkimuksen ja tutkijan oman ymmärryksen välistä jatkuvaa vuoropuhelua. Laadullista tutkimusaineistoa voidaan analysoida dialogisella tematisoinnilla. Aluksi tutkimuskohteesta valitaan kontekstuaalista tietoa, jonka avulla tutkimusilmiötä rajataan. Konteksteja on kahdenlaisia, yleistä ja erityistä. Yleinen konteksti on historiallinen ja rakenteellinen. Erityisessä kontekstissa taas ilmiö kiinnitetään tiettyyn aikaan ja paikkaan sekä niissä vallitseviin olosuhteisiin. (Puusa ym., 2020, luku 10.) Rajasin

tutkielmani painottumaan erityisesti paliskuntien näkökulmiin. Se ohjasi minua haastattelemaan tutkimustani varten määrällisesti enemmän poronhoitajia. Tätä aineistoa täydentää tuulivoimayhtiöiden sekä konsulttiyhtiöiden edustajien haastattelut. Aikaisempi tutkimus ja siinä yhteydessä esitetyt esimerkit edustavat tutkimuksen yleistä kontekstia. Tutkimuksen kohteena olevat tietyt tapaukset, tuulivoimahankkeet, edustavat tutkimuksen erityistä kontekstia.

Tutkimusongelma syntyy empiirisen tutkimuskysymyksen, yleisen ja erityisen kontekstuaalisen tiedon ja teoreettisen ajattelun vuoropuhelussa. Tutkimusongelma jäsentää analyysia ja tulkintoja. Yleinen ja erityinen kontekstuaalinen tieto sekä tutkimuskysymys ohjaavat teoreettiseen ajatteluun. Teoreettinen ajattelu on tila, jonka tutkija luo ja jonka kanssa analyysin aikana käydään vuoropuhelua. (Puusa ym., 2020, luku 10.) Myös Eskola ja Suoranta (1998/2015, luku 4) kuvaavat, että onnistunut teemoittelu pohjautuu teorian ja aineiston vuoropuhelulle sekä teemojen peilaamisella tutkimuksen tavoitteeseen. Kestävyystiede, aikaisemmat tutkimukset oikeudenmukaisuudesta ja yhteensovittamisesta maankäyttöön ja poronhoitoon liittyen sekä ajankohtainen keskustelu uusiutuvan energian äärellä tarjosivat teoreettisen viitekehyksen tutkimukselle.

Tutkimuksen tieteenfilosofia eli käsitys siitä, miten todellisuus rakentuu, ohjasi tutkimusta kokonaisuudessaan. Aineistossa kuvataan sitä, miten haastateltavat kuvaavat todellisuutta ja rakentavat sitä puheessaan. Tutkijan tehtävänä on osoittaa aineistosta kielen kautta rakennetut merkitykset ja ymmärtää niitä. (Puusa ym., 2020, luku 10.) Tutkimuskysymysten kulkeminen aineiston analyysin rinnalla ohjasivat vertaamaan aineistosta nousseita asioita tutkimuksen tavoitteisiin. Tutkimuskysymykseni tarkentuivat aineiston keruun sekä aineiston analyysin aikana. Kysymykset pysyivät perusluonteeltaan samanlaisina, ne yksinkertaistuivat ja selkeytyivät aineiston analyysin edetessä.

Dialogisessa tematisoinnissa aineiston analyysin ensimmäinen vaihe on lukeminen. Aluksi tutkimusaineistosta pyritään keräämään ilmaisuja, jotka vastaavat tutkimuskysymykseen. (Puusa ym., 2020, luku 10.) Tulostin haastattelumateriaalin ja luin ne ensin läpi useaan kertaan. Käytin alatutkimuskysymyksiä *Minkälaisia näkemyksiä ja kokemuksia suunnittelu- ja neuvotteluprosesseista on? ja Mitä haasteita*

prosesseissa on koettu? kysymyksiä, joita esitin aineistolle. Lisäksi kysyin aineistolta, millaisista käytännöistä siellä puhutaan. Merkitsin yliviivaamalla sieltä aineistolle esittämiini kysymyksiin vastaavia ilmaisuja ensin ylemmällä tasolla eri värisillä kynillä eli koodasin aineistoa. Käytin kolmea väriä, joilla merkitsin haastatteluissa esille nousevia yleisiä näkemyksiä, haasteita ja hyviä käytäntöjä tai ehdotuksia hyviksi käytännöiksi. Eskola ja Suoranta (1998/2015, luku 4) kuvaavat, että koodeilla tarkoitetaan merkintöjä tai luokitteluja, joiden tarkoituksena on auttaa jäsentämään ja käsittelemään varsinkin pitkää aineistoa. Eskola ja Suoranta (1998/2015, luku 4) kuvaavat koodeja kirjainyhdistelmillä. Päätin käyttää tutkimuksessani eri värejä koodeina. Ilmaisujen koodaaminen helpotti aineiston läpikäyntiä ja kokonaiskäsityksen luomista.

Seuraava analyysin vaihe on saada aineistosta poimitut ilmaukset kategorioiksi. Aineistosta etsitään yhdistäviä sekä erottavia seikkoja ja usein toistuvista asioista muodostuu alustavia teemoja. Aineistosta etsitään myös avainkohtia, joissa kertomus kulminoituu tai tekee käänteen. (Puusa ym., 2020, luku 10.) Aineistoa oli niin paljon, että tein lopulta jokaisesta haastattelusta oman analyysirungon. Poimin jokaisesta haastattelusta koodatut ilmaisut aineistolle esittämieni kysymysten mukaan kategorioittain. Näin sain hahmoteltua jokaisesta haastattelusta olennaisimmat asiat ja tiivistettyä ne alustavaksi teemoiksi. Sen avulla pääsin vertailemaan muista haastatteluista nousseita asioita keskenään. Tutkielmani yhtenä tarkoituksena oli verrata paliskuntien ja tuulivoimayhtiöiden edustajien näkemyksiä.

Analyysin kolmas vaihe on jalostaa muodostetut alustavat teemat lopullisiksi teemoiksi. Aineiston lukemisen kautta saatuja kategorioita ei voida vielä määrittellä analyysiteemoiksi. Vaan teemat syntyvät dialogissa teorian kanssa. Alustavia teemoja tulee myös testata palaamalla lukemaan aineistoa. (Puusa ym., 2020, luku 10.) Tässä vaiheessa tarkistin ja tarkensin alustavia teemojani palaamalla aineistoon uudestaan ja käymällä läpi merkitsemiäni ilmaisuja eli koodattuja kohtia. Kun teemoja testataan eli aineistoa luetaan uudelleen, lisätään mahdolliset uudet löydetyt näkökulmat alustaviin kategorioihin. Haastattelukatkelmien viereen tiivistetään sen ydinajatus sekä lisätään erityisiä huomioita haastattelutilanteesta tai muita poikkeavuuksia haastattelusta. Nämä huomiot ja poikkeavuudet voivat kertoa haastateltavan suhtautumisesta asiaan tai muuta potentiaalisesti tärkeää tutkittavasta ilmiöstä. (Puusa ym., 2020, luku 10.)

Testaamisen jälkeen poimin jokaisesta haastattelusta saadut alustavat teemat yhteen tiedostoon. Näistä lähdin etsimään eroja, yhtäläisyyksiä ja mahdollisia ristiriitoja ja määrittelin lopulliset teemat. Kun teemat on määritelty, niistä lähdetään yksitellen rakentamaan tulkintaa. (Puusa ym., 2020, luku 10.) Teemojen muodostumiseen ei vaikuttanut pelkästään asioiden toistuvuus, vaan myös se mikä merkitys esille tulleella asialla oli tutkimuskysymykseen ja tutkimuksen tavoitteisiin nähden. Tutkimuksessani oli mukana kaksi tuulivoimasuunnittelun ja -rakentamisen tapausta ja haastateltavia oli rajoitettu määrä, siksi jotkin yksittäisessä haastattelussa nousseet asiat voivat muodostua merkittäviksi tutkimuskysymykseen vastattaessa.

Lopullisten teemojen muodostamisen jälkeen siirryin tulosten eli sisällöllisten lukujen kirjoittamiseen. Näissä luvuissa osoitetaan perustelut teemoille ja tuodaan analyysivaiheessa esille tulleet teemojen sisäiset vaihtelut sekä mahdolliset poikkeamat. Tulosten kirjoittamisessa teemat asetetaan uudelleen dialogiin teorian ja kontekstuaalisen tiedon kanssa. Teeman kautta tulee voida vastata asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Lopuksi kirjoitetaan johtopäätökset tuloksista. Tässä vaiheessa tutkimuskysymykseen vastataan laajemmalla tasolla kaiken sen tiedon pohjalta, mitä teemojen analyysissa ja tulkinnassa on tuotettu. (Puusa ym., 2020, luku 10.) Analyysivaiheessa esille tulleet teemojen sisäiset vaihtelut tarkoittivat tutkielmani tapauksessa muun muassa paliskuntien ja tuulivoimayhtiöiden edustajien näkemysten vertailussa esille tulleita asioita. Teema-analyysissa aineiston tekstejä käytetään tukena perustelemaan tutkijan tekemää tulkintaa. Sen tarkoitus on kuvata tutkimuksen tulosten pohjana käytettyä aineistoa lukijalle. Tavoitteena voi olla myös tekstin elävöittäminen lukijaa ajatellen. (Eskola ja Suoranta, 1998/2015, luku 4.) Tutkielmani tuloksissa esitetyt sitaatit tukevat tekemiäni tulkintoja aineistosta. Sitaatit kuvaavat haastateltavien kokemuksia ja näkemyksiä.

Aineiston kautta tavoitteenani oli aluksi saada ensin itselleni ymmärrys ja kokonaiskäsitys nykytilanteesta eli siitä, miten suunnittelu- ja neuvotteluprosessit on koettu niin paliskuntien kuin tuulivoimayhtiöiden ja konsulttiyhtiön edustajien osalta. Miten tapahtumat ovat edenneet ja onko matkan varrella ollut joitain haasteita tai pullonkauloja. Aineiston kautta pyrin saamaan esille ratkaisevia vaiheita onnistuneen, tasavertaisen sekä oikeudenmukaisen prosessin toteutumisen kannalta. Ne vastasivat alatutkimuskysymykseen: *Minkälaisia näkemyksiä ja kokemuksia suunnittelu- ja*

neuvotteluprosesseista on? Mitä haasteita prosesseissa on koettu? Haastatteluissa tavoitteenani oli saada selville minkälaiset ovat haastateltavien käsitykset oikeudenmukaisesta ja tasavertaisesta suunnittelu- ja neuvotteluprosessista. Se taas vastasi alatutkimuskysymykseen: *Mitä oikeudenmukainen ja tasapuolinen suunnittelu- ja neuvotteluprosessi tarkoittaa?* Näiden avulla pyrin saamaan aineistosta esille käsityksiä siitä, miten tuulivoiman ja poronhoidon välisiä konflikteja voitaisiin ehkäistä ja vastauksia päätutkimuskysymykseeni: *Miten tuulivoiman ja poronhoidon yhteensovittamiseen liittyvät suunnittelu- ja neuvotteluprosessit toteutuvat?* Tavoitteenani oli raportoida tutkimuksessani nämä tilanteet, kokemukset ja käsitykset sekä samalla vertailla niitä toisiinsa. Keskityn tutkielmassani erityisesti paliskuntien näkökulmiin ja aineiston kautta tarkoituksena on kuvata sitä, miten paliskunnat osallistuvat suunnittelu- ja neuvotteluprosesseihin ja minkälaiset lähtökohdat osallistumiseen on.

Analyysin kautta löysin aineistosta neljä teemaa: *Paikka asettaa reunaehdot, Paliskunta altavastaaajana vai tasapuolisena neuvotteluosapuolena, Kuullaan mutta kuunnellaanko ja Erilaista tietoa ja erilaisia intressejä.* Teemoissa käsitellään paikan sopivuuden vaikutusta siihen, minkälaisia mahdollisuuksia yhteensovittamiselle nähdään, miten eri tavoin paliskunnat ovat kokeneet prosesseissa omat osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuutensa, miten paliskunnat kokevat tulevansa kuulluksi ja ymmärretyksi prosesseissa sekä aineistosta esille tulleita erilaisen tiedon ja erilaisten intressien välisten ristiriitojen ilmenemistä. Haastatteluissa esille tulleiden haasteiden ja toisaalta onnistumisten kautta voidaan pyrkiä vastaamaan siihen, millä tavoin oikeudenmukaista ja tasapuolista tuulivoimaan liittyvää suunnittelua ja neuvottelua voitaisiin edistää. Aineistoni oli laaja, sillä haastattelumateriaalia oli kaiken kaikkiaan yhteensä 11 tuntia. Aineistossa olisi vielä analysoitavaa ja läpikäytävää jatkotutkimustakin ajatellen. Olen rajannut analyysin tutkimuskysymyksiini, tutkielmani aiheeseen ja laajuuteen nähden.

Taulukko 2. Esimerkki analyysirungosta

Lainaukset	Teeman alaotsikot	Teeman yläotsikko
<p><i>”Sillä lailla, kun enemmän alustavasti paliskunnan kanssa kommunikoitaisiin siitä, että mitkä alueet paliskunnan alueella on sellaisia mihinkä ne pystyisi sijoittamaan, sillä lailla, että me pystytään edelleen poronhoitoa jatkamaan sillä alueella.”</i></p> <p><i>”Ympäristö mihin myllyt on rakennettu, niin sielä on jo metät hakattu käytännössä kaikki pois ja se on nuorta kasvavaa metsää ja hirveän huonokuntoista maastoa, kun se maa on käsitelty.”</i></p> <p><i>”Perusasiahan siinä on se, että ne koittaa keskellä meidän tärkeintä vasomisaluetta saada ne tuulimyllyt pystyyn.”</i></p> <p><i>”No nimenomaan tuo sijoittelu, myllyjen sijoittelu, meillä on kyllä onnistunut se hyvin ja me on saatu siinä oma näkemys hyvin näkösälle ja käytäntöön se näkemys, ja myllyt on sijoitettu sinne, missä ne kaikista vähiten meitä haittaa.”</i></p>	<p><i>Varhaisessa vaiheessa tietoa alueesta</i></p> <p><i>Otollinen paikka ohjaa sopimiseen</i></p> <p><i>Yhteensovittamattomat alueet</i></p> <p><i>Sosiaalisen toimiluvan rakentuminen alueella</i></p>	<p>Paikka asettaa reunaehdot</p>
<p><i>”Koitettu pyristellä mitä on itse pystytty ja osattu.”</i></p> <p><i>”Meillä on ollut se vastaanottajan rooli tässä.”</i></p> <p><i>”Niillä on tosi paljon, että jossakin alueella missä meilläkin nyt on hankkeita niin ne ovat vähän niinku kyllästyneitä.”</i></p> <p><i>”Me ollaan koko ajan vähän niinku oltu altavastaajana lähtökohtaisesti, että alkuun ei haluttu millään lailla kuunnella tai noteerata meitä vaikka yritettiin sinne olla yhteydessä ja kertoa.”</i></p> <p><i>”(Yhtiön rooli) se on ollut semmoinen neuvotteleva.”</i></p>	<p><i>Ei resursseja</i></p> <p><i>Reagoimista</i></p> <p><i>Paljon työtä</i></p> <p><i>Kokemus altavastaajuudesta</i></p> <p><i>Yhdessä neuvottelua</i></p>	<p>Paliskunta altavastaajana vai tasapuolisena neuvotteluosapuolena</p>

<p><i>”Olemme omassa prosessissa joutunut toistuvasti siihen tilanteeseen, että meitä on kuunneltu, mutta ei kuultu.”</i></p> <p><i>”Paliskuntajärjestelmän erityispiirteet ja poron käyttäytymisen jonkunlainen perustuntemus olisi jokaisen toimijan tärkeä ymmärtää ja sisäistää ennen hankkeiden voimakasta eteenpäin viemistä. Syntyy helposti mielikuva kaikkea vastustavasta elinkeinosta, mutta näin ei todellisuudessa ole.”</i></p> <p><i>”No kyllä se semmoinen avoin keskustelu aina, että jos niitä ongelmakohtia on niin ne koitetaan sopia ja aika hyvin ollaan siinä niinku onnistuttu.”</i></p> <p><i>”Kuunnellaan poroihmisiä ja paliskuntaa, ja haettais semmoinen paikka sille missä olisi mahdollisuudet olla.”</i></p>	<p><i>On kuunneltu, mutta ei kuultu</i></p> <p><i>Ymmärryksen puute kuuntelemisen esteenä</i></p> <p><i>On kuultu, ja vastattu huoleen</i></p> <p><i>Aito kuunteleminen suunnittelun pohjana</i></p>	<p>Kuullaan mutta kuunnellaanko</p>
<p><i>”Olisiko se avainjuttu tässä niinku puolin ja toisin olla avoimia ja niinku yhteistyökykyisiä ja erityisesti tuulivoimatoimijat, että pitää oikeasti ymmärtää, että mitä se porotalous on.”</i></p> <p><i>”Perinteistä porotaloutta harjoittavat ovat syntyneet siihen sukupolvien ketjussa ja se ei ole missään dokumentoituna se toiminta ja sitten kun toinen osapuoli on vailla kaikkea mitä porotalouden harjoittamisesta kerrotaan niin se pitäisi euroina ja tilastoina todentaa ja se on hyvin haastavaa, joissain tilanteissa mahdotonta.”</i></p> <p><i>”Vähän tietysti riippuu, että keltä kysyy, että jos tuulivoimatoimijalta kysyy, niin projekti on onnistunut silloin, kun on keskusteltu monipuolisesti ja kuultu kaikkien argumentit ja hanke lähtee liikkeelle. Mutta sehän voi olla niinkin, että sille hankkeelle ei ole edellytyksiä”</i></p>	<p><i>Ymmärtämättömyys ajaa konflikteihin</i></p> <p><i>Mikä tieto on oikeaa tietoa</i></p> <p><i>Risteävät intressit ja reunaehdot</i></p>	<p>Erilaista tietoa ja erilaisia intressejä</p>

5 TUTKIELMAN TULOKSET

Tulosluvussa esitellään neljä aineistosta löytynyttä pääteemaa, joiden kautta tutkielmassa vastataan kysymykseen: *Miten tuulivoiman ja poronhoidon yhteensovittamiseen liittyvät suunnittelu- ja neuvotteluprosessit toteutuvat?* Ensimmäinen teema *Paikka asettaa reunaehdot* käsittelee sitä, miten hankkeen sijoittuminen paliskunnan alueella asettaa reunaehdot yhteensovittamisen onnistumiselle. Toinen teema *Paliskunta altavastaajana vai tasapuolisena neuvotteluosapuolena* käsittelee sitä, miten eri tavoin paliskunnat ovat kokeneet prosesseissa omat osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuutensa. Kolmannessa teemassa *Kuullaan mutta kuunnellaanko* käydään läpi sitä, miten paliskunnat ovat kokeneet tullessaan kuulluksi ja ymmärretyksi prosesseissa. Neljäs teema *Erilaisista tietoa ja erilaisia intressejä* käsittelee aineistosta esille tulleiden erilaisen tiedon ja erilaisten intressien välisiä ristiriitoja.

Alateemoissa rakentuu käsityksiä siitä minkälaisia näkemyksiä ja kokemuksia suunnittelu- ja neuvotteluprosesseista on, mitä haasteita prosesseissa on koettu ja mitä oikeudenmukaisen ja tasapuolisen suunnittelu- ja neuvotteluprosessin koetaan tarkoittavan. Ensimmäisen pääteeman alateemoja ovat: *Varhaisessa vaiheessa tietoa alueesta, Otollinen paikka ohjaa sopimiseen, Yhteensovittamattomat alueet ja Sosiaalisen toimiluvan rakentuminen alueella*. Toisen pääteeman alateemoja ovat: *Ei resursseja, Reagoimista, Paljon työtä, Kokemus altavastaajuudesta ja Yhdessä neuvottelua*. Kolmannen pääteeman alateemoja ovat: *On kuunneltu, mutta ei kuultu, Ymmärryksen puute kuuntelemisen esteenä, On kuultu, ja vastattu huoleen ja Aito kuunteleminen suunnittelun pohjana*. Ja neljännen pääteeman alateemoja ovat: *Ymmärtämättömyys ajaa konflikteihin, Mikä tieto on oikeaa tietoa ja Risteävät intressit ja reunaehdot*. Haastatteluista on valikoitu kuvaavia sitaatteja, joissa rakentuu alateemoihin liittyviä käsityksiä. Sitaatit on merkitty kirjaimin P= paliskunnan edustaja, T= tuulivoimayhtiön edustaja ja K= konsulttiyhtiön edustaja.

5.1 Paikka asettaa reunaehdot

Haastatteluiden pohjalta voidaan nähdä, että paikka asettaa reunaehdot yhteensovittamisen onnistumiselle. Haastatteluista tuli esille, että hankkeen

sijoittuminen paliskunnan alueella ohjasi sitä, minkälaisia mahdollisuuksia yhteensovittamiselle nähtiin. Paikan lisäksi on myös muita paliskuntakohtaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat siihen miten yhteensovittamisen mahdollisuudet koettiin.

Varhaisessa vaiheessa tietoa alueesta

Haastatteluissa nähtiin, että suunnittelussa ja sijoittelussa tulisi kommunikoida varhaisessa vaiheessa paliskunnan kanssa, jotta saadaan selville alueen merkitys paliskunnalle. Hankesuunnittelun näkökulmasta alkuvaiheissa kontaktoiminen on nähty haasteellisena, koska tarkkoja suunnitelmia alueelle ei välttämättä ole vielä tässä vaiheessa.

P2: *”Sillä lailla, kun enemmän alustavasti paliskunnan kanssa kommunikoitaisiin siitä, että mitkä alueet paliskunnan alueella on sellaisia mihinkä ne pystyisi sijoittamaan, sillä lailla, että me pystytään edelleen poronhoitoa jatkamaan sillä alueella.”*

T2: *”Saatiin kartalle heti, että missä on tämä niin sanottu no go-alue ja mun mielestä se oli hyvä lähtökohta siihen, että se lähti heti oikeille raiteille se keskustelu.”*

K1: *”Maanomistus on se, joka täytyy kuitenkin olla, että voidaan ruveta suunnittelemaan, mutta että ei siinä pitäisi olla kyllä käytännössä eroa, että milloin sitten voidaan puhua paliskunnan kanssa ja kuinka sitten käyttää sitä maata. Mutta sitten siinä on taas se, että jos me mennään ensin tällaisella hyvin alkuvaiheessa olevalla suunnitelmalla, niin niissä ei ole sitten oikeastaan määritelykään vielä se tilanne, että mistä siinä keskustellaan, niin se on haastavaa.”*

Poronhoidon näkökulmasta usein nähdään kuitenkin niin, että tieto alueista itsessään on tärkeä saada jo varhaisessa vaiheessa. Rajatun alueen sisällä liikkumista ja neuvottelua ei koeta riittävänä, jos alue on kriittinen paliskunnalle.

K1: *”Sen hankkeen suunnittelussa ei paljon niiden myllyjen paikat vaikuta vaan se koko hankealue ja se voimajohto mikä siihen liittyy, että ne on sillä tavalla hirveän hankala hienosäätää, että ihmisten kanssa pystyy siltä kun ne intressit on muulla maankäytöllä tai asumisella niin sovittamista voidaan tehdä. Mutta että kun se on tavallaan lähtökohtaisesti mennyt useimmiten poronhoidon kanssa väärällä alueella koko hanke ja se on kesälaidunta tai vasoma-alueita tai sekä että niin silloin se jatko*

on tosi hankalaa, koska siinä on lähtökohtaisesti niin paljon semmoista mikä huonontaa ja heikentää eikä sillä viilaamisella hirveästi saa aikaan. Se toistuu, että se jää siihen, että kuka voittaa kamppailun.”

Eräässä haastattelussa nähtiin, että onnistunut suunnittelu pitää sisällään sen, että suunnittelun elementit haettaisiin toimintaympäristöstä heti suunnittelun alusta alkaen.

K1: ”Minusta sen pitäisi mennä tähän jälkimmäiseen enemmän elikkä siis haetaan ne elementit, kun me mennään kuitenkin toisten toimintaympäristöön eikä niitä voi missään piirustuspöydällä tietää, niin sieltä haetaan ne elementit ja silti tehdään hyvää suunnittelua ja otetaan huomioon ne, mitkä on tuulivoimatoimijan kannalta järkevää, mutta että se on niinku paljon synkronissa sen ympäristön tai niiden muiden maankäyttömuotojen kanssa.”

Otollinen paikka ohjaa sopimiseen

Haastatteluissa nähtiin, että otollinen paikka ohjaa sopimiseen. Paikan sopivuuteen vaikuttaa paliskunnan kokemus alueen merkityksestä omalle toiminnalleen, sen merkityksestä laidunalueena sekä se, miten paliskunta kokee omat mahdollisuutensa muutokseen sopeutumiseen.

T2: ”No ne ristiriitatilanteet mä luulen, että ne suurin osa taklattiin tai estettiin sillä tavalla, että se alun perin se ydin suunnittelualue siirrettiin pois heidän toiminta-alueeltaan...”

P5: ”Ympäristö mihin myllyt on rakennettu, niin sieltä on jo mettät hakattu käytännössä kaikki pois ja se on nuorta kasvavaa metsää ja hirveän huonokuntoista maastoa, kun se maa on käsitelty. ” No sitä on aurattu ja ojitettu, tosi vaikeakulkuista maastoa olemassa. Nykyään siellä on helpompi liikkua, kun siellä on se tiestö niinku poromiehelläkin, niin se auttaa siihen.” ”Alue oli aika selkeä mihin se... tietenkin jos siinä olisi erilaiset metät ympärillä sun muuta tai jos se yleensä se ois se maankäyttö erilaista siinä, niin sitten...” ”Siinä mielessä helppo, vaikka on iso se alue niin siinä ei niinku käytännössä poron puolesta hävitty sieltä porolaidunta ei hävinnyt, kun sen tiestön, että toisaalta parempikulkuista se on nyt. ” ”Se on aika paikkakohtainen mihin sitä suunnitellaan.” ”Se ei ole niin yksiselitteinen, jos ajatellaan muita mitä suunnitellaan muuallekin muita puistoja pienempiäkin, niin se on niin paikasta kiinni,

että se on se paikka niinku poropuolelle, että jos se on siellä keskeisellä paikalla niinkö jotakin vaikkapa merkkausta varten niin nehän kannattaa miettiä.”

Yhteensovittamattomat alueet

Tuulivoiman suunnittelun näkökulmasta on paljon tekijöitä ja toimijoita, jotka rajaavat tuulivoimahankkeiden sijoittelua. Tuulivoimaa suunnitellaan syrjäisemmille alueille, riittävän kauas asutuksesta. Nämä rauhalliset syrjäisemmät alueet ovat usein juuri poronhoidon kannalta keskeisiä laidunalueita. Tämä lisää entisestään huolta laidunten vähenemisestä ja pirstoutumisesta ja laidunrauhan menetyksestä. Paikasta riippuu se, miten monimutkainen ongelma yhteensovittamisesta syntyy. Haastatteluissa nähtiin, että kaikilla alueilla poronhoito ja tuulivoima ei ole yhteensovitettavissa. Näissä tilanteissa syntyy usein sijainnin vuoksi väistämättömiä maankäyttökonflikteja.

K1: ”Aika monet konfliktit syntyvät siitä, että jotenkin reunaehdot on erilaiset ja sitten ruvetaan painimaan siitä, että kuka väistää ja pystytäänkö korvaamaan tai jotain tällaisista.”

Paikan ollessa keskeinen paliskunnan kannalta, koettiin että sinne tulevalla uudella maankäyttömuodolla voi olla niin merkittäviä vaikutuksia, että ne muuttaisivat poronhoitoa oleellisesti paliskunnassa tai jopa uhkaisivat sen jatkuvuutta alueella. Hankkeen arvioidut vaikutukset voidaan kokea niin suureksi, että ne vaikuttavat alan tulevaisuuden uskoon.

P2: ”Perusasiahan siinä on se, että ne koittaa keskellä meidän tärkeintä vasomisaluetta saada ne tuulimyllyt pystyyn.” ”Mitään ei ole lähellekään tuollaista, että se on niinku käytännössä viimeinen sellainen yhtenäinen alue siinä.” ”Sitähän on tässä monta vuotta koitettu sopia ja neuvotella. Saataisiin järjestettyä vaikka eri paikkaan, kun se on niin keskeisellä alueella meidän paliskunnassa.”

P3: ”Se on pidettävä kiinni tuo alue poroilla miten on... emme me saa sitä maata lisää”

Sosiaalisen toimiluvan rakentuminen alueella

Otollisen paikan lisäksi haastatteluissa käsitellyssä tapauksessa maanomistajuuden nähtiin vaikuttaneen asenteiden muodostumiseen. Se vaikutti osaltaan myös hankkeen sosiaalisen toimiluvan rakentumiseen. Osan paliskunnan osakkaista ollessa myös maanomistajia, koettiin sen vaikuttaneen siihen miten hankkeen haittojen ja hyötyjen nähtiin jakautuvan. Tällöin tieto hankkeesta saatiin heti alkuvaiheessa. Koettiin myös, että porotalouden asiaa vietiin eteenpäin maanomistajuuden kautta. Maanomistajuuden koettiin vaikuttaneen osaltaan myös siihen, mihin hankealue sijoittui. Näiden tekijöiden lisäksi hankkeen sijoittelussa oli liikkumavaraa. Koettiin, että neuvotteluissa oli mahdollisuuksia olennaisesti vaikuttaa hankkeen sijoittumiseen alueella.

*P6: ”Myllyjä poistettiin semmoisista paikoista, jotka oli meille tärkeitä paikkoja.”
 ”No nimenomaan tuo myllyjen sijoittelu, meillä on kyllä onnistunut se hyvin ja me on saatu siinä oma näkemys hyvin näköksälle ja käytäntöön se näkemys, ja myllyt on sijoitettu sinne, missä ne kaikista vähiten meitä haittaa.”*

T2: ”Tässä nimenomaisessa tapauksessa tämä hankealue on tosi iso... elikkä periaatteessa sitä liikkumavaraa siellä oli oikeasti tosi paljon, että tämä tilanne ei ole aina se. Joskus katsotaan kartalta, että luontoarvot rajoittaa tai asutus rajoittaa tämän alueen, vaikka jonkun kokoiseksi ja sitten katsotaan, että tänne saisi maksimissaan vaikka 30 voimalaa. Sitten ruvetaan keskustelemaan paliskunnan kanssa ja heillä onkin joku vasoma-alue tai erotusalue jossakin joka sitten rajoittaa, vaikka puolet siitä alueesta heti kärkeen...” ”Varsinaisesti niin kuin porotoiminnan takia ei silloin alkuvaiheessa pudotettu voimalamäärää, mutta siirrettiin meidän toiminta-alueita tai meidän suunnittelualuetta.”

5.2 Paliskunta altavastaaajana vai tasapuolisena neuvotteluosapuolena

Haastatteluissa tuli esille, että osallistuminen tasapuolisena osapuolena koettiin suunnittelu- ja neuvotteluprosesseissa haasteellisena. Haastatteluissa koettiin yhdessä tapauksessa paliskunta neuvotteluosapuolena, jossa neuvotteluja kuvattiin yhdessä neuvotteluiksi. Tähän vaikutti kokemukset vaikuttamisen mahdollisuudesta. Osassa haastatteluista paliskuntaa kuvattiin altavastaaajaksi. Haastatteluissa koettiin pitkä prosessi uuvuttavaksi ja raskaaksi osaltaan siksi, että vaikutusmahdollisuuksia ja

resursseja ei koettu riittävänä. Paliskunnat eivät ole aina tietoisia alueella olevista suunnitelmista kuin vasta myöhemmässä suunnitteluvaiheessa, jolloin altavastaajan rooli korostuu.

Ei resursseja

Kokemukseen altavastaajana olemisesta liittyy se, minkälaiset resurssit osallistumiseen koetaan olevan. Osallistuakseen suunnittelu- ja neuvotteluprosesseihin paliskunnat käyttävät aikaansa ja työpanostansa erilaisiin tilaisuuksiin ja neuvotteluihin osallistumiseen ja lausuntojen kirjoittamiseen. Osallistumisesta kertyy kuluja niin matkoista, työpanoksesta kuin asiantuntija-avun hankinnasta. Paliskunta tarvitsee lakiasiantuntijuutta tueksi usein sopimusprosesseissa sekä tilanteissa, jotka etenevät oikeusasteisiin asti. On myös paljon niin sanottua näkymätöntä työtä, jota ei korvata ja joka kuormittaa paliskuntaa ja poronhoitajia. Paliskunnissa suurin osa koki resursseja osallistumiseen tarvittavan lisää, erityisesti asiantuntija-apua. Joissain tapauksissa myös paliskunnan sisältä kaivattiin lisää osallistumista prosesseihin, etenkin raskaissa pitkään jatkuneissa konfliktoituneissa tilanteissa. Yhdessä tapauksessa paliskunnan työnjako koettiin hyvänä, sillä heillä oli useampi asiaan perehtynyt henkilö, joilla oli kaikilla erilaista osaamista. Tämä turvasi myös osallistumisen jatkuvuuden pitkän prosessin aikana.

P4: *”Siihen ei käytännössä ole mahdollisuutta (tasapuolisuuteen). Porotalous ja paliskunta on koko ajan altavastaajana. Ei siellä ole sellaisia resursseja käytettävissä, kun mennään kaavoitukseen ja siellä käytettävään julkiseen valtaan.”*

P7: *”Eihän se paliskunnassa hirveästi ole resursseja yleensä tällaisiin asioihin puhumattakaan siitä, että oli täysin uudesta asiasta kysymys.”*

P4: *”Se on niinku jo sitä tasoa, että ei meiltä löydy siihen paliskunnan sisältä tietotaitoa lähteä sitten laatimaan sellaisia kirjelmiä, joissa olisi se mitä siellä pitää olla, että tietenkin sitten näitä faktoja mitä paliskunnan toimintaan liittyy niin niitä on tietysti tuotu esille...”*

P8: *”Se on kuitenkin jos ajatellaan paliskuntaa, ihan sama mikä paliskunta, jos ei tuulivoimaan perehtynyttä ihmistä siellä ole, niin ei se vaikka paliskunta keskenään*

kuinka mieltii asioita niin ei ne välttämättä siitä miksiäkään muutu. Nykypäivänä on vaan ihan sama mikä asia, että jos lakipuolelle lähdetään niin ammatti-ihmiset, jotka tietää, että miten se nyt menee.”

Resurssiepäsuhtaa kuvattiin eräässä tuulivoimatoimijan edustajan haastattelussa organisaation määritelmän kautta. Tuulivoimatoimija kasvattaa organisaatiotansa suhteessa kysynnän ja työmäärän kasvuun. Paliskunta ei voi kasvattaa omaa ”organisaatiotansa” suhteessa muun maankäytön lisääntymiseen ja paineen kasvamiseen. Paliskuntaa ei ole organisoitu tätä tarkoitusta varten ja paliskunnan rajat (niin fyysiset kuin suurin sallittu poromääräkin) tulevat vastaan.

T2: ”No siinä mielessä varmasti muuttunut, että näitä hankkeita on niin paljon enemmän, että silloin ne pystyi varmasti keskittymään niinku paliskunnan näkökulmasta johonkin yhteen hankkeeseen paljon paremmin ja ottamaan kantaa ja selvittämään ja kertomaan varmasti paljon paremmin kun nykyään, että jos heillä... kuitenkin sanotaan, että heillä ei se organisaatio ole tavallaan kasvanut hankkeiden mukana, kun taas meillä toimijoilla, niin jos meillä on paljon hankkeita, niin me kasvatetaan organisaatiota sen mukaan, mutta ei paliskunnalla ole muuta kuin se poroisäntä ja hallitus tai mikä heillä se organisaatio onkaan.”

Resurssiepäsuhtaa kuvattiin paliskunnan edustajan haastattelussa muun muassa sen kautta, että neuvotteluosapuolella on kokemusta ”*tuulivoimabisneksestä*” kun taas paliskunnalla ei välttämättä ole kokemusta neuvottelemisesta. Altavastajan asemaa kuvaa myös se, että eräässä haastattelussa kuvattiin tuulivoimatoimijan puolella olevan ”*lakimies- ja asiantuntija-armeija*” ja erilaiset resurssit vastata tilanteisiin kuin paliskunnalla.

P1: ”On aina ollut siellä pöydän toisella puolella vastassa lakimiesarmeija ja asiantuntija-armeija siinä rinnalla... Koitettu sitten pyristellä se mitä on itse pystytty ja osattu.”

P8: ”Ko ne on kuitenkin niin isoja hankkeita, jos ei toinen osapuoli ymmärrä asiasta, voi tulla minkälaisia päätöksiä vaan.” ”Jos neuvotteluosapuolina on firma, joka on tehnyt tuulivoimabisnestä ennenkin ja sitten on palakinen, jolla ei ole mitään

kokemusta tuommoisesta neuvottelutilanteesta, niin silloinhan se ei ole tasapuolinen se neuvotteluasema.”

Reagoimista

Paliskunta nähtiin puolustusasemassa olevana. Eräessä haastattelussa kuvattiin sitä, miten paliskunta puolustaa ilmaiseksi oman elinkeinonsa olemassaoloa. Koettiin myös, että useissa tapauksissa kyse on siitä, pystyykö paliskunta sopeuttamaan toimintaansa, voidaanko tätä sopeutumista tukea jollakin tavoin ja onko keinot siihen riittäviä.

K1: ”Ilmaiseksi puolustaa oman elinkeinonsa olemassaoloa ja pyrkii perustelevaan sen, että miksi tai miten hanke aiheuttaa tai mahdollisesti aiheuttaa tai mitä epävarmuuksia ja riskejä siihen liittyy sen hankkeen vaikutuksista ja käy sitä keskustelua ja puolustaa sitä ja miettii tietysti sisäisesti ja keskenään sitä.”
”Puolustusasema se on pitkälti.” *”Tietenkin jossain tapauksissa voi ajatella, että jos korvaukset on ruhtinaallisia ja paliskunta on iso, niin se voi sopeuttaa toimintansa ja taata sillä korvauksilla, tuoda vahvuutta tulevaisuuteen...että he voivat jopa periaatteessa hyötyä siitä. Mutta aika harvoin se on näissä...”*

Paliskunnalla ei ole aina ollut mahdollisuuksia valmistautua suunnittelu- ja neuvotteluprosesseissa yllättäviin tilanteisiin. Paliskuntaa kuvattiin myös ”vastaanottajana”.

P1: ”Meillä on ollut se vastaanottajan rooli tässä” *”Ootellaan, että mistä lyyään seuraavaksi ja kuinka isolla lekalla. Niin sitten reagointia. Etukäteen se valmistelu on aika vähäistä lopuksi, kun eihän noista tiedä kun ne ei kerro mitään mitä ne seuraavaksi... tietenkin viranomaisprosessihan pystyy päättelemään, että mitä tapahtuu ja on kokemusta kertynyt, että tietää vähän odottaa niitä.”*

P4: ”Ei sinne sillä tavoin pystynyt valmistautumaan eikä asettamaan jotakin tavoitetta, koska se on ollut reagoimista siihen mitä muut tuovat esille. Eli tämä kuvaa juuri sitä altavastaajan roolia.”

Paliskunnan puolustusasemaa kuvaavalle reagoinnille käänteisenä voidaan nähdä eräessä tuulivoimatoimijan haastattelussa kuvattua tuulivoimatoimijan roolia, joka nähtiin avainroolina, vetovastuun omaavana. Haastattelussa kuvattiin erityisesti

tämänhetkistä tilannetta poronhoitoalueella. Hankkeiden määrä ja suunnittelu on ollut voimakkaassa kasvussa. Tässä tilanteessa korostuu erityisesti tuulivoimatoimijan rooli siinä, että paliskuntaan ollaan varhaisessa vaiheessa yhteydessä ja huolehditaan paliskunnan osallistamisesta prosessiin.

T2: *”Aivan avainrooli totta kai. Pitää olla heti yhteydessä sinne kun on tietoa riittävästi missä toimii. Ihan avainrooli kyllä, että paliskunnat niillä on niin paljon hankkeita alueella, että ne ei voi olla se, joka kutsuu koolle tai alkaa neuvottelemaan niistä vaan nimenomaan se on tuulivoimatoimija, joka se alkaa tätä vetämään tätä prosessia.”*

Paljon työtä

Paliskunnat koettiin ”kyllästyneinä” tilanteeseen. Hankkeita on paljon ja sitä myötä paliskunnalla voi olla useita suunnittelu- ja neuvotteluprosesseja käynnissä samanaikaisesti. Paliskunnan roolia kuvattiin ”raskaaksi”, sillä hankkeet työllistävät ja kuormittavat paliskuntia.

T2: *”Niillä on tosi paljon, että jossakin alueella missä meilläkin nyt on hankkeita niin ne ovat vähän niinku kyllästyneitä. Niillä on niin paljon niitä alueita, ne joutuu osallistumaan kaikkiin niihin neuvotteluihin, koska sehän koskee heidän toiminta-alueitaan, jos ei tavallaan niihin neuvotteluihin osallistuisi, niin sitten heidän vaikutusmahdollisuudet voi pienentyä niin heillä on semmoinen varmasti aika raskas rooli, sanotaanko näin, että he joutuu seuraamaan tosi aktiivisesti ja kaikkihan ne ei tiedä edes mitä heidän paliskunnissa on suunnitteilla. Niin sitten heidän pitää se koko kokonaisuus jollakin tavalla hanskata, niin on varmasti aika raskasta, mutta tuota tavallaan aika pakollista kuitenkin.”*

Paliskunta pyrkii osallistumaan ja viemään omia näkökulmiaan ”että eivät pääse siitä sitten kuittaamaan enää myöhemmin jossakin vaiheessa prosessia”. Koetaan tärkeäksi osallistua kaikkeen, jotta vaikutusmahdollisuudet eivät mene ohi. Paliskunnan haastateltavat kuvailivat, että on pitänyt ”paljon poronhoitoon liittymätöntä asiaa koittaa selvittää ja hankkia tietoa”. Kaikkea tietoa ei ole ollut valmiiksi suunnittelu- ja neuvotteluprosesseihin osallistumista varten, vaan sitä on pyritty hankkimaan parhaan mukaan.

P1: *"Pitää tarkkana olla kaikissa vaiheissa ja seurata paljon. Kaavaprosessithan ainakin on julkisia, että niistä tiedotetaan lehdissä ja nettisivuilla ynnä muualla, että semmoista tarkkaavaisuutta se paljon vaatii ja perehtymistä, että ymmärtää mistä puhutaan..."*

Paliskunnan roolin muutoksia kuvattiin niin, että paliskunnat omaavat nykyään monipuolista osaamista. Keskustelun kuvattiin tasoittuneen. Jos paliskunnat pystyvät kääntämään omat intressinsä ja toimintansa suunnittelun ja hallinnon kielelle, on keskustelut tasavertaisempia. Tämä kuvastaa sitä kuinka paliskunnat ovat joutuneet sopeuttamaan omaa toimintaansa vastaamaan muun maankäytön luomaan paineeseen ja pystyäkseen puolustamaan omia intressejään. Kaikkialla tällaista osaamista ei välttämättä ole ollut tarvetta vielä luoda.

K1: *"Pystyy sillä tavalla keskustelemaan asiantuntevasti ja kääntämään tavallaan sen oman intressinsä tämmöiseksi suunnittelun ja hallinnon kielelle. Silloin ne keskustelut on tasavertaisempia. Aikaisemmin alkuvaiheessa ne tavallaan joskus meni vaan hiljaiseksi ja ajatteli että tää on ihan kamalaa ja tästä ei tule mitään ja että sitten ei niinku pystytty siihen keskusteluun vastaamaan tai olemaan mukana, että semmoinen valveutuminen, oppiminen ja osaaminen, mutta että ne keskustelut on nyt semmoisia, jossa hankevastaavakin paremmin ymmärtää sen poronhoidon, jos haluaa, niin sen intressejä."*

K1: *"Monessa paliskunnassa on joku tämmöinen *henkilö* jolla on kokemusta... ja sillain pro siinä puolessa artikuloimaan...pitää hyvin huolta siitä paliskunnan intressistä ja pystyy vastaamaan vahvasti siihen keskusteluun ja sitten on paliskuntia, jotka on vähemmän aikaisemmin tekemisissä tämmöisten isojen infrahankkeiden kanssa niin niillä vie aikansa ennen kuin jotenkin se keskustelu syntyy ja toisaalta sitten näillä hankkeilla, vaikka sanoin, että useimmiten niinku tulee häiritsemään toimintaa isosti, niin on ehkä siinä eroakin, että miten se sijoittuu se hanke suhteessa sen paliskunnan toimintaan ja siinä on monta syytä miksi ne on erilaisia ja ne on tosi paljon erilaisia hankkeina....mutta siinä valmiutena siihen keskusteluun, että se on tasoittunut paljonkin...nykyisin se on enemmänkin niin että ne hankkeet vaikuttaa kuitenkin erillä tavalla paliskunnissa."*

Kokemus altavastajuudesta

Sekä paliskuntien että tuulivoimatoimijoiden edustajien haastatteluissa koettiin oikeudenmukainen suunnittelu- ja neuvotteluprosessi sellaiseksi, jossa otetaan kaikkien osapuolten näkemykset huomioon, neuvotellaan, ollaan yhteistyökykyisiä ja avoimia. Paliskunnan edustajan haastattelussa tätä kuvattiin siten, että paliskuntien näkemys otettaisiin huomioon tasavertaisena isompien toimijoiden näkemysten kanssa.

P2: ”Se että otetaan meidät pienemmätkin toimijat mukaan, että se ei ole vain se iso yhtiö tai muu siellä, jonka asiaa ajetaan vaan se, että sillä alueella toimii pienempiä erilaisia toimijoita.”

Tasapuolisuutta kuvattiin niin, että kaikkien näkemykset otettaisiin täysimääräisesti huomioon. Yhdessä paliskunnan edustajan haastattelussa kuvattiin kuitenkin sitä, kuinka historian valossa poronhoitoa ei ole huomioitu maankäytössä. Altavastajan kokemuksen taustalla on kokemus siitä, että poronhoitajien oikeudenomistajan asemaa ei ole tunnustettu. Toisaalta koettiin myös, että paliskunnan kannattaa neuvotella ja ottaa muutos vastaan, koska neuvottelemalla voi saada jotakin hyötyä. Taustalla on ajatus siitä, että on pakko sopeutua muutokseen. Jos ei neuvottele itselleen kompensatioita ja pyri sopeutumaan niin voi ainoastaan hävitä. Kyse on kuitenkin myös paliskunnan sopeutumiskyvystä, ja siitä miten he kokevat oman kykynsä ja mahdollisuutensa sopeutua muutokseen.

P7: ”Mutta sehän on tietenkin porotaloudessakin näillä alueilla ei ole voinut koskaan ottaa, yksityismetsätaloudessa, se on ollut niin voimallista täällä, että...”

P6: ”Kun se tahtoo porohomma olla aina häviäjä näissä asioissa, se ei koskaan, minä ole nähnyt niin, että se on voittanut.”

P1: ”Porotalous ei aina pysty olemaan väistäjänroolissa”

P4: ”Niin eli se oli esimerkki nyt siitä oikeudenhaltijan roolin kyseenalaistamisesta, että se konkretisoituu tällä tavalla esimerkiksi ja että niinku on semmoista tietynlaista sidosryhmäajattelua.... että kun on olemassa suosituksia tai missä on näitä

sidosryhmien kuulemisia niin meidät pannaan siihen samaan kategoriaan. Tosiaan se oikeudenhaltijan roolin huomiotta jättäminen.”

P2: ”Me ollaan koko ajan vähän niinku oltu altavastaajana lähtökohtaisesti, että alkuun ei haluttu millään lailla kuunnella tai noteerata meitä vaikka yritettiin sinne olla yhteydessä ja kertoa.”

Eräässä haastattelussa kuvattiin sitä, kuinka alussa asian uutuus alleviivasi porotalouden altavastaajan asemaa. Eräässä toisessa haastattelussa kuvattiin sitä, kuinka poronhoidon painoarvoa on viime aikoina alettu tunnustamaan paremmin kuin aiemmin. Yhdenmukaisuutta on pyritty vahvistamaan muun muassa erinäisten projektien kautta, joiden tavoitteena on ollut muodostaa yhteisiä hyviä toimintatapoja alojen välille.

P7: ”Kun porotaloutta yleensä ajatellaan niin sehän lähtökohtahan oli silloin alussa, että eihän ne varmaan maksa mitään paliskunnalle. Se oli niinku se lähtöajatus monellakin, että nämä vaan tulee ja tekee myllyt, vuokraa täältä maat ja porot saa korvausta sitten mahdollisesti joidenkin käräjien kautta.”

K1: ”On hoksattu, että eihän se menekään, että montako prosenttia on paliskunnan osuus hankealueesta tai päinvastoin tai kuinka paljon hankealue vie paliskunnan pinta-alasta ja sitten kertakorvaus ja näkemiin, että siinä vaiheessa ruvettiin niinku miettimään, että minkä luontoista se poronhoito on.”

Yhdessä neuvottelua

Paliskunta koettiin yhdessä haastatteluissa käsitellyssä tapauksessa enemmänkin neuvotteluosapuolena ja yhteistyökumppanina. Tässä tapauksessa koettiin enemmän oikeudenomistajuuden ja tasavertaisen neuvotteluosapuolen kokemuksia. Tapauksessa osa paliskunnan osakkaista oli myös maanomistajia. Paliskunnan kokemuksilla oli historiallinen ulottuvuus, sillä yhteistyötä oli tehty aiemmin alueen maanomistajien kanssa ja yhteistyötä oli nyt myös tuulivoiman kanssa. Osa haastatelluista paliskunnan edustajista koki, että heidän tapauksessaan yhtiö oli ollut valmis neuvottelemaan. Yhtiö piti tiiviisti yhteyttä paliskuntaan, reagoi paliskunnan yhteydenottoihin, vastasi huoliin ja neuvotteluissa koettiin olevan aitoja vaikutusmahdollisuuksia.

P7: *”Ei ole ollut semmoinen, että sieltä on jouduttu sitä tietoa kaivamaan kovin paljon, se on kyllä aloitteellinen ollut näissä kaikissa neuvotteluissa.”*

P6: *”(Yhtiön rooli) se on ollut semmoinen neuvotteleva.”*

P7: *”Oli kaikki tällaiset nämä karttapohjat ja muut silloin ja katsottiin että mihin aita-alueisiin ne vaikuttaa, kuinka lähelle ne tulee ja olihan meillä se kartta eliikkä tuota siinä pystyttiin vaikuttamaan niitten tuulivoimaloiden paikkoihin periaatteessa.”*

Haastatteluissa kuvattiin, että ristiriitojen välttämiseksi prosessissa myös paliskunnan tulee paneutua ja osallistua, ja vastaisesti paliskunnan näkemys tulee ottaa huomioon alueen suunnittelussa.

P6: *”Ne pitää vain neuvotteluprosessiin paneutua paliskunnankin, oli se kenen paliskunnan aluetta tahansa, ja koettaa hakea...missä olisi se, että miten ne sijoitetaan ne myllyt, siinä vaiheessa pitää paliskunnan sana kuulua. Sitten se onnistuu ja sitten kun sillain tehdään niin sitä ristiriitaa ei tuu siihen.”*

Keskustelu koettiin onnistuneessa tapauksessa avoimeksi ja ongelmakohtat oli onnistuttu sopimaan. Neuvotteluita kuvattiin hyvässä hengessä käydyiksi ja neuvotteluita käytiin tiivistä: *”Jo ensimmäinen tapaaminen oli jo semmoinen, että oli kartat pöydällä ja katsottu alueita missä paliskunnalla on toimintaa ja mihin ei ainakaan saa voimaloita suunnitella ja haaveissa oli ensin isompi alue, tai voimaloita enemmän. Hyvin mennyt tässä tapauksessa nimenomaan vuorovaikutusvaikutus paliskunnan kanssa ja lähti alusta asti hyvällä jalalla.”* Tässä onnistumisen taustalla oli erityisesti alue mihin hanke sijoittui sekä se, että hankkeessa oli liikkumavaraa, jolloin hankealuetta voitiin onnistuneesti siirtää. Onnistumisen taustalla hankkeessa oli myös, se että siitä saatiin heti varhaisessa vaiheessa tietoa: *”Alkujaan me saatiin tietoa. Tietoa oli koko ajan. Mitään ei salassa tehty. Kaikki tieto saatiin hyvin.”* Kun taas toisessa tapauksessa koettiin, että hanketta tehtiin *”salassa”*. Eräässä haastattelussa kuvattiin sitä kuinka tulisi saavuttaa ymmärrys siitä, että tilanteita ei ole mahdollista ratkaista nopeasti vähäisellä keskustelulla ja vuorovaikutuksella.

K1: *”Toivottavasti siihen, että...ymmärretään että ei pysty nopeasti, piilossa ja vähällä keskustelulla ja lopulta rahalla ratkaisemaan näitä asioita, että semmoinen ei ole mahdollista... vaan se lähtee siihen yhteistyöhön, keskusteluun ja vuoropuhelun linjalle, että se on se lähtökohta, eikä se, että siihen sitten joudutaan, jos ei muuten päästä eteenpäin nopeasti.”*

5.3 Kuullaan mutta kuunnellaanko

Haastatteluissa nousi esille kuuntelemisen merkitys sekä se, että esille tuodut asiat huomioitaisiin aidosti. Haastatteluissa oli kokemuksia sivuutetuksi tulemisesta ja kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisen puutteesta. Haastatteluissa oli myös kokemuksia kuulluksi tulemisesta. Poronhoidon tuntemusta ja ymmärrystä poronhoitoa kohtaan toivotaan toimijoilta, jo ennen kuin hankkeita lähdetään suunnittelemaan. Kuunteleminen koettiin jatkuvana prosessina, joka läpäisee kaikki hankkeen vaiheet.

On kuunneltu, mutta ei kuultu

Eräässä haastattelussa kuvattiin sitä, kuinka paliskunnan edustajat alussa olettivat porotaloudesta ja sen harjoittamisesta kyseisellä alueella esille tuotujen asioiden tulevan aidosti huomioiduksi. Tarjotulla tiedolla ei kuitenkaan koettu olleen merkitystä hankkeen suunnittelussa. Tästä syntyi kokemus siitä, että he eivät tulleet kuulluksi.

P1: *”Olemme omassa prosessissa joutunut toistuvasti siihen tilanteeseen, että meitä on kuunneltu, mutta ei kuultu”*

P4: *”Ehkä sitä nyt kuullaan, mutta ei välttämättä kuunnella mitä se sanoo.”*
”Peruslähtökohta, että paliskuntaa oikeasti myös kuunneltaisiin, eikä vain kuultaisi muodollisesti.” *”Kuuleminen olisi sitä, että myös aidosti uskottaisiin se mitä tuodaan esiin.”* *”Ei kyseenalaistettaisi koko ajan.”*

Tasapuolisuutta kuvattiin haastatteluissa siten, että kuunneltaisiin ja huomioitaisiin niin, että poronhoito olisi mahdollista turvata alueella. Osassa haastatteluista neuvotteluja ei koettu tasapuoliseksi, sillä tilanteista oli kokemuksia esitettyjen asioiden tyrmäämisestä: *”tyrmätään paikan päällä”* ja kokemuksia näkemysten sivuuttamisesta: *”alusta asti tyrmättiin aina sieltä toiselta puolelta, että ei se näin ole, että teidän pitää olla melkein*

niinku hiljaa siinä hommassa”. Paliskunta kokee yrittäneensä olla prosessissa mukana, mutta toisesta osapuolesta paliskunnan kertomat näkemykset ovat tuntuneet vastustukselta. Paliskunnan edustajat kokivat, että heitä ei kuunneltu vaan hanketta vietiin eteenpäin.

P2: *”Kyllä minusta meidän paliskunta on koettanut edistää sitä asiaa ja saada sovittua ja kerrottu oma kanta.”*

P3: *”Ei ole kuunneltu, että sitä on viety noita hommia eteenpäin mitkä on pakollisia ja velvollisia ja siinä on jätetty paliskunta aina toissijaiseksi.”* *”Se on vaan ollut enempi mitä se on hoitanut asiaa niin niitä maanomistajien asioita hoitanut ja sitä omaa hommaa ja etua että se nyt siihen rakennetaan ja se on paliskunta aina ollut toisena.”*

Ymmärryksen puute kuuntelemisen esteenä

Haastatteluissa kuvattiin, että prosessiin osallistuvilla eri osapuolilla ei välttämättä ole ymmärrystä poronhoidosta: *”Ei he ymmärrä kun vain sen oman näkökulman siitä asiasta, kun ei ole edes käytännön tietoa porotaloudesta, miten se toimii ja missä täällä touhutaan ja millä tavalla.”* *”Ne lauseella kahdella kuitataan ne haitat porotaloudelle, ja väitetään että tietkin on jo valmiita muuten kun ruvetaan myllyn osia kasailemaan sinne.”*

P1: *”Paliskuntajärjestelmän erityispiirteet ja poron käyttäytymisen jonkunlainen perustuntemus olisi jokaisen toimijan tärkeä ymmärtää ja sisäistää ennen hankkeiden voimakasta eteenpäin viemistä. Syntyy helposti mielikuva kaikkea vastustavasta elinkeinosta, mutta näin ei todellisuudessa ole.”*

Tässä korostuu kuuntelemisen merkitys. Se että ei vain kuulla vaan myös aidosti kuunneltaisiin ja sitä kautta ymmärrettäisiin. Haastatteluissa kuvattiin sitä, kuinka asenteet ovat hitaasti muuttumassa. *”Ymmärtäneet ehkä pikkuhiljaa ettei selvityksiä voida kuitata lauseella parilla...”* Myös käytännön asioissa kuten yhteydenotoissa, tilaisuuksien ja neuvotteluiden järjestämisessä tulisi kuunnella paliskuntia paremmin ja huomioida poronhoidon erityispiirteet.

P1: *”Kyllähän ne tahtoo olla justiin kesällä silloin kun pitäisi muitakin hommia tehdä ja sitten syksyllä mielellään erotuskauden aikanakin lähettelevät noita kaiken maailman kirjelmiä ja lausuntopyyntöjä. Ja sitten näin kevättalvella, ei nyt loppujen lopuksi ihan mahdottomia ole ollut vaiheita käynnissä, vaikka nythän sillä tavalla aikaa ehkä olisi enemmän siihen.”*

On kuultu, ja vastattu huoleen

Yhdessä tutkimuksen kohteena olevassa tapauksessa tuulivoima-alue oli vasta rakennettu ja todellisia vaikutuksia poronhoidolle ei vielä koettu olevan mahdollista nähdä. Vaikutusten ei koettu ennalta olevan kriittisiä, sillä alueen ei koettu olevan kriittinen paliskunnan toiminnan tai porojen laiduntamisen näkökulmasta. Kuunteleminen näkyi tapauksessa niin, että suunnittelu- ja neuvotteluprosesseissa oli vastattu paliskunnan esittämiin huoliin ja tarpeisiin. Mahdolliset huolet hankkeen vaikutuksista otettiin todesta ja niihin varauduttiin sopimalla yhteisesti toimista niiden varalle. Paliskunta koki kompensatio- ja lieventämiskeinot riittäväksi oletettuihin haittoihin nähden ja koki päässeensä vaikuttamaan niihin. Tässä tapauksessa myös maanomistajuus vaikutti siihen, miten hankkeen haittojen ja hyötyjen nähtiin jakautuvan. Tapauksessa kuunteleminen koettiin jatkuvana prosessina. Sopimuksen tekemisessä tärkeänä koettiin, että se tehdään tulevaisuutta ajatellen. Muut maankäyttömuodot koettiin ”käypäläisinä”, jotka poistuvat jonkun ajan päästä ja poronhoidon kuvattiin jäävän alueelle edelleen tämän jälkeen. Koettiin tärkeäksi ajatella jatkuvuutta koko prosessin ajan, jotta poronhoidon tulevaisuus voidaan turvata alueella.

P5: *”No kyllä se semmoinen avoin keskustelu aina, että jos niitä ongelmakohtia on niin ne koitetaan sopia ja aika hyvin ollaan siinä niinku onnistuttu.”*

Tässä tapauksessa seurannan järjestäminen yhdessä paliskunnan kanssa takasi sen, että tilannetta pystytään seuraamaan mahdollisten tulevien vaikutusten valossa. Vaikka prosessin kuvattiin menneen sujuvasti, haasteena nähtiin tiedon vähyys prosessin alkaessa. Silloin ei ollut juurikaan tarjolla tietoa yhteensovittamisen, neuvottelun ja sopimisen tueksi asian uutuuden vuoksi. Koettiin, että vertailupohjaa ei ollut. Haastatteluissa kuvattiin, että silloin ei ollut tietoa esimerkiksi vaikutusalueista, joista nykyään puhutaan. Paliskunnalla oli kuitenkin kokemusta aikaisemmista maankäyttömuodoista, joihin tätä tapausta voitiin peilata. Tuulivoiman kohdalla kyse oli

uudesta maankäyttömuodosta, joten siinä oli myös sellaista, johon ei osattu suoraan varautua. Sopimuksista olisi hyvä tehdä ajassa eläviä ja huomioida tulevaisuuden mahdolliset muutokset esimerkiksi vaikutusten suhteen.

P7: ”Sopimusta ei tehdä sillä hetkellä ja kuitata niin sanotusti kerralla pois...että sehän on silloin onnistunut jos se on jatkuvaa ja elää ajassa maailmantilanteen muutoksissa ne sopimukset.”

Onnistumisen kannalta haastatteluissa nähtiin paliskunnan kuuntelemisen ja poronhoidon ymmärtämisen lisäksi tiedottaminen ja ajan tasalla pitäminen. Yhdessä haastatteluissa käsitellyssä hankkeessa prosessi oli pitkä, mutta keskustelu on jatkunut avoimena.

P7: ”No siis tilanteen tasalla pitäminen ja tällaiset, että mitä milloinkin tapahtuu, niin nehän on aivan olennaisia ja niissä neuvotteluissakin sitten kun lähdetään rakentamaan meitä tiedotetaan että mitä tehdään, missä tehdään, milloin tehdään...koko ajan on tiedetty että mitä missäkin tehdään ja milloin. Se on niinku varmasti se tärkeä ja olennainen osa... semmoinenhan se toimii kun systeemi on avoin ja jatkuva. Avoimuus se olisi tärkeää.”

Aito kuunteleminen suunnittelun pohjana

Hankkeen suunnittelun onnistumisen takeena nähtiin aito kuunteleminen ja sen hyödyntäminen suunnittelun pohjana. Aitoon kuuntelemiseen liitettiin myös tunnustaminen, jos hankkeella ei ole edellytyksiä toteutua.

P3: ”Kuunnellaan poroihmisiä ja paliskuntaa, ja haettais semmoinen paikka sille missä olisi mahdollisuudet olla”.

P4: ”Huomioidaan se mitä tuodaan esille ja siltä pohjalta sitten viedään prosessia eteenpäin ja tietenkin äärimmillään se, että on alueita, jonne ne eivät sovi yhdessä molemmat, että toisen on siinä väistyttävä joka tapauksessa sitten. Sen hyväksyminen sitten.”

K1: ”Se menee semmoisen tahtotilan kautta, että ollaan rehellisiä toisille ja itselle niin kuitenkin siinä keskustelussa päästään niinku sillä tavalla eteenpäin, ei

välttämättä, mutta silloin siellä pitää olla sitten kaikki ne lopputulokset mahdollisina; että hanke toteutuu, ei toteudu tai jotain.”

Eräässä haastattelussa kuvattiin oikeudenmukaista vaikutusten arviointia niin, että tavoitteena on saada poronhoidon ääni kuuluviin ja intressit selvitettyä mahdollisimman hyvin, jotta ne tulevat huomioonotetuksi. Tavoitteena olisi raportoida vaikutukset niin, että kaavoituksessa ollaan tietoisia siitä, että miten tämän tyyppiset suunnitelmat nähdään paliskunnan ja poronhoidon näkökulmasta ja minkä tyyppisiin seurauksiin on syytä varautua jos niitä lähdettäisiin toteuttamaan.

5.4 Erilaista tietoa ja erilaisia intressejä

Haastatteluissa nousi usein esille se, miten suunnittelu- ja neuvotteluprosesseissa koetut haasteet liittyivät erilaisiin risteäviin intresseihin, eriluontoiseen tietoon, toisten ymmärtämiseen ja etenkin poronhoidon erityispiirteiden tunnistamiseen.

Ymmärtämättömyys ajaa konflikteihin

Haastatteluissa tuli esille tarve ymmärtää paremmin kummankin osapuolen näkökulmia. Ymmärryksen puute voi ajaa herkemmin konflikteihin. Toisaalta haastatteluissa kuvattiin sitä, että nyt on saatavilla tietoa yhteensovittamisen tueksi paremmin kuin aiemmin.

K1: ”Yhtiö ei tunne poronhoitoa tarpeeksi ja poronhoitajat ei taas sitten tällöisen kaavoituksen tai hankkeen etenemisen vaiheita tai vastuita...on vähän semmoista epäselvyyttä ja sitten helposti provosoidutaan semmoisestakin mikä ei oikeastaan ole mikään luottamuksen menetys, mutta sitten helposti nähdään kun se alkaa kärjistyä ja kriisiytyä, niin aletaan nähdä semmoisiakin asioita epäluottamuksen osoituksena mitkä sitä ei oikeasti olekaan, vaan että ne on pakotettuja toimimaan määrättyllä tavalla.”

T2: ”Olisiko se avainjuttu tässä niinku puolin ja toisin olla avoimia ja niinku yhteistyökykyisiä ja erityisesti tuulivoimatoimijat, että pitää oikeasti ymmärtää, että mitä se porotalous on.”

T2: *”Voi olla tietämättömyys. Toimijat ei tiedä miten porotalous toimii, mitä siellä... miksi siellä pitää yhteensovittaa asioita, ja sitten taas toisaalta niin paliskunnalla ei välttämättä... kun mä uskon, että nyt on mahdollista saada sitä tietoa tosi paljon ja ehkä mä sanoisin, että se valmius yhteensovittamiseen puolin ja toisin...”*

Etenkin paliskuntien näkökulman ymmärtämiselle nähtiin tarvetta. Eräässä haastattelussa kuvattiin, että jos toimija ei tiedä toimintatapoja ja lähdetään ”takki auki” tekemään projektia eikä huomioida tarpeeksi ajoissa, voi se olla ”kompastuskivi”.

K1: *”Niinku tavallaan semmoinen perehtyminen poronhoitoon aivan liian usein liian vähäistä. Onko se varmaan... voi olla kiinnostuksestakin, mutta joka tapauksessa niinku ei ole aikaa sitten heidän perehtyä, että mitä tämä oikeasti tarkoittaa ja sitten se lähtee se vastakkainasettelun kehä liikkeelle siitä, että oletetaan että no rahaahan ne vaan haluaa.”*

Ymmärryksen puutteen kautta osassa haastatteluissa koettiin, että paliskuntien tietoa ja porotalouden harjoittamisen asiantuntemusta kyseenalaistettiin. Eräässä haastattelussa kuvattiin, kuinka prosessin alkuvaiheissa koettiin, että eri osapuolilla oli aito kiinnostus tutustua poronhoidon luonteeseen. Kuitenkin myöhemmissä vaiheissa koettiin, ettei paliskunnan tarjoamaa tietoa otettu lainkaan huomioon.

P3: *”Pitää porotaloutta vähäpätöisenä, että pitäisi vaan niinku nöyrästi siirtyä sivuun.”*

P4: *”Että niin kun tietyllä tavalla siinä tulee se, että paliskunnan ja porotalouden harjoittamisen asiantuntemusta kyseenalaistetaan.” ”Eihän paliskunnalla ole tarvetta kyseenalaistaa näitä tuuliyhtiöitä, että myönnetään heti että tää mitä he tekee niin osaavat sen oman hommansa, mutta sen pitäisi myös toimia toisinpäin.”*

Haastatteluissa kuvattiin myös sitä kuinka paliskunnat ovat organisoituneet ihan eri tarkoitukseen kuin kaavoituksen tai YVA-menettelyn vastapuolina toimimiseen. Paliskunta on organisoitunut poronhoidon järjestämistä varten. Poronhoidon erityislaatuinen luonne voi aiheuttaa hämmennystä toimintatavoissa, jos paliskunnan toimintaa ei ymmärretä. Paliskunnan toiminta on erityislaatuista, sillä siihen liittyy perinteitä ja historiaa siitä miten poronhoito on ajan saatossa järjestetty alueella.

K1: *”Paliskuntahan on organisoitunut ihan muuhun tarkoitukseen kuin toimia kaavoituksen ja YVA:n vastapuolena, että nehän on nimenomaan sen luonnon, porojen, sen käyttäytymisen ja osakkaiden toiminta ja muut sehän on tavallaan sinne paikalliseen, niin kuin sisäänpäin tavallaan se koko organisaatio rakentunut, että kun se käännettään toisinpäin, niin se helposti aiheuttaa sitä, että mikähän salaseura se tämä on, että se on yksi mahdollisten väärinkäsitysten aiheuttaja... että se menee helposti epäolennaisiin asioihin, että miksei siellä jokaiselle poroisäntä voisi lähettää vaikka kyselylomakkeita ja kysyä mitä mieltä hankkeesta on tai jotain tällöistä joka taas ympäröivässä maailmassa on se toimintatapa, mutta se kuvastaa enemmän sen poronhoidon omaa kulttuuria.”*

Haastatteluissa korostui kyseisen paliskunnan tilanteen ja alueen poronhoidon ymmärtäminen. On ollut tapauksia, joissa on koettu että yhden tuulivoimahankkeen prosessia ja arvioituja vaikutuksia alueen poronhoitoon on yleistetty muihinkin hankkeisiin. Koetaan, että suoraa yleistystä ei voida tehdä. Toisilla alueella eri tekijät ovat tärkeämpiä kuin toisilla alueilla. Tämä on aiheuttanut haasteita ja väärinymmärryksiä, sillä tilanteet ovat erilaisia. Eräässä haastatteluissa kuvattiin sitä, kuinka poronhoidon tarkoituseriä ei ymmärretä. Ei ymmärretä, miksi vastustetaan koko ajan ja *”kaikki on aina väärässä paikassa”*. Tämä johtaa siihen, että lopulta konfliktoitunut tilanne voi päätyä ratkottavaksi oikeusasteisiin. Konfliktoituneissa tapauksissa voi syntyä niin ennakkoluuloisuutta, epäluuloisuutta kuin puolustusasetelmia. Konfliktoituneet tilanteet myös henkilöityvät herkästi. Haastatteluissa kuvattiin sitä, kuinka yhteistyöhalun ja ymmärtämisen lisäksi tärkeää suunnittelu- ja neuvotteluprosesseissa olisi luottamuksen rakentuminen.

P2: *”Se olisi mukava kun se riitelisi vain asiat eikä ihmiset.”*

K1: *”Yleisellä tasolla kuvastaa sitä, että jos asioissa ei aluksi päästä luottamusta vahvistaviin suuntiin niin sitten se henkilöityy helposti.”*

Mikä tieto on oikeaa tietoa

Haastatteluissa kuvattiin tiedon epävarmuuksia. Tutkimustietoon yhdistettiin epävarmuutta. Haastatteluissa nousi esille niin tarve uudelle tutkimukselle kuin tutkimuksen puute tuulivoiman poroille ja poronhoidolle aiheuttavista vaikutuksista. Jo

olemassa olevia tutkimuksia kuvattiin niin, että *”viitataan johonkin ruotsalaisiin tai norjalaisiin tutkimuksiin”*. Eräässä haastattelussa kuvattiin, että tutkimuksen ongelmana on pidetty sitä, että niiden pohjalta koko hankealue on *”pois käytöstä”*, mikä tuulivoiman kannalta kaventaa hankkeen kehittämistä. Yhdessä alojen välille määriteltyjä hyviä toimintatapoja ja suosituksia pidettiin hyvinä, mutta eräässä haastattelussa todettiin, että ne eivät ole konkretiaa. Toisaalta koettiin myös niin, että poronhoidosta ja sen käytännöistä ei voida tehdä kuitenkaan yhtä mallia, joka toimisi pohjana kaikissa tilanteissa parhaalle ratkaisulle.

T1: *”Aika huteralla pohjalla semmoinen tutkimustieto periaatteessa on” ”Aina vedotaan siihen, että jokainen paikka on erilainen... niinhän se on luonnonympäristön kannalta jokainen paikka erilainen, mutta silti ne on voitu tutkia ja selvittää.”*

K1: *”Tietysti tähän liittyy hyvin paljon tämmöistä epävarmuutta, että voidaan sanoa mitä siitä mahdollisesti seuraa. Tai mitkä on ne isot epävarmuudet, jotka liittyy niihin toimintaympäristön muutoksiin, että onko se koko toiminnan loppu vai onko siinä jotain tämmöisiä keinoja, jolla sitä sopeutumista voidaan sekä porojen että paliskunnan sopeutumista voidaan niinku edistää, että se toiminta pystyy jatkumaan ja että ne voi nähdä tulevaisuuden itsellään.”*

Osassa haastatteluista kuvattiin, että tarvittaisiin keinoja, joilla vaikutuksia voitaisiin mitata ja seurata. Tällaisella tiedolla pyritään hakemaan varmuutta suunnittelu- ja neuvotteluprosesseihin. Eräässä haastattelussa kuvattiin sitä, että oikeudenmukaisessa vaikutusten arvioinnissa ja selvityksellä pyritään saamaan poronhoidon ääni kuuluviin. Tässä avainasemassa olisi paliskuntien kokemukseräisen tiedon huomioiminen.

K1: *”Tietysti meillä on paljon keinoja ja se vaatii diplomatiaa, sinnikkyyttä ja pitkämielisyyttä. Ja meillä on keinoja pantatietoa ja muuta, että haetaan semmoista varmuutta siihen.”*

P1: *”Paliskunta on kuitenkin se taho, joka on käyttänyt alueita satoja vuosia ja tuntee joka notkon ja mäen sekä niiden käyttökelpoisuuden”*

On myös koettu, että poronhoitajien kokemukseräistä tietoa porojen käyttäytymisestä on pidetty subjektiivisena. Tietoa poronhoidosta verrattiin yhdessä haastattelussa muun muassa meluvaikutusten arviointiin, joiden mallintamiseen on matemaattiset mallit. Nähdään haasteena se, että toinen osapuoli kaippaa laskettavaa ja mitattavaa tietoa, vaikka se ei ole aina mahdollista poronhoidon osalta.

P4: *”Perinteistä porotaloutta harjoittavat ovat syntyneet siihen sukupolvien ketjussa ja se ei ole missään dokumentoituina se toiminta ja sitten kun toinen osapuoli on vailla kaikkea mitä porotalouden harjoittamisesta kerrotaan niin se pitäisi euroina ja tilastoina todentaa ja se on hyvin haastavaa, joissain tilanteissa mahdotonta.”*

Risteävät intressit ja reunaehdot

Erilaisia intressiristiriitoja kuvattiin useassa haastattelussa. Eräässä haastattelussa kuvattiin ideaalia suunnittelu- ja neuvotteluprosessia ja sitä, kuinka siitä huolimatta on intressiristiriitoja, joiden johdosta tilanne voi edetä oikeusprosesseihin asti.

K1: *”No onko se siis varmaan, että kaikki ne elementit nostetaan pöydälle ja pyritään sitten katsomaan, että mites me tästä edettäisiin. Se on niinku tosiasioiden jonkunlainen tunnistaminen ja tunnustaminen ja niiden kaikkien pohjalta sitten ruveta katsomaan, että päästäänkö me eteenpäin ja mihin me päästään tai päästäänkö ollenkaan, että se on silloin oikeudenmukaista, että jos me aiheutetaan haittaa niin me korvataan, kompensoidaan se, ja jos sitten se ei ole rahalla korvattavaa niin sitten se oikeuden katsoman periaatteen mukaan sitä hanketta ei voi olla. Se on ideaali tietenkin, mutta monestihan tässä on erilaisia intressien välistä ristiriitaa ja sitten syystä tai toisesta jotkut intressit pärjää ja sitten helposti mennään, tai usein mennäänkin noihin oikeusprosesseihin, ja tuomarit päättää, että mikä intressi on se, joka tässä on suurin tai lainsäädäntö määrittää sen, että mikä se lopputulos on.”*

Vuorovaikutusta, varhaisen vaiheen yhteydenottoa ja kyseisen alueen poronhoitoon perehtymistä pidettiin tärkeänä osana onnistunutta suunnittelu- ja neuvotteluprosessia. Konfliktien taustalla on usein kuitenkin erilaisten reunaehtojen yhteentörmäykset. Hankkeiden suunnittelussa ja sijoittelussa on omat reunaehdonsa ja poronhoidolla ja sen järjestämisellä on omat reunaehdonsa.

K1: *”Vuorovaikutus menee hyvin silloin kun mennään hyvissä ajoin, halutaan ja perehdytään sen kyseisen paliskunnan poronhoidon luonteeseen ja siihen että minkä tyyppiset kysymykset tässä hankkeessa tulee vastaan, mutta se on monesti sitten hankesuunnittelun kannalta, niin ymmärtää kyllä senkin, että siinä tulee aika paljon hankaluuksia, koska ne paikat mihin näitä hankkeita haetaan niin on todella isot reunaehdot muualtakin ja intressit muualtakin, ettei niitä noin vaan siirrellä poronhoidon kannalta hyvälle paikoille, vaan siellä tulee sitten vastaan ihan muut seikat.”*

K1: *”Aika sovittamaton ristiriita... kun tällöinen maaintensiivinen tai alueintensiivinen paimentolaistapa – niin se ei voi oikeastaan kun kärsiä jos hankkeita tulee.”*

Tuulivoimatoimijoiden haastatteluissa kuvattiin sitä, kuinka paljon suunnittelussa ja sopimisessa on eri elementtejä ja osapuolia. Maanomistajaa pidetään hankkeen syntymisen kannalta tärkeimpänä, toisena merkittävä on kunta tai kaupunki ja sen poliittinen tahtotila. Myös maakuntaliitolla on keskeinen merkitys. Paliskunnan rooli koettiin keskeisenä toimijana, eräässä haastattelussa sen kuvattiin nousseen keskeiseksi toimijaksi. Sovittelua kuvattiin ”valuvana” eri tasojen eli viranomaiskentän, maanomistajien, kunnan tai kaupungin, paliskunnan ja muiden alueen toimijoiden läpi. Rooleja kuvattiin myös aaltoilevina eli eri vaiheissa eri toimijat nousevat keskeiseksi. Tuulivoimatoimijan roolia kuvattiin haastavaksi intressiristiriitojen keskellä.

T1: *”Mutta eihän tää nyt ihan helppo rakennelma ole” ”Se vaatii aika ison yhteensovittamisen...että kyllä siinä on paljon semmoista yhteensovitettavaa ja pelureita on paljon.”*

K1: *”Rooli on hankala ja siinä on niinku vaikea toimia sillain hyvin, mutta se pitäisi olla sitä, että siinä haetaan ne muut intressit ja maankäyttömuodot, pyritään ottamaan huomioon mutta se ei ole ihan helppoa.” ”Luottamuksen yhden hanketoimijan on aika iso työ hankkia, ja sanoa, että en mä toimi niin kuin nämä muut vaan meillä on tällöinen avoimen toiminnan malli.”*

Eräässä haastattelussa kuvattiin, että joskus on niin vaikeita tilanteita, ettei ”hyvin suunniteltua ja täysin onnellista lopputulosta” voi tulla. Eräässä haastattelussa kuvattiin, että tilanteet eivät välttämättä johda kokonaiskuvan kannalta hyvään ratkaisuun vaan

”menee semmoiseksi oikeusjuristipainiksi”. Osassa paliskuntien edustajien haastatteluissa kuvattiin kuitenkin sitä, että joissain tilanteissa elinkeinoa on puolustettava oikeusteitse, jos suunnittelu- ja neuvotteluprosessissa ei ole voitu yhteensovittaa toimintoja. Kuvattiin, että *”ei oikeastaan kyllä tiedä, että miten tuon ois pystynyt muutenkaan hoitamaan.”* Neuvotteluvarama ei siis koettu tässä tilanteessa olleen. Intressiristiriitoja kuvaa myös se, että täydellisesti onnistunutta prosessia kuvailtiin eri tavoin haastatteluissa.

K1: ”Vähän tietysti riippuu, että keltä kysyy, että jos tuulivoimatoimijalta kysyy, niin projekti on onnistunut silloin, kun on keskusteltu monipuolisesti ja kuultu kaikkien argumentit ja hanke lähtee liikkeelle. Mutta sehän voi olla niinkin, että sille hankkeelle ei ole edellytyksiä”

T2: ”Täydellisesti onnistunut silloin, kun tuulivoimahanke on mennyt valituksesta läpi prosessin, että on saanut rakennusluvan, eikä kukaan ole valittanut siitä ja ihmisillä on ollut kuitenkin oikeus vaikuttaa siihen hankkeeseen...”

P3: ”Kyllähän se hyvä olisi kun se olisi semmoisella alueella, että niistä ei ole porotaloudelle haittaa.”

Yhdessä tapauksessa tuulivoimatoimijan rooli kuvattiin sanelijana ja hanketta eteenpäin ajavana. Prosessin koettiin menneen vikaan, sillä haastatteluiden mukaan paliskuntaa ei oltu kuunneltu eikä vaihtoehtoista paikkaa hankkeelle koettu löytyvän. Haastatteluissa kuvattiin sitä kuinka paliskunta on kokenut tilanteen painostavaksi, koska prosessin vastapuolet ovat ajaneet hanketta vahvasti juuri kyseiselle poronhoidolle elintärkeälle alueelle. Konfliktin syntymistä on vauhdittanut intressiristiriitojen lisäksi ymmärtämättömyys poronhoidosta ja tietoon liittyvät ristiriidat.

*P3: ”Elkää vastustako sitä ja ei siitä ole mitään haittaa.” ”Pystyttehän te pitämään ne porot muualla...tuntuu, että se ei oo muuta ko käsketään olemaan jossain muualla.” ”Niin se tuntuu, että ei oo vaihtoehtoista paikkaa meidän paliskunnan alueella.” ”Voimakkaasti vaaditaan sitä maanomistajan ja *kunnan/kaupungin* puolelta sitä asiaa eteenpäin, että se siihen pitäisi tulla”.*

P2: *”He on päättänyt sen paikan, kun paliskuntakin on ehdottanut vaihtoehtoista paikkaa.”*

Intressiristiriitoja kuvattiin niin, että prosesseissa on paljon eri osapuolia, joilla on toisistaan risteäviä intressejä. Eräässä haastattelussa kuvattiin, että usein maanomistajan intressinä on vuokrata maat tuulivoimatoimijoille ja kunnan tai kaupungin toiveissa on lisääntyvät kiinteistöverot. Tuulivoimatoimijoiden haastatteluissa kuvattiin, kuinka toiminnanharjoittaja on keskiössä ja yrittää saada nämä intressit yhteensovitettua. Haastatteluissa kuvattiin, kuinka huomioidaan *”ei pelkästään yksi osapuoli, ettei pelkästään porotalous vaan me joudutaan huomioimaan tosi paljon muitakin asioita.”* ja *”se että otetaan kaikkien asiaa koskevien kanta huomioon.”* Jos hankkeen alkuvaiheissa ei olla yhteydessä paliskuntaan, voi se johtaa siihen, että paliskunta kokee tuulivoimaa suunniteltavan *”salassa”*. Tällöin paliskunta ei pääse kertomaan alueen merkityksistä tai vaikuttamaan alueen sijaintiin, kuin vasta myöhemmässä vaiheessa, jolloin vaikutusmahdollisuudet ovat rajatummat. Näin ollen syntyy herkästi myös paikallisia konflikteja useiden eri osapuolten välille, kun maanomistajan kanssa on tehty sopimus maiden vuokraamisesta ja kunnalla tai kaupungilla on toiveita verotuloista. Koettiin, että *”tiedon pimittäminen”* luo epäsuhtaisuutta.

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Tutkielman johtopäätökset

Kestävyystieteen tutkimuksen kohteena on usein ongelmalliseksi miellettyjä yhteiskunnan ja ympäristön vuorovaikutuksia. Monimutkaisissa kestävyysongelmissa kuvataan tulevan usein esille erilaisia ristiriitoja, jännitteitä ja konflikteja toimijoiden välillä. Näiden ongelmalliseksi miellettyjen vuorovaikutusten tutkimiseksi tulee voida kartoittaa eri toimijoiden luonnonvarajärjestelmää koskevaa tietoa eli siihen liittyviä tavoitteita, arvoja ja ongelmia. (Hukkinen ym., 2022.) Tutkielmassani näitä kartoitettiin aikaisemman tutkimuksen, tässä ajassa käydyn yleisen keskustelun sekä haastatteluiden kautta. Tutkielmassani käsiteltiin kestävyyskeskustelua uusiutuvaan energiantuotantoon liittyen. Kestävyyskeskustelun taustalla on lisääntyvän energian tarpeen myötä kiihtyvä uusiutuvan energian investointitarve ja tätä myötä myös kasvava maankäyttökonfliktien riski.

Käsittelin aikaisempaa tutkimusta oikeudenmukaisuudesta ja yhteensovittamisesta reilun ja oikeudenmukaisen siirtymän, maankäyttöön liittyvien konfliktien sekä erityisesti poronhoidon näkökulmasta. Aikaisemmassa tutkimuksessa (Rasmus ym., 2023) nähtiin juuri maankäytön suunnittelu yhtenä vahvimista työkaluista porotalouden ilmastonmuutokseen sopeutumisen tukemisessa ja vastaisesti myös sopeutumiskyvyn murentamisessa. Aikaisemmassa tutkimuksessa on nähty tärkeänä kysymyksenä se, miten paikalliset ja globaalit arvot sekä ihmisten ja ympäristön oikeudet tasapainotetaan ilmastonmuutoksen hillinnän toimien ja talouskasvun kanssa (Vasstrøm & Lysgård, 2021). Moen ym. (2022) näkivät, että poronhoitoa tukevat toimet vaativat muutosta siinä, mitä ajattelempa kestävyuden olevan sekä poronhoitajien oikeudenhaltijuuden tunnistamista.

Kestävyystieteen tavoitteena on tutkimuksen kautta edistää oikeudenmukaista muutosta, joka takaisi sekä ihmisen että luonnon hyvinvoinnin. Kestävyys siirtymä, tässä tapauksessa uusiutuvan energiantuotannon kehitys, vaatii erityistä tarkastelua muutoksen tasapuolisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta, sillä yksittäiset yhteisöt tai maantieteelliset alueet voivat olla erilaisissa asemassa siirtymän edellyttämässä muutoksissa. (Hukkinen ym., 2022.) Uusiutuvan energian rakentaminen vaikuttaa

erityisesti syrjäisempiin seutuihin ja niiden paikallisyhteisöihin, sillä tuulivoiman rakentamista suuntautuu pohjoiseen Suomeen sen ollessa houkuttelevaa aluetta tuulivoimahankkeille harvan asutuksen, hyvän tuulisuuden ja kattavan kantaverkon vuoksi (Luoma & Kangasoja, 2023).

Ensimmäisessä tulosluvussa käsiteltiin sitä, miten hankkeen sijoittuminen paliskunnan alueella asettaa reunaehdot yhteensovittamisen onnistumiselle. Hankkeiden toteutumisen pullonkaulana haastatteluissa nähtiin hankealueen merkityksen kriittisyys alueen poronhoidolle ja sen jatkuvuudelle. Pullonkaulojen syntymiseen vaikuttaa paliskuntien erilaiset tilanteet sekä se, miten paliskunnat kokevat oman sopeutumiskykynsä muutoksiin. Myös Hast (2021) on kuvannut, että maankäytön hankkeissa neuvottelun ja yhteensovittamisen kohteina voi olla sellaisia alueita, joista paliskunta kokee voivansa neuvotella. Sekä alueita, jotka koetaan poronhoidolle ja sen jatkuvuudelle niin elintärkeiksi, ettei niistä voida neuvotella. Yhteensovittamiselle rajoja asettaa se, että poronhoidon toimintoja ja rakenteita kyetään muuttamaan vain tiettyyn rajaan saakka. Moen ym. (2022) ovat kuvanneet ”käännekohtia” eli kriittisiä pisteitä, jolloin vaiheittaisten pienempien muutosten seurauksena tapahtuu merkittävä, usein pysäyttämätön, muutos. He huomauttavat, että poronhoito on erityisessä vaarassa kohdata tällaisen ”käännekohdan”, sillä se on ollut jatkuvien muutoksien kohteena jo pidemmän aikaa.

Haastatteluissa nähtiin, että paikan ollessa otollinen sopimiselle, hyviä käytäntöjä koetaan olevan enemmän ja ne koetaan helpommin toteuttavaksi käytännössä. Kuitenkin konflikteissa ja niiden ratkaisupyrkimyksissä on erityisen tärkeä kiinnittää huomiota, siihen, että ei ole yhtä vastausta tilanteen ratkaisemiseksi. Tilanteen ratkaiseminen on hyvin yksilöllistä. Joskus on kyse myös siitä, että tunnustetaan, se onko hankkeella edellytyksiä toteutua. Aito kuuntelu, aito ymmärtäminen, avoimuus, aidot vaikutusmahdollisuudet ja tunnustaminen ovat avainroolissa, kun pyritään ehkäisemään konflikteja. Konfliktin syntymiseen voi johtaa, tai konfliktia voi syventää, esimerkiksi luottamuksen puute, kokemus kuulluksi tulemisen puutteesta tai kokemus altavastaisuudesta.

Toinen tulosluku käsitteli sitä, miten eri tavoin paliskunnat ovat kokeneet prosesseissa omat osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuutensa. Haastatteluissa tuli esille

epäsuhtaiseksi koettuja neuvotteluasetelmia ja kokemuksia aitojen vaikutusmahdollisuuksien puuttumisesta. Kolmannessa tulosluvussa käsiteltiin sitä, miten paliskunnat ovat kokeneet tulleensa kuulluksi ja ymmärretyksi prosesseissa. Haastatteluissa oli kokemuksia sivuutetuksi tulemisesta sekä kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisen puutteesta. Altavastajuuden taustalla oli toistuvia kokemuksia siitä, että poronhoidon oikeudenomistajan asemaa ei ole tunnustettu. Aikaisemmassa tutkimuksessa (Sarkki ym., 2021 & Moen ym., 2022) on huomautettu, että poronhoitajien oikeudenomistajuuden tunnustaminen edesauttaisi sellaisten toimien edistämistä, jotka tosiasiallisesti turvaisivat ja parantaisivat poronhoidon toimintaedellytyksiä. Hast (2021) on esittänyt luonnonvaraistumisen käytäntöjen syvempää ymmärrystä lähtökohdaksi aidolle yhteensovittamiselle. Aidon yhteensovittamisen lähtökohtana on näkökulma siitä, että luonnonvarat eivät ole olemassa jossakin, vaan alueilla on jo olemassa monenlaisia luontoon liittyviä käytäntöjä. Uusia maankäyttömuotoja suunniteltaessa tulisikin tarkastella ovatko niiden käytännöt yhteensovitettavissa jo olemassa olevien kanssa ja minkälaisia seurauksia yhteensovittamisella näille käytännöille on.

Toisaalta onnistuneessa tapauksessa koettiin, että neuvottelussa oli vaikutusmahdollisuuksia ja kompensointi- ja lieventämiskeinoilla voitiin vaikuttaa paliskunnan sopeutumiskykyyn muutoksessa sekä kompensointi- ja lieventämiskeinot koettiin riittävinä ja oikeudenmukaisina. Tässä tapauksessa sopimisessa tärkeäksi nähtiin varautuminen myös tulevaisuuden ennalta-arvaamattomiin vaikutuksiin. Onnistuneessa tapauksessa proseduraalinen oikeudenmukaisuus eli osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuden kokemukset toteutuivat. Onnistumisen taustalla olevia tekijöitä ovat olleet muun muassa hyvä vuorovaikutus, hyvät neuvotteluyhteydet ja avoimuus. Onnistumiseen on vaikuttanut sosiaalisen toimiluvan syntyminen, johon on vaikuttanut osaltaan maanomistajuuden myötä koettu hyötyjen ja haittojen jakautuminen eli distributiivisen oikeudenmukaisuuden toteutuminen. Distributiivisella oikeudenmukaisuudella tarkoitetaan sitä, miten resurssit, mahdollisuudet, hyödyt ja toisaalta kulut, riskit ja haitat jakaantuvat (Schwanen, 2020).

Rasmus ym. (2021) huomasivat, että paliskunnissa, joiden alueella on paljon yksityismetsää, suhtaudutaan metsätalouteen myönteisemmin. Tämän saman voidaan ajatella näkyvän tutkielmani tapauksen kohdalla siinä, miten maanomistajuus vaikutti

suhtautumiseen tuulivoimaa kohtaan hankealueella. Hankealueella oli myös menneisyys intensiivisenä metsätalousalueena joten se vaikutti osaltaan siihen, kuinka tärkeänä alue poronhoidon kannalta nähtiin. Maankäyttöhankkeissa kestävyiden kannalta keskeistä on sosiaalisen toimiluvan muodostuminen, ilman tätä voi seurauksena olla pitkään jatkuvia konflikteja (Tuulentie, 2022). Läpi kaikkien hankkeen vaiheiden, suunnittelusta, vaikutusten arviointiin ja luvitusvaiheeseen asti, kertyy jatkuvasti joko oikeudenmukaisuuden tai epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia. Tämän pohjalta määrytyy se, onnistuuko sosiaalisen toimiluvan rakentuminen. (Luoma & Kangasoja, 2023.)

Neljäs teema käsitteli aineistosta esille tulleiden erilaisen tiedon ja erilaisten intressien välisiä ristiriitoja. Keskeisinä haasteina tutkielmani haastatteluiden pohjalta nähtiin olevan erilaisiin intresseihin ja erilaiseen tietoon liittyvät konfliktit ja ristiriidat, erilaiset reunaehdot ja ymmärryksen puute toisten toiminnasta. Tämä tukee aikaisemmassa ympäristö- ja luonnonvarakonfliktitutkimuksessa esitettyjä näkemyksiä maankäyttökonfliktien taustatekijöistä, joita olivat ristiriitaiset edut ja arvoperustat sekä tiedolliset erimielisyydet (Hast 2021; Pettersson ym., 2017; Peltonen & Villanen, 2004). Fjellheim (2023) kuvasi Fosenin tapauksessa esiin nousseita vastakkaisten osapuolten kilpailevia näkemyksiä poronhoidosta, sen sopeutumisesta sekä muuttuvan maankäytön vaikutuksista poronhoitoon. Fjellheim huomautti niiden taustalla olevan kilpailevia epistemologioita eli käsityksiä siitä millaista tietoa pidettiin oikeana tietona. Osassa haastatteluissa koettiin, että poronhoitajien tietoa poronhoidosta, laidunkierrosta ja porojen liikkeistä ei koettu pidettävän validina tietona ja hankkeen aiheuttamista vaikutuksista oli ristiriitaisia näkemyksiä.

Aikaisemmassa tutkimuksessa on korostettu, että paikallinen tieto luonnosta ja luonnonvaroista on keskeistä huomioida syrjäisten alueiden luonnonvarojen kestävä hallinnan kannalta. Paikallisuus ja sen huomioiminen, minkälaisella tiedolla on merkitystä kyseisessä tilanteessa, korostuu aidossa yhteensovittamisessa. (Hast, 2021.) Banerjee ja Arjaliès (2021) ovat nostaneet esille, että kestävämpien päätösten kannalta olennaista olisi kunnioittaa perinteisiä käsityksiä ja tiedontuotannon tapoja ihmisen ja luonnon suhteesta. Tilanteiden paikka- ja kulttuurisidonnaisuuden huomioiminen sekä historiallisten ja kulttuuristen merkityssuhteiden ymmärtäminen nähdään olennaisina yhteensovittamisen onnistumisen kannalta (Tuulentie, 2022). Rasmus ym. (2021)

korostavat, että parempi ymmärrys paikallisista käsityksistä ja niiden tunnistaminen suunnittelumenettelyissä johtaisi oikeudenmukaisempiin prosesseihin. Se minkälaista tietoa ja arvottamistapoja prosesseissa pidetään hyväksyttävänä liitetään proseduraaliseen oikeudenmukaisuuteen (Kivimaa ym., 2021). Tutkielmani tuloksissa nousi esille erityisesti kuulluksi tuleminen, molemmin puolinen ymmärtäminen ja tunnustaminen tekijöinä, joita tarvittaisiin suunnittelu- ja neuvotteluprosessien onnistumiseksi.

Tutkielman yhtenä tavoitteena oli tuoda näkyväksi, minkälaisia resursseja neuvottelu- ja suunnitteluprosesseissa koetaan tarvittavan, ja miten paliskunnat kokevat resurssiensa riittävyyden tasapuolisen osallistumisen toteutumisen kannalta. Osassa haastatteluissa tuli esille, että poronhoitajat kokivat olevansa altavastajaan asemassa ja useassa haastattelussa kerrottiin tarpeesta saada osaamista ja resursseja paliskunnan ulkopuolelta suunnittelu- ja neuvotteluprosesseihin. Myös aikaisemmassa tutkimuksessa on tunnistettu tarve selvittää, miten paliskuntien osaamista ja resursseja voitaisiin lisätä ja tukea sopimisprosesseissa (Larsen ym., 2022). Jatkossa on tärkeä kiinnittää huomiota siihen, miten mahdollisia resurssiepäsuhtia voidaan tasapainottaa. Tämä on erityisen tärkeää tällä hetkellä sillä poronhoitoalueella on suunnitteilla useita tuulivoimahankkeita ja maankäyttöön liittyvien ristiriitojen ja poronhoitajien kuormittumisen on nähty aikaisemman tutkimuksen mukaan lisääntyvän tulevaisuudessa entisestään (Kumpula ym. 2022a). Porotuuli- tutkimushankkeen tavoitteena on tunnistaa ja määritellä parhaita käytäntöjä sekä pyrkiä lisäämään luottamusta ja oikeudenmukaisuutta suunnittelu- ja neuvotteluprosesseissa. Parhaiden käytäntöjen käyttöön ottamisen rinnalla tulee huomioida, että kummallakin osapuolella tulee olla tasavertaiset ja tosiasialliset mahdollisuudet osallistua prosesseihin.

Tutkielmani tulosten pohjalta voidaan yhtyä aikaisemman tutkimuksen esille nostamaan tarpeeseen tunnistaa poronhoitajien oikeudenomistajuus. Näin voitaisiin edistää paliskuntien aitoja vaikuttamisen mahdollisuuksia ja sen myötä tasapuolisia ja oikeudenmukaisia suunnittelu- ja neuvotteluprosesseja. Sitä kautta voitaisiin myös edistää toimia, joilla voitaisiin tosiasiallisesti parantaa ja turvata poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytyksiä. Tutkimuksen ja tiedon lisäämisen kautta voidaan parantaa ymmärrystä poronhoidon tarpeista ja erityispiirteistä. Uusien tietotarpeiden rinnalle tarvitaan jo olemassa olevan tiedon tunnistamista. Paliskuntien aitoa kuulemistä tulee

voida kehittää uudenlaisten toimintatapojen kautta. Tutkielmani tulosten pohjalta voidaan yhtyä myös siihen aikaisemman tutkimuksen huomioon, että poronhoitajien kokemusperäinen ja paikallinen tieto tulisi tunnistaa tasavertaisena tietona ja sitä tulisi olla mahdollista hyödyntää paremmin vaikutusten arvioinnin sekä neuvotteluiden ja sopimisen pohjana. Näin voitaisiin edistää tasapuolisia suunnittelu-, neuvottelu- ja sopimisprosesseja.

Tutkielmani lähtökohtana oli ymmärtää ilmiön eri osapuolia ja erityisesti keskittyä paliskuntien näkemyksiin. Tutkielmani tulokset eivät ole tyhjentävä totuus, vaan yksi näkökulma monimutkaisiin maankäytön risteävien intressien yhteensovittamisen prosesseihin. Haluan tuloksillani herättää ajatuksia siitä, miten esitettyjä näkemyksiä voitaisiin huomioida prosesseissa ja tätä kautta edistää oikeudenmukaisia, tasapuolisia ja reiluja tuulivoiman suunnittelu-, neuvottelu- ja sopimisprosesseja käytännössä. Tutkielman tulosten tarkoitus ei ole syventää eri näkemysten välisiä kuiluja ja asetella niitä vastakkain, vaan ymmärtää konfliktien ja toisaalta onnistumisten taustalla olevia tekijöitä. Näkemysten vertailu osoitti, että paliskuntien, tuulivoimayhtiöiden ja konsulttiyhtiön edustajat näkivät myös samoja asioita oikeudenmukaisuuden ja tasapuolisuuden taustalla kuten esimerkiksi avoimuuden, hyvän vuorovaikutuksen, neuvottelun ja vaikutusmahdollisuudet. Suurimmat erot syntyvät etenkin erilaisen tiedon arvottamisen, erilaisten risteävien intressien ja reunaehtojen kautta. Ymmärrystä lisäämällä voidaan kuitenkin pyrkiä etenemään kohti konfliktien ehkäisemistä.

6.2 Tutkielman luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin soveltuvat hieman erilaiset kriteerit kuin määrällisen tutkimukseen luotettavuuden arviointiin. Laadullisessa tutkimuksessa keskeisintä on se, että tutkija kykenee perustelemaan luotettavasti tutkimuksessa tekemänsä valinnat sekä sen, miten tutkimuksen tuloksiin on päädytty. (Eriksson & Kovalainen, 2016, s. 304). Erikssonin ja Kovalaisen (2016, s. 307–308) mukaan neljä Lincolnin ja Guban (1985) asettamaa kriteeriä luotettavuuden arviointiin soveltuvat laadullisen tutkimuksen arviointiin. Erityisesti sellaisen tieteenfilosofian omaavan tutkimuksen arviointiin, jossa ajatellaan olevan useita todellisuuksia ja tutkija on osa

tutkimusta tuottamassa ymmärrystä tutkittavasta aiheesta. Nämä neljä kriteeriä ovat luotettavuus, siirrettävyys, uskottavuus ja vahvistettavuus.

Luotettavuuden takaamiseksi tutkijan tulee kertoa työstään niin yksityiskohtaisesti kuin mahdollista. Tutkimusprosessin loogisuus ja jäljitettävyys tulee tulla tutkimuksesta esille. (Eriksson & Kovalainen, 2016, s. 308). Tutkimukseni oli iteratiivinen jatkuvasti rakentuva prosessi, jonka kirjoittaminen ei edennyt kronologisessa järjestyksessä. Tämän vuoksi analyysimenetelmäksi valikoitui dialoginen tematisointi, joka kuvaa tutkimuksen olevan jatkuvaa vuoropuhelua aineistojen, teorioiden ja metodologian välillä. Olen kirjannut pitkin tutkimusprosessia asioita ylös alustavaan tutkimusrunkoon, jonka ympärille lopullinen tutkielma on muotoutunut. Tutkimusprosessin aikana tekemistäni valinnoista olen pyrkinyt kertomaan mahdollisimman tarkasti ja perustelemaan tekemäni valinnat. Tutkimusprosessin läpinäkyvyys ja oman tutkijaposition esille tuominen vahvistavat tutkimuksen luotettavuutta. Omat kokemukseni paliskunnassa toimimisesta ja osallistumisesta tuulivoimaan liittyviin suunnittelu- ja neuvotteluprosesseihin vaikuttavat osaltaan tekemiini tulkintoihin ilmiöstä ja toisaalta toimivat arvokkaana taustatietona ilmiötä tulkittaessa. Metodologisia valintoja ja tutkimuksen etiikkaa olen tarkastellut tarkemmin luvussa 4.

Laadullisessa tutkimuksessa siirrettävyydellä tarkoitetaan sitä, miten tutkija kykenee arvioimaan tutkimusten tulosten vastaavuutta ja eroja aikaisempiin tutkimuksiin. Laadullisen tutkimuksen kohdalla kyse ei ole siitä, että tutkimus voitaisiin toistaa täysin samanlaisena vaan siitä, minkälaisia samankaltaisuuksia muiden tutkimuksen konteksteihin on löydettävissä. (Eriksson & Kovalainen, 2016, s. 308.) Yleistettävyyden problematiikkaa pohdittiin kestävyystiedettä käsittelevässä luvussa 3.2. Kestävyystieteen ongelmalähtöisyys ja paikkasidonnaisuus asettavat haasteita tutkimustulosten yleistettävyydelle ja monistettavuudelle. Tutkielmani tapaukset edustavat koko poronhoitoalueella pientä otosta. Poronhoitoalue on laaja ja eroaa alueellisesti. Tulosten osalta tulee huomioida se, että tapaukset edustavat yksittäistä hanketta ja tiettyä aluetta. Tapaukset ovat tapahtuneet tietyssä ajassa ja kontekstissa, joten täysin vastaavia tapauksia ei ole. Tuloksissa on kuitenkin nähtävissä piirteitä, jotka muistuttavat muiden tapausten, tutkimusten ja selvitysten yhteydessä esille nousseita haasteita, vaikutuksia ja hyviä käytäntöjä. Tärkeää tulosten tulkinnassa on huomioida tapauksen erityispiirteet. Tutkimuksesta saatuja tuloksia voidaan parhaimmillaan

hyödyntää muiden samankaltaisten ongelmien ja haasteiden tulkinnassa. Laajemman ymmärryksen saamiseksi niitä tulisi verrata muihin oleellisilta näkökulmilta samankaltaisiin tapauksiin. Tämä avaa jatkotutkimuksen tarpeen, jota käsitellään seuraavassa luvussa.

Tutkimuksen uskottavuus rakentuu, kun tutkija kykenee osoittamaan perehtyneisyyteensä tutkittavaan aiheeseen, kuvaa ja perustelee käyttämänsä aineiston yksityiskohtaisesti sekä osoittaa johtopäätösten taustalla olevan vahvan päättelyketjun (Eriksson & Kovalainen, 2016, s. 308). Aikaisempi kokemukseni paliskunnassa toimimisesta ja tuulivoimaan liittyvistä suunnittelu- ja neuvotteluprosesseista tukevat perehtyneisyyttäni tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön. Olen tuonut tutkielmassani esille, että siinä käsitellyt aikaisemmat tutkimukset ovat vain osa kaikesta aiheeseen liittyvästä tutkimuksesta. Olen pyrkinyt pro gradu- tutkielman laajuuden rajoissa tutustumaan mahdollisimman kattavasti aiheen kirjallisuuteen sekä lisäksi ajantasaiseen julkiseen keskusteluun ilmiön tiimoilta. Aineisto on kuvattu niin yksityiskohtaisesti, kuin anonymiteetin turvaamisen kannalta on mahdollista. Luvussa 4.3 ja 4.5 käsitellään tarkemmin aineistoa ja siihen liittyviä valintoja.

Tutkimukseni tulokset ovat tutkijana tekemiäni tulkintoja ja rakentamaani ymmärrystä aineistosta. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan rakennamme tietoa ja merkityksiä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Merkitykset rakentuvat jatkuvasti uudelleen ja ovat sidonnaisia aikaan ja paikkaan. Tutkielmani tulokset ovat tässä hetkessä ja kontekstissa tekemiäni tulkintoja tutkittavasta asiasta. Tutkielman tieteenfilosofisesta positiosta kerrotaan tarkemmin luvussa 4.1. Tutkimuksen tulosten esittämisessä on tärkeä todentaa se, miten tutkija on päätenyt havainnoista tuloksiin. Omat tulkinnat on perusteltava liittämällä ne tieteelliseen keskusteluun. Tämä toteutuu analyysimenetelmänä käytetyn dialogisen tematisoinnin keinoin, jota on avattu tarkemmin luvussa 4.6. Dialogisen tematisoinnin pääpiirre on, se että analyysiprosessin aikana käydään jatkuvaa vuoropuhelua teoreettisen ja metodologisen ajattelun, empiirisen aineiston, tutkimuskohteen eritasoisen kontekstuaalisen tiedon, aiemman tutkimuksen ja tutkijan oman ymmärryksen välillä.

Viimeisimpänä kriteerinä vahvistettavuus näkyy tutkielmassani siten, että olen tuonut läpinäkyvästi esille omaa positiotani ja perustellut tekemiäni valintoja tutkielmassani.

Esimerkiksi sen millä perusteella olen rajannut tutkimukseni aiheen ja näkökulman. Tekemiäni tulkintoja tukee aineistoon viittaaminen, jolla osoitan tekemieni tulkintojen yhteyden aineistoon. Nauhoitin haastattelumateriaalin ja litteroin sen tekstimuotoon nauhoitteiden pohjalta aineiston tarkkuuden takaamiseksi. Aineiston hankinnasta kerron tarkemmin luvussa 4.5. Tutkielmani ohjaaja on ohjannut työskentelyäni tiiviisti tutkimusprosessin aikana ja lukenut sekä kommentoinut työstämäni tekstiä. Samoin Porotuuli- tutkimushankkeen projektipäällikkö on lukenut sekä kommentoinut tutkielmaani ennen julkaisua. Haastavilta tuntuneissa tilanteissa olen vaihtanut näkemyksiä sekä ohjaajani, että tutkimushankkeen projektipäällikön kanssa.

6.3 Jatkotutkimusehdotukset

Jatkossa tutkimusta voisi olla tarpeen laajentaa koskemaan useampia tuulivoimahankkeita ympäri poronhoitoaluetta. Näin saataisiin laajempi ymmärrys siitä, miten suunnittelu-, neuvottelu- ja sopimisprosessit on koettu sekä siitä, mitkä tekijät ovat olleet konfliktien ja toisaalta toteutuneiden hankkeiden taustalla. Poronhoitoalueella on sekä suunnitteilla että toiminnassa olevia tuulivoima-alueita, joten paliskunnilla on kokemuksia näistä prosesseista. Tutkielmassani on muutaman tapauksen otanta tästä laajasta ja monimutkaisesta ilmiöstä.

Tutkimuksen lisääminen ja vahvistaminen suunnittelun ja päätöksenteon pohjana on nyt erityisen tärkeää, sillä uusiutuvan energian suunnittelu ja rakentaminen on kasvussa. Tämä yhdessä kaiken muun alati lisääntyvän maankäyttöpaineen kanssa kuormittavat paliskuntia. Maankäyttöön liittyvien ristiriitojen sekä poronhoitajien kuormittumisen on nähty edelleen lisääntyvän tulevaisuudessa (Kumpula ym., 2022a). Tutkimustietoa tarvitaan muun muassa yhteisvaikutusten arvioinnin edistämiseksi. Maankäytön suunnittelussa haasteena on nähty erityisesti useiden eri hankkeiden ja maankäyttömuotojen yhteisvaikutusten arvioiminen. Useiden hankkeiden poronhoidolle aiheuttamien vaikutusten arviointi on koettu jäävän yksinomaan paliskuntien vastuulle. (Luoma & Kangasoja, 2023.) Tutkimusta tuulivoiman vaikutuksista elämistöön, mukaan lukien porojen käyttäytymiseen ja poronhoitoon tehdään jo tällä hetkellä WINDLIFE- tutkimushankkeessa muun muassa GPS-seurannan keinoin (Luonnonvarakeskus, 2023). Tämän lisäksi tutkimusta tarvittaisiin etenkin

tuulivoimasuunnittelun ja -rakentamisen sosiaalisista ja kulttuurisista vaikutuksista poronhoitoon.

LÄHTEET

KIRJALLISUUS

- Akordi. (2023). *Tuulivoimahankkeiden suunnittelu ja operointi poronhoitoalueella – tuulivoima-alan ja poronhoidon näkemys hyvistä käytännöistä*. Akordi Oy julkaisuja. https://akordi.fi/wp-content/uploads/Paliskunnat-ja-tuulivoimatoimijat_toimintamalli_12012023_FINAL.pdf
- Banerjee, S. B. & Arjaliès, D. L. (2021). Celebrating the End of Enlightenment: Organization Theory in the Age of the Anthropocene and Gaia (and why neither is the solution to our ecological crisis). *Organization Theory*, 2(4), 26317877211036714.
- Buchert J., Haveri, H., Hietala, K., Husu-Kallio, J., Katainen, J., Pölönen, J., Rehn, O., Schulman, L., Spolander M. (2023). *Luonto turvaa taloutemme. Puheenvuoroja luonnon merkityksestä taloudelle ja yhteiskunnalle*. <https://www.sitra.fi/app/uploads/2023/02/sitra-luonto-turvaa-taloutemme.pdf>
- Burr, V. (2015). *Social constructionism* (Third edition.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315715421>
- Dasgupta P. 2021. *The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review*. HM Treasury.
- Eftestøl, S., Tsegaye, D., Flydal, K., & Colman, J. E. (2023). Effects of Wind Power Development on Reindeer: Global Positioning System Monitoring and Herders' Experience. *Rangeland Ecology & Management*, 87, 55–68.
- Eriksson, P., & Kovalainen, A. (2016). *Qualitative methods in business research (2nd edition.)*. Sage Publications.
- Eskola, J., & Suoranta, J. (2015). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino. (Alkuperäinen julkaistu 1998).

- Fjellheim, E. M. (2023). Wind Energy on Trial in Saepmie: Epistemic Controversies and Strategic Ignorance in Norway's Green Energy Transition. *Arctic Review on Law and Politics*, 14, 140-168. <https://doi.org/10.23865/arctic.v14.5586>
- Hast, S., & Jokinen, M. (2016). *Elinkeinojen yhteensovittaminen: tarkastelussa kaivostoiminta, poronhoito ja luontomatkailu*. In T. Mononen, & L. Suopajärvi (Eds.), *Kaivos suomalaisessa yhteiskunnassa* (pp. 86–110). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-310-966-7>
- Hast, S. (2021). *Yhteensovittamattomat luonnonvarat? Tutkimus Lapin luonnonvaraistumisesta*. (Acta electronica Universitatis Lapponiensis) [väitöskirja, Lapin yliopisto]. Lauda Lapin yliopiston sähköinen julkaisuarkisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-285-6>
- Hickel, J. (2019). Degrowth: a theory of radical abundance. *Real-World Economics Review*, 87(19), 54–68.
- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2022). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö* ([2. painos]). Gaudeamus.
- Hukkinen, J., Soini, K., Kaljonen, M., Levänen, J., & Munck af Rosenschöld, J. (2022). *Mitä kestävyystiede on?. Kestävyyden avaimet*.
- IPBES. (2019). *Global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services* (Version 1). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6417333>
- Joona, J. (1993). *Poronhoito-oikeus maankäyttöoikeutena*. Lakimiesliiton kustannus.
- Kivimaa, P., Huttunen, S., Lähteenmäki-Uutelala, A., Heikkinen, M., Juhola, S., Kaljonen, M., ... & Vainio, A. (2021). *Kuinka oikeudenmukaisuus voidaan huomioida ilmastopolitiikassa?*. Suomen ilmastopaneelin julkaisuja, 2, 2021.
- Kumpula, J., Jokinen, M., Siitari, J., Heikkinen, J., Oinonen, K., SHEMEIKKA, P. &

- Kontio, P. (2022a) *Poronhoidon muutokset ja sopeutumiskeinot eri maankäyttömuotojen ristipaineissa*. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 65/2022. Luonnonvarakeskus. <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/552161>
- Kumpula, J., Rämö, S., Siitari, J., Holkeri, L., Pekkarinen, A-J., Tauriainen, J., (2022b) *Talven 2021–2022 lumi- ja kaivuolosuhteet ja niiden vaikutukset poronhoitoon*. Luonnonvara ja biotalouden tutkimus 71/2022. Luonnonvarakeskus. <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/552174>
- Kuula, A., Tiitinen, S., & Kuula-Luumi, A. (2010). *Eettiset kysymykset ja haastattelujen jatkokäyttö*. Haastattelun analyysi (pp. 446–459). Vastapaino.
- Laine, M., Bamberg, J., & Jokinen, P. (2007). *Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria*. In M. Laine, J. Bamberg, & P. Jokinen (Eds.), *Tapaustutkimuksen taito* (pp. 9–38).
- Larsen, R., Staffansson, J., Omma, I.A., & Lawrence, R. (2022). *Avtal mellan samebyar och exploatörer: Hur påverkas renens välmående?*. Samisk senters skriftserie. <https://doi.org/10.7557/10.6421>
- Latva-Pukkila, A. (2015). *Kasvunvara on käytetty: Kohtuutalouden ratkaisut*. Suomen luonnonsuojeluliitto.
- Luoma, E. ja Kangasoja, J. (2023). *Tullaan tutuiksi ja tullaan toimeen : Yhteistoiminnallisten toimintatapojen vaikutukset tuulivoiman paikalliselle hyväksyttävyydelle poronhoitoalueella*. Akordi Oy julkaisuja. https://akordi.fi/wp-content/uploads/2023/11/Akordi_Tullaan_tutuiksi_ja_tullaan_toimeen-selvitys_WEB.pdf
- Metsähallitus. (2022). *Saamelaiden kotiseutualueen luonnonvarasuunnitelma 2022–2027*. <https://julkaisut.metsa.fi/fi/julkaisut/show/2649>
- Moen, J., Forbes, B. C., Löf, A., & Horstkotte, T. (2022). *Tipping points and regime*

shifts in reindeer husbandry: a systems approach. In T. Horstkotte, Ø. Holand, J. Kumpula, & J. Moen (Eds.), *Reindeer husbandry and global environmental change : Pastoralism in Fennoscandia* (pp. 265-277). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003118565-20>

Neesham, C. (2018). *Philosophical foundations of qualitative organizational research.* In *The Routledge Companion to Qualitative Research in Organization Studies* (pp. 21–39). Routledge.

Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. (2019). Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma. Valtioneuvosto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>

Paliskuntain yhdistys. (2014). *Opas poronhoidon tarkasteluun maankäyttöhankkeissa.* https://paliskunnat.fi/poroyva/PoroYVA_2014_FI_web.pdf

Pelenc, J., Ballet, J., & Dedeurwaerdere, T. (2015). *Weak sustainability versus strong sustainability.* Brief for GSDR United Nations, 1-4.

Peltonen, Lasse & Villanen, Sampo (2004) *Maankäytön konfliktit ja niiden ratkaisumahdollisuudet, osa 1 ja 2, Suomen ympäristö 723, Helsinki: ympäristöministeriö.*

Pettersson, S. K., Hallikainen, V., Naskali, A., Rovannerä, S., & Tuulentie, S. (2017). *Ympäristökonfliktit Suomessa: mistä on kiistelty ja miksi?.* Terra: *Suomen maantieteellisen seuran aikakauskirja*, 129(2), 87–107.

Puusa, A., Juuti, P., & Aaltio, I. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät.* Helsinki: Gaudeamus.

Rasmus, S., Landauer, M., Lehtonen, I., Mettiäinen, I., Sorvali, J., Kumpula, J., ... & Turunen, M. (2023). *Porotalouden sopeutuminen ilmastonmuutokseen: miten ilmastonmuutoksen haitalliset vaikutukset voidaan minimoida?* CLIMINI-

hankkeen loppuraportti. Arktisen keskuksen tiedotteita, 64.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-363-1>

- Rasmus, S., Wallen, H., Turunen, M., Landauer, M., Tahkola, J., Jokinen, M., & Laaksonen, S. (2021). Land-use and climate related drivers of change in the reindeer management system in Finland: geography of perceptions. *Applied Geography*, 134, 102501.
- Raworth, K. (2017). A Doughnut for the Anthropocene: humanity's compass in the 21st century. *The lancet planetary health*, 1(2), e48-e49.
- Rockström, J., Gupta, J., Qin, D. et al. (2023). Safe and just Earth system boundaries. *Nature* 619, 102–111 <https://doi.org/10.1038/s41586-023-06083-8>
- Rockström, J., Steffen, W., Noone, K. et al. (2009). A safe operating space for humanity. *Nature* 461, 472–475 <https://doi.org/10.1038/461472a>
- Sanaksenaho, V. (2020). *Johtajuus paliskunnassa*. [kandidaatin tutkielma. Lapin yliopisto].
- Sarkki, S., Heikkinen, H.I., & A Löf. (2021). Reindeer herders as stakeholders or right-holders? Introducing a social equity-based conceptualization relevant for indigenous and local communities. In: *Nordic Perspectives on the Responsible Development of the Arctic: Pathways to Action*. Editor: Douglas C. Nord. Pp. 271-292. Springer Polar Sciences, Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-030-52324-4_13
- Schwanen, T. (2020). Low-carbon mobility in London: a just transition?. *One Earth*, 2(2), 132-134.
- Skarin, A., Nellemann C., Rönnegård L., Sandström P. & H. Lundqvist (2015). Wind farm construction impacts reindeer migration and movement corridors. *Landscape Ecology* 30: 1527–1540.

- Skarin, A., Sandström, P., & Alam, M. (2018). Out of sight of wind turbines—Reindeer response to wind farms in operation. *Ecology and Evolution*, 8(19), 9906-9919.
- Skarin, A., & Åhman, B. (2014). Do human activity and infrastructure disturb domesticated reindeer? The need for the reindeer's perspective. *Polar biology*, 37, 1041-1054.
- Soini, K., & Salo, M. (2022). *Kestävyyspuheen kolme kehystä. Kestävyiden kehykset—Luonnonvaratutkimus kestävyysmuutoksessa. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 74/2022. Luonnonvarakeskus. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-502-6>*
- Tuulentie, S. (2022). *Kestävyys pohjoisen elinkeinojen maankäyttöintressien yhteensovittamisessa. Kestävyiden kehykset—Luonnonvaratutkimus kestävyysmuutoksessa, 87.*
- Työ- ja elinkeinoministeriö. (09.09.2022). *Hiilineutraali Suomi 2035 – kansallinen ilmasto- ja energiastrategia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-811-0>*
- Vahva ja välittävä Suomi.* (2023). Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma Valtioneuvosto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8>
- Vasstrøm, M., & Lysgård, H. K. (2021). What shapes Norwegian wind power policy? Analysing the constructing forces of policymaking and emerging questions of energy justice. *Energy Research & Social Science*, 77, 102089.

LAKIVIITTEET

- Laki saamelaiskäräjistä 974/1995.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950974>
- Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 252/2017.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170252>

Maankäyttö- ja rakennuslaki (Alueidenkäyttölaki) 132/1999.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>

Poronhoitoasetus 883/1990.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19900883>

Poronhoitolaki 848/1990.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19900848>

Valtioneuvoston asetus tuulivoimaloiden ulkomelutason ohjearvoista 1107/2015.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20151107>

OIKEUSPÄÄTÖKSET

KHO: 2022:12

<https://kho.fi/fi/index/paatokset/vuosikirjapaatokset/1642058489734.html>

VERKKOLÄHTEET

Akordi. (ei pvm.). *Yhteinen ongelmanratkaisu edellyttää jaettua käsitystä siitä mitä ongelmaa ollaan ratkaisemassa.* <https://akordi.fi> Haettu 27.9.2023.

Fofonoff, S. (28.2.2023). *Saamelaisnuoret osoittavat mieltään tuulivoimaloita vastaan Oslolla, koska Norja ei ole noudattanut korkeimman oikeuden päätöstä.* Yle. <https://yle.fi/a/74-20020234> Haettu 30.9.2023.

GTK. (12.4.2022) *GTK:n tutkimus: nykyiset mineraalivarat eivät riitä fossiilittomaan energiaan pohjautuvan infrastruktuurin rakentamiseen.* <https://www.gtk.fi/ajankohtaista/gtkn-tutkimus-nykyiset-mineraalivarat-eivat-riita-fossiilittomaan-energiaan-pohjautuvan-infrastruktuurin-rakentamiseen/> Haettu 30.9.2023.

Kainuun liitto. (14.12.2021). *Kainuun tuulivoimamaakuntakaava 2035.*

Maakuntakaavamerkinnät ja -määräykset. Maakuntakaavaselostus. Kaavaluonnos MH 14.12.2021.
https://kainuunliitto.fi/assets/uploads/2021/12/Kainuun_tuulivoimamaakunta_kaava_2035_kaavaluonnos_Merkinnat_ja_maaraykset_kaavaselostus_FINA_L.pdf

Kainuun liitto. (ei pvm.). *Tuulivoimamaakuntakaavan tarkistaminen.*

<https://kainuunliitto.fi/kaavoitus-ja-liikenne/tuulivoimamaakuntakaavan-tarkistaminen/> Haettu 2.10.2023.

Helsingin Sanomat. (11.10.2021). Kaksi tuulipuistoa haittaa saamelaisten poronhoitoa,

Norjan korkein oikeus linjasi. <https://www.hs.fi/talous/art-2000008325954.html> Haettu 27.9.2023.

Kantola, S. (09.08.2023). Lappiin tarvitaan maakuntakaava ohjaamaan

tuulivoimarakentamista. *Lapin Kansa.* <https://www.lapinkansa.fi/lappiin-tarvitaan-maakuntakaava-ohjaamaan-tuulivoi/5763343> Haettu 27.9.2023.

Lassila, A. (9.7.2022). Tuulivoima-firma houkutteli allekirjoittamaan

vuokra-sopimuksia kyseenalaisin keinoin: ”Sopimus-asioissa ei pitäisi edetä näin”. *Helsingin Sanomat.* <https://www.hs.fi/talous/art-2000008869247.html> Haettu 27.9.2023.

Luonnonvarakeskus. (2023). *Luonnonvarakeskus selvittää tuulivoiman vaikutuksia*

metsäeläimistöön. <https://www.luke.fi/fi/uutiset/luonnonvarakeskus-selvittaa-tuulivoiman-vaikutuksia-metsaelaimistoon> Haettu 30.9.2023.

Luonnonvarakeskus. (2022). *Luottamukseen perustuva ja konflikteja välttävä*

tuulivoimarakentaminen poronhoitoalueella. POROTUULI.
<https://www.luke.fi/fi/projektit/porotuuli> Haettu 30.9.2023.

Paliskuntain yhdistys. (20.1.2022). *KHO-linjaus: poronhoidon toimintaedellytykset*

säilytettävä. <https://paliskunnat.fi/py/tuulivoima-poronhoidon-edellytykset-sailytettava/> Haettu 2.10.2023.

Paliskuntain yhdistys. (ei pvm.a). *Paliskunnat.*

<https://paliskunnat.fi/poro/poronhoito/paliskunnat/> Haettu 30.9.2023.

Paliskuntain yhdistys. (ei pvm.b). *Poro ja poronhoito.*

<https://paliskunnat.fi/poro/poronhoito/> Haettu 27.9.2023.

Paliskuntain yhdistys. (ei pvm.c). *Poromatkailu.* <https://paliskunnat.fi/poro/matkailu/>
Haettu 27.9.2023.

Paliskuntain yhdistys. (21.3.2023). *Suomalaiset kannattavat vihreää siirtymää, mutta edellyttävät siltä oikeudenmukaisuutta.*
<https://paliskunnat.fi/py/oikeudenmukainen-vihrea-siirtyma/#KantarPublic>
Haettu 3.11.2023.

Peltoperä, J. (16.1.2023). *Tuulivoima-ala ja poronhoitajat kyllästyivät riitelyyn oikeudessa ja istuivat samaan pöytään.* Yle. <https://yle.fi/a/74-20012897>
Haettu 30.9.2023.

Pohjois-Pohjanmaan liitto. (ei pvm.). *Energia- ja ilmastovaihe- ja maakuntakaava vireillä.*
<https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/kehittaminen/maakuntakaava/ilmastomaakuntakaava/> Haettu
30.9.2023.

Pohjois-Pohjanmaan liitto. (8.8.2022). *Pohjois-Pohjanmaan energia- ja ilmastovaihe- ja maakuntakaavan luonnosvaiheen kaavaselostus.*
https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/wp-content/uploads/2022/08/20220808_selostus-Liite2_P-P-EI-vmkk_kansineen.pdf

Saamelaiskäräjät. (13.6.2023). Saamelaiskäräjät ei nimeä edustajaa Lapin

tuulivoimaselvityksen 2023–2024 ohjausryhmään.
<https://www.samediggi.fi/2023/06/13/saamelaiskarajat-ei-nimea-edustajaa-lapin-tuulivoimaselvityksen-2023-2024-ohjausryhmaan/> Haettu 26.11.2023.

Saamelaiskäräjät. (4.2.2021). *Saamelainen parlamentaarinen neuvosto antoi julkilausuman tuulivoiman tuotannosta saamelaisalueilla – Hankkeilla tulee olla saamelaisten vapaa, tietoon perustuva ennakkosuostumus.*
<https://www.samediggi.fi/2021/02/04/saamelainen-parlamentaarinen-neuvosto-antoi-julkilausuman-tuulivoiman-tuotannosta-saamelaisalueilla-hankkeilla-tulee-olla-saamelaisten-vapaa-tietoon-perustuva-ennakkosuostumus/> Haettu 26.11.2023.

Suomen Tuulivoimayhdistys. (ei pvm.a). *Suunnittelussa olevat hankkeet.*
<https://tuulivoimayhdistys.fi/tuulivoima-suomessa/suunnittelussa-olevat-hankkeet> Haettu 27.9.2023.

Suomen Tuulivoimayhdistys. (ei pvm.b). *Tuulivoimaennusteita.*
<https://tuulivoimayhdistys.fi/tietoa-tuulivoimasta-2/tietoa-tuulivoimasta/tuulivoima-suomessa-ja-maailmalla/tuulivoimaennusteita>
Haettu 27.9.2023.

Suomen Tuulivoimayhdistys. (ei pvm.c). *Tuulivoima Suomessa.*
<https://tuulivoimayhdistys.fi/tietoa-tuulivoimasta-2/tietoa-tuulivoimasta/tuulivoima-suomessa-ja-maailmalla/tuulivoima-suomessa>
Haettu 27.9.2023.

Suomen Tuulivoimayhdistys. (14.10.2023). *Tuulivoimasta kasvaa Suomen suurin sähköntuotantomuoto 2027 mennessä – Wind Finland täytti salin kaapelitehtaalla.*
<https://tuulivoimayhdistys.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tuulivoimasta-kasvaa-suomen-suurin-sahkontuotantomuoto-2027-menessa-wind-finland-taytti-salin-kaapelitehtaalla> Haettu 18.10.2023.

Ympäristöministeriö. (15.3.2023). *Mitä on kestävä kehitys?*

<https://ym.fi/mita-on-kestava-kehitys> Haettu 30.9.2023.